

**ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ ÖĞRETMEN
ADAYLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİ TUTUMLARININ FARKLI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe FİLİZ ÜNSER

Eskişehir 2019

**ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMSAL
CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ayşe FİLİZ ÜNSER

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Okulöncesi Öğretmenliği Programı
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖREN

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ağustos 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ayşe Filiz ÜNSER'in "Erken Çocukluk Eğitimi Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı tezi 12.07.2019 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Programında, Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı)

: Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖREN

.....

Üye

: Doç.Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE

.....

Üye

: Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül BAYRAKTAR

A. Bayraktar

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdür Vekili

ÖZET

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ayşe FİLİZ ÜNSER

Temel Eğitim Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖREN

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği Türkiye’de farklı boyutlarda yaşanan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle öğrencilerle aktif iletişim içerisinde bulunan öğretmenlerin, çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi bakış açısı kazanmalarında önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu çalışma ile okulöncesi ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Kesitsel tarama modelinde yapılan araştırma, İç Anadolu’ daki bir üniversitenin Okulöncesi ve Sınıf Öğretmenliği Programlarında öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Veriler; Kişisel Bilgi Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS for Windows 22.0 programında Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testi kullanılarak değerlendirilmiş ve etki büyüklükleri hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının çoğunluğunun tüm alt boyutlardan ‘Eşitlikçi cinsiyet rolü’, ‘kadın cinsiyet rolü’, ‘evlilikte cinsiyet rolü’, ‘geleneksel cinsiyet rolü’, ‘erkek cinsiyet rolü’ ve ölçeğin toplamından yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. TCRTÖ toplam tutum puanı ve alt boyutları puanlarında öğretmen adaylarının cinsiyeti, yaşı, okudukları program türü, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve barınma türü değişkenlerinde gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı fark vardır.. TCRTÖ toplam tutum puanları ve alt boyutları puanlarında öğretmen adaylarının doğum yeri, yerleşim yeri, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü ve kardeş türü değişkenlerinde gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar, Okulöncesi Eğitim, Erken Çocukluk Eğitimi, Öğretmen Adayları, Sınıf Öğretmenliği.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF GENDER ROLE ATTITUDES OF EARLY CHILDHOOD AND ELEMENTARY EDUCATION TEACHER CANDIDATES IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

Ayşe FİLİZ ÜNSER

Department of Primary Education

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, August 2019

Advisor: Assist. Prof. Dr. Meral ÖREN

Social gender inequality is a worldwide problem which differs in terms of extent. Especially teachers have important responsibilities regarding childrens's awareness of social gender equality issues. Therefore, in the current study it is aimed to examine gender role attitudes of preschool teacher candidates and primary school teacher candidates with respect to different variables. For this purpose, cross-sectional survey modelling is carried out with a sample of freshman (1st year) and final year(4th year) undergraduate students studying in the Preschool and Primary School Teaching Programs at a state university in Anatolia. The data was collected through Personal Knowledge Form and Gender Roles Attitude Scale (GRAS). Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U tests were run and also effect size was calculated. The results of the current study revealed that most of the teacher candidates scored high on overall scale. The results indicated that there was a significant difference between groups on total score of GRAS's and sub-dimensions' scores on teacher candidates' gender, age, the type of the program they registered, educational status of their mother and the type of accommodation during high school. On the other hand, no significant difference was observed regarding the teacher candidates' place of birth, residential area, educational status of their father, occupation type of mother, occupation type of father and gender of sibling. In accordance with the results of the current study, several suggestions are offered for educational policies and for future researchers.

Keywords: Gender Role Attitudes, Early Childhood Education, Preschool Education, Pre-service Teachers, Primary School Teaching.

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında bana sabırla yol gösteren, sahip olduğu bilgi ve tecrübeleri benden esirgemeyen titiz çalışması ve özverisi ile akademik hayatta emin adımlarla ilerlememi sağlayan tez danışmanım Sayın Dr. Meral ÖREN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez savunmamda, değerli görüş ve önerileriyle araştırmama önemli katkılar getiren Doç. Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE'ye ve Dr. Ayşegül BAYRAKTAR'a içtenlikle teşekkür ederim. Yüksek lisans öğrenimim boyunca emeği geçen tüm hocalarıma minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın uygulanmasını sağlayan Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü öğretim üyeleri, 4. sınıf ve 1. sınıf öğretmen adaylarına gönüllü katılımlarından dolayı; değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Saadet KILIÇARSLAN, Arş. Gör. Özge AKGÜN ve Dilara HARMANDAR'a veri toplama sürecindeki katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Araştırmanın biçimsel boyutunda yardıma ihtiyaç duyduğum zamanlarda ilgisini ve zamanını esirgemeyen değerli arkadaşım Serkan ŞENTUNA'ya, varlığını borçlu olduğum ve her zaman desteklerini hissettiğim sevgili aileme, hayatımın her döneminde olduğu gibi zorlu öğrenim hayatımda da arkamda duran ve beni destekleyen değerli eşim ve meslektaşım Erman ÜNSER'e, benimle birlikte çok yorulan; henüz doğmamış içimdeki minik kalbin sahibi sevgili kızım Aybüke ÜNSER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe FİLİZ ÜNSER

Eskişehir 2019

01/08/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ayşe FİLİZ ÜNSER

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	8
1.3. Araştırmanın Önemi	9
1.4. Tanımlar	10
1.5. Varsayım	11
1.6. Sınırlılıklar	11
2. ALANYAZIN.....	12
2.1. Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet.....	12
2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıpyargılar	13
2.3. Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Cinsiyet	15
2.4. Erken Çocukluk Döneminde Cinsiyet Rollerinin Kazandırılmasında Öğretmenin Rolü.....	16
2.5. Toplumsal Cinsiyet İle İlgili Kuramların Açıklamaları	17

	<u>Sayfa</u>
2.5.1. Psikanalitik kuram	17
2.5.2. Biyolojik açıklamalar	18
2.5.3. Sosyobiyolojik kuram	19
2.5.4. Sosyal öğrenme kuramı	20
2.5.5. Sosyal bilişsel kuram	20
2.5.6. Bilişsel kuram	21
2.5.7. Toplumsal cinsiyet şeması	22
2.6. Yurtiçi ve Yurtdışı Alanyazındaki İlgili Araştırmalar.....	23
2.6.1. Çocukların oyuncak tercihlerinin incelenmesiyle ilgili araştırmalar	23
2.6.2. Çocukların cinsiyet rol algısının incelenmesiyle ilgili araştırmalar.....	24
2.6.3. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının incelenmesiyle ilgili araştırmalar	25
2.6.4. Çocuklara yönelik kitap, reklam ve çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili araştırmalar.....	26
2.6.5. Çocukların toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin ailenin rolü ile ilgili araştırmalar	28
2.6.6. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili araştırmalar.....	30
2.6.7. Çocukların toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin öğretmenin rolü ile ilgili araştırmalar.....	32
3. YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Deseni	36
3.2. Katılımcılar	36

3.3. Veri Toplama Teknik ve Araçları	39
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	39
3.3.2. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği.....	39
3.4. Verilerin Toplanması.....	41
3.5. Verilerin Analizi.....	41
3.5.1. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan dağılımının normallik testinin yorumlanması	43
3.5.2. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan dağılımının değişkenlere göre normallik testinin yorumlanması.....	45
4. BULGULAR VE YORUM	51
4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumları İle İlgili Bulgular	51
4.1.1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve ortancaları.....	54
4.1.2. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları.....	55
4.1.3. Öğretmen adaylarının yaşlarına göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	58
4.1.4. Öğretmen adaylarının program türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	61
4.1.5. Öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	62

4.1.6. Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları.....	64
4.1.7. Öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları.....	71
4.1.8. Öğretmen adaylarının anne meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	72
4.1.9. Öğretmen adaylarının baba meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	73
4.1.10. Öğretmen adaylarının kardeş türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları.....	74
4.1.11. Öğretmen adaylarının doğum yerlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	75
4.1.12. Öğretmen adaylarının yerleşim yerlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	76
4.1.13. Öğretmen adaylarının barınma türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları	77
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	80
5.1. Sonuç	80
5.2. Tartışma.....	81

	<u>Sayfa</u>
5.3. Öneriler	92
6.3.1. Eğitim Politikalarına yönelik öneriler	92
6.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	93
KAYNAKÇA	95
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, program türü ve sınıfına göre dağılımı	37
Tablo 3.2. Katılımcıların doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma şekillerine göre dağılımı.....	37
Tablo 3.3. Katılımcıların anne eğitimi durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü ve kardeş türüne göre dağılımı.....	38
Tablo 3.4. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının çarpıklık ve basıklık değerleri	43
Tablo 3.5. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları.....	44
Tablo 3.6. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların cinsiyet, yaş, program türü ve sınıf değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri	45
Tablo 3.7. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri	46
Tablo 3.8. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma türü değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri.....	48
Tablo 3.9. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının cinsiyet, yaş, sınıf ve program türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları	48
Tablo 3.10. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü ve kardeş türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları	49
Tablo 3.11. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları	50
Tablo 4.1. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğine verdiği cevapların dağılımı	52

Tablo 4.2. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve ortancaları	54
Tablo 4.3. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testini sonuçları	55
Tablo 4.4. Öğretmen adaylarının yaşlarına göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal- Wallis testinin sonuçları	58
Tablo 4.5. Öğretmen adaylarının program türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testinin sonuçları	61
Tablo 4.6. Öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testinin sonuçları	63
Tablo 4.7. Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	64
Tablo 4.8. Öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	71
Tablo 4.9. Öğretmen adaylarının anne meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	72
Tablo 4.10. Öğretmen adaylarının baba meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	73
Tablo 4.11. Öğretmen adaylarının kardeş türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	75
Tablo 4.12. Öğretmen adaylarının doğum yerlerine TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	76
Tablo 4.13. Öğretmen adaylarının yerleşim yerlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları	77
Tablo 4.14. Öğretmen adaylarının barınma türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testinin sonuçları	78

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının histogram grafiği 44

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

α	: Alfa
BK	: Basıklık Katsayısı
ÇK	: Çarpıklık Katsayısı
Max	: Maksimum
Min	: Minimum
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences
TCRTÖ	: Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği

1. GİRİŞ

İnsanların; cinsiyet açısından kategorize edilip, toplum tarafından cinsiyetten beklenen rol ve davranışlar olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramı yıllardır tartışılan bir konudur. cinsiyet; ‘İnsan, hayvan ve bitkilerde erkek, dişi bireylere üremede ayrı ayrı bir rol veren ve erkek ile dişi ayırt ettiren’ (Türkçe Sözlük, s. 35). Toplumsal cinsiyet ise; biyolojik boyutuyla değil kişinin kadın ya da erkek cinsiyeti olarak algılanmasıyla ilgilenir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını birbirinden ayırmak için biyolojik ve toplumsal etkenleri iyi çözümlemek gerekmektedir (Fogel ve Reese, 2001). Toplumsal cinsiyet kavramı kültürel ve sosyal olarak bireye yüklenen roller ile ilişkilidir. Evrimleşmedeki insan rolü incelendiğinde, avcı-toplayıcı toplumlarda her cinsiyetin bir rolü olduğu kadınların çevreden yiyecek toplama ve çocuk bakım görevi olduğu erkeklerin ise avlanma görevi olduğu belirtilmiştir (http-1). Bu doğrultuda geçmiş toplumlarda var olan geleneksel cinsiyet rollerinin günümüzde değişikliğe uğramış olsa da devam ettiği görülmektedir (Williams ve Best, 1990). Gelişmeci görüşü savunan kuramcılar cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında bir ilişkinin olmadığını savunmakta, iki cinsiyetin arasında biyolojik farklılıkların bir önemi olmadığını vurgulamaktadır (Ecevit, 2011). Teknolojinin insan gücünün yerini aldığı bu modern dünyada kadın ile erkeğin yapabileceği işlerin aynı olduğu görülmektedir. Bireyin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algısının oluşmasında yaşadığı toplumun kültürünün geçmişten getirdiği beklenti ve tutumları etkilidir. İnsanların, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili oluşturduğu tutumlarda gelenekselliğin ve eşitsizliğin oluşmasındaki neden toplumsallaşma sürecindeki ataerkilliktir (Çoşan Eke, 2006). Ataerki aile yapısında başlayan bu eşitsizlik, toplumun başka alanlarında genişleyerek sistemli bir şekilde büyümektedir (Bora, 2012).

Toplumdaki sosyal ilişkiler, cinsiyet rollerine ilişkin tutumların niteliklerini oluşturur (Erol, 2008). Bu rollere ilişkin tutumlar, bireyin sosyal çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda oluşturulan değerler sisteminin bir parçasıdır. İnsanlar; toplumsal cinsiyet ile ilgili tutumlarını oluştururken, davranışlara ilişkin sosyal çevrenin beklentisinden etkilenecek kalıpyargılar oluşturabilir. Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geleneksel kalıpyargılarının çeşitli olumsuz etkilerini araştırmalar göstermektedir. Örneğin, araştırma bulguları geleneksel cinsiyet rollerini benimsemiş erkeklerin ev yaşantısına üstünlük kurma (Seçgin ve Tural, 2011) ve tek başına karar

alma isteğinin (Erdoğan, 2012) geleneksel cinsiyet rollerini benimsemeyen erkeklere göre daha fazla olduğunu göstermiştir. Günay, Şimşek ve Dönmez (2012), evli erkeklerin günlük iş paylaşımında en çok alışveriş ve fatura yatırımı gibi parayla ilgili olan işleri yaptığı, yemek yapımı, çamaşır ve bulaşık temizliğinde eşlerine daha az yardımcı olduğunu gözlemlemişlerdir. Faturaların otomatik olarak ödendiği günümüzde çalışan kadınlara yönelik ev işlerinde bir adaletsizlik olduğu görülmektedir. Türkiye’de yapılan bir çalışma, kadınların evlilik doyumlarının erkeklere göre daha düşük olduğunu göstermektedir (Kaplan, 2016). Toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumunun ilişkisinin incelendiği araştırma bulguların, evlilik doyumlarının toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi role sahip bireylerde daha fazla olduğu bulunmuştur (Aida ve Falbo, 1991; Kodan Çetinkaya ve Gençdoğan, 2014).

Hasta ve Güler (2013) erkeklerin empatik eğilim, açık ilişki tarzı, saygılı ilişki tarzı ve atılganlık düzeylerinin anlamlı olarak kadınlarınkinden düşük olduğu; ben merkezci ve küçümseyici ilişki tarzı ve saldırganlık düzeylerinin ise anlamlı olarak kadınlarınkinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kadınlar ve erkekler arasındaki bu farklılıkları ise sosyalleşme süreci ile açıklamışlardır. Sosyalleşme sürecinde cinsiyet rolleri benimsetilirken kızlara anlayışlı, hoşgörülü ve nazık; erkeklere ise otoriter, güçlü ve sert görünümlü olma yönünde yönlendirmeler yapıldığı belirtilmiştir (Hasta ve Güler, 2013). Thomas’a (2003’ten aktaran Hasta ve Güler, 2013) göre geleneksel cinsiyet rolleri, öfkelendiklerinde saldırgan davranışlar sergilemeleri için erkekleri cesaretlendirmektedir.

Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın (2014’ten aktaran Türkiye İstatistik Kurumu, 07 Mart 2016) gerçekleştirdiği kadına şiddet araştırması kapsamında ülke genelinde partnerinden fiziksel şiddet gören kadın oranı %35.5 olarak bulunmuştur. Geleneksel değerlerin yansıması olan bu durum; Günay, Şimşek ve Dönmez’e (2012) göre, erkeklerin kızdıklarında kadına şiddeti haklı bulmalarından kaynaklanmaktadır. Geleneksel cinsiyet rollerinin sonuçlarından olan aile içi şiddetin engellenmesinin aile içerisinde daha eşitlikçi rollerin benimsemesiyle sağlanabileceği görülmektedir.

Arı (1989), üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile baskın ben durumlarının, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisini incelediği çalışmasında; erkeklerin atılganlık puanlarının kızlarınkinden önemli düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Araştırmacı; benimsenen geleneksel cinsiyet rollerinin kadınların erkeklere

bağımlılığını arttırdığını, girişimcilikte cinsiyetler arası oluşan bu farkın kızların erkeklere göre daha baskıcı ve elindekiyle yetinmeyi gerektiren eğitim anlayışına bağlanabileceğini belirtmiştir. Kızların kendilerini erkeklere göre daha güçsüz ve tutucu (Erol, 2008) olarak tanımlamaları, erkeklerde saldırganlığın daha fazla olması (Hasta ve Güler, 2013) geleneksel cinsiyet rollerinin diğer olumsuz etkilerindendir. Alptekin (2014) çalışmasında, erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik grubuna ait ifadelerle daha fazla katıldıkları kadınları zıt bir grup olarak görüp ötekileştirdiği, kızların ise korumacı cinsiyet grubuna ait ifadelerle daha çok katıldıklarını belirtmiştir.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin bir diğer etkisi de bireylerin meslek seçimlerindeki engellerdir. Geleneksel cinsiyet rollerini benimsemiş erkeklerin mesleklerin cinsiyete göre ayrılması gerektiğini düşündükleri görülmüştür (Esen, 2013; Çelik Bekleviç, 2013). Ergen bireylerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri (Androjen- Belirsiz- Erkeksi- Kadınsı) ve benlik kavramı arasındaki ilişkilerin inceleyen Damarlı (2006), androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin benlik kavramları erkeksi ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerden daha olumlu olduğu görülmüştür. Geleneksel cinsiyet rollerinin; özellikle kadınların yaşantısına olumsuz etkisinin olduğu, toplumdaki eşitsizliğin, bireyin biricik olma haklarını gasp ettiği ve insanlara belli davranış kalıplarını benimsettiği görülmektedir. Bunların ötesinde geleneksel cinsiyet rollerinin aile içi yaşantıda eşitsizliğe ve kadınların evlilik doyumlarının düşük olmasına neden olduğu ve ülkemizde sık sık kadınların aile içinde şiddet görmelerine ve hatta yaşamlarının ellerinden alınmasına neden olduğu görülmektedir. Daha eşitlikçi cinsiyet rollerinin benimsetilmesinin insan hakları ve aile yaşantısı açısından önemi görülmektedir.

Erken çocukluk dönemi; çocuğun sosyalleşmesi, kişiliğinin gelişmesinin yanı sıra cinsel kimliğinin ve toplumsal cinsiyet algısının oluşması için en kritik dönemdir (Dökmen, 2010, sf. 28). Bireyde; toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu etkileyen etmenler başta aile olmak üzere, kültür, okul, akran, sosyal çevre, medya olarak sıralanabilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklarda ilk olarak ailede kazandırıldığı görülmektedir. Çocuk; hangi cinsiyetten olduğunu, cinsiyetler arası fiziksel ve biyolojik farklılıkları erken çocukluk döneminde ilk aileden öğrenmektedir. Bireyin cinsiyet algısına ilk dokunan aile olmakla birlikte akran, akraba ve öğretmenlerin de çocuğun toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında etkili olduğu söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde erken çocukluk dönemi, çocuklarının cinsiyete dayalı duygu

kalıpyargıları geliştirdiklerine ilişkin bulgulara rastlanmaktadır. (Bayramoğlu, 2015; Yağan Güder ve Güler Yıldız, 2016).

Toplumsal cinsiyet bağlamında yetişkinlerin çocuklara göre cinsiyet beklentileri ve kalıpyargıları daha fazladır. Bu durum aile içerisinde çocukların cinsiyetlerine göre ayrılmasına neden olmaktadır. Binbaşioğlu (1988) çalışmasında oyuncak alımı, yiyecek tercihi, kıyafet seçimi gibi durumlarda ailelerin erkek çocuklarına kız çocuklarına göre daha çok özen gösterildiğini belirlemiştir. Benzer durum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (2011) bulgularında kız ve erkek çocuklarının evdeki sorumluluklarının eşit paylaştırılmadığı kız çocuklarına daha fazla görev verildiği şeklinde belirtilmiştir.

Ailenin, çocuğun cinsiyetine uygun davranmasını istemesi çocuğun bazı kalıpyargıları geliştirmesine neden olabilmektedir. Bazı araştırmacılar, erken çocukluk dönemi çocuklarının cinsiyete dayalı kalıpyargılarında akranların, büyük kardeşlerin, yetişkinlerin etkisini araştırmışlardır. Örneğin, Yağan Güder ve Güler Yıldız (2016), karşı cinsten oyun arkadaşı olan çocukların cinsiyete ilişkin oyuncak seçiminde daha az kalıpyargısal tercihlerde bulunduğunu, annelerinin oyuncak seçiminde cinsiyete ilişkin kalıpyargısal algısı olan çocukların oyuncak tercihinde kalıpyargısal seçim yaptığı bulgularına ulaşmışlardır. Bir diğer araştırmada ise aynı cinsten kardeşi olan çocukların, kardeşi olmayanlara göre tek çocukların ise karşı cinsten kardeşi olan çocuklara göre toplumsal cinsiyete ilişkin daha kalıpyargısal olduğu bulunmuştur (Rust ve arkadaşları, 2000).

Erken çocukluk döneminde çocuklar sosyal kabulü önemserler ve birey olma yolunda çaba sarf ederler. Çocuklar için aynı kültürü paylaştığı toplum tarafından onaylanmak, pekiştirilmek önemlidir. Her toplumsal yapı içerisinde cinsiyete ilişkin rollerin algılanış şekilleri farklıdır (Berscheid, 1995). Birçok kültürde genel olarak bir erkek rolü ve kadın rolü oluşturulmuştur. Marshall (2010), Çin kültürünün normlarına karşı Kanada kültürünün normlarının daha eşitlikçi cinsiyet rolleri geliştirdiğini belirtmiştir. Trommsdorff ve Lwawaki (1989) çalışmalarında, Japon öğrencilerin Alman öğrencilere göre daha geleneksel cinsiyet rolü yönelimi olduğunu belirtmişlerdir. Kültürler arası yapılan başka bir çalışmada da Kanada'da yaşayan Güney Asya göçmeni ailelerin toplumsal cinsiyet rollerinin diğer topluluklara göre daha çok toplumsal cinsiyet ayrımı üzerine kurulduğu belirtilmiştir (Talbanı ve Hasanali, 2000). İçinde yaşanılan toplumun kültürü hem aile hem de aile dışı bireyler ile etkileşim aracılığıyla çocukların cinsiyet rolleri algısını etkilemektedir. Bağçeli (2008) çalışmasında, köyde

ve kentte yaşayan çocukların cinsiyet kalıpyargılarının ve tercih ettikleri oyuncaklarının içinde yaşadıkları çevreye göre değiştiğini bulmuştur. Çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin nasıl bir tutum geliştirecekleri kültürün aktarıldığı unsurlara bağlıdır.

Kültürün kuşaktan kuşağa aktarıldığı unsurlardan biri olan çocuk kitapları ve çocuk medyası, erken çocukluk döneminde çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını oluşturmada önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk kitaplarının, cinsiyet rolleri kalıpyargılarına etkisinin incelendiği bir araştırmada (Ashton, 1983) çocuklara kızlara yönelik, erkeklere yönelik ve cinsiyetsiz oyuncaklar verdiği çalışmasında ilk aşamada kendi cinsiyetine daha uygun oyuncaklarla oynamışlardır. Çocuklara, karşı cinsin oyuncuğuyla oynayan bir karaktere sahip bir çocuk kitabı okunmuş, ardından çocukların bu aşamada daha çok karşı cinse yönelik oyuncaklarla oyun kurup oynadıkları görülmüştür. Buradan hareketle erken çocukluk dönemi çocuğuna öğretmenler aracılığıyla planlı bir öğretim ile zengin uyarıcı verildiğinde çocukların cinsiyete ilişkin şemasını genişleteceği görülmektedir.

Çocukların toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsel kimliklerini öğrenmede öğretmenlerin bu konudaki tutumu da oldukça önemlidir. Eğitimcilerin geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet tutumları; öğrencilerin sosyal ilişkilerini, cinsiyet rolü şemalarını etkileyebilmektedir. Toplumsal cinsiyet inançları; cinsiyete dayalı beklentiler ve her cinsiyetin davranışları açısından inançlarını içerir (Wadsworth Hendrix, 2016).

Toplumsal cinsiyet inançlarındaki eşitsizlikleri en aza indirmek için en iyi adımlardan birisi öğretmenlerin, çocuklara toplumsal rollerdeki cinsiyet eşitliğine ilişkin duyarlılık ve farkındalık kazandırmasıdır (Esen, 2013). Hough (1985), Geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet inançları taşıyan öğretmenlerin her bireyin eşit olduğu düşüncesiyle; öğrenciler arasında eşitlikçi disiplin yönetim stratejileri kullandıklarını belirtmiştir. Sumsion ve Roberts (2005) tarafından eğitimcilerin toplumsal cinsiyete dayalı tutumlarının araştırıldığı çalışmada öğretmenlerin çocukların cinsiyetçi oyunlarına müdahaleden kaçındıklarını, kadercilik yaparak destekleyici rolü üstelenmediklerini belirtilmiştir. Chapman (2016), cinsiyete ilişkin geleneksel inançları olan öğretmenlerin daha çok cinsiyete uygun oyunları oynatırken, eşitlikçi inançları olan öğretmenlerin her oyun deneyimini yaşadığını gözlemlemiştir.

1.1. Problem Durumu

Toplumsal cinsiyet; kapsamı değişmekle birlikte birçok ülke ve toplumda var olan bir eşitsizlik konusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bingöl, 2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri; sosyal hayat, eğitim, iş hayatı, siyaset olmak üzere birçok yerde karşımıza çıkmaktadır (Sayılan, 2012). Bingöl'e (2014) göre bu eşitsizliklerin ürettiği, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olduğu kaynaklar ise aile ve ataerkil sistemden gelen geleneklerdir. Aileler kendilerinden önceki yetişkinlerden gördükleri ve pekiştirildikleri modellemeleri çocuklarına aktarmaktadır (Yağan Güder, 2014).

Erken çocukluk dönemi çocukların en hızlı öğrendiği dönemdir. Aynı zamanda toplumun içerisinde bir birey olmaya başladıkları ve geleceğe yön veren değer ve becerileri kazandıkları dönemdir (Dewey, 1996). Toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsallaştırma yoluyla aktarıldığı bilinmektedir (Vatandaş, 2007). Şüphesiz ki çocuğun toplumsal yaşamına ilk dokunan ailedir. Çocuklar; bilgi, beceri, tutum ve alışkanlık edinirken sosyal çevresinde iletişim kurduğu insanlardan olumlu ya da olumsuz yönde etkilenirler (Akkoyunlu ve Tuğrul, 2002).

Çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili öğrenmelerini ilk etkileyen sosyal çevresi aile olmakla birlikte etkenlerden birisi de okuldur. Okul içindeki sosyal ilişkiler, okulun sosyal açıdan iklimi ve öğretmenlerin tutumları okulla ilgili etkenleri oluşturur. Okulda toplumsal cinsiyete dayalı davranışların anlamlandırılmasında öğretmenlerin tutum ve inançlarının incelenmesinin önem taşıdığı yapılan araştırmalarda belirtilmiştir (Clark, 1988; Jhonson, 1994; Kağan, 1992; Nespor, 1987 ve Pajares, 1992'den aktaran Erden, 2004). Bu süreçte erken çocukluk döneminde içselleştirilen bu roller ebeveynler ve öğretmenler tarafından davranışlar aracılığıyla açık ve örtük mesajlar şeklinde iletilmektedir. Öğretmenler sınıfa girerlerken beklenti, tutum ve inançlarını da beraberinde getirir. Öğretmenlerin tutumları, sınıf içerisindeki davranışlarına ve çocuklarla iletişimine yansiyabilir. Öğretmenin kullandığı üslup ve sözcükler, davranışları ve tutumları öğrenciler tarafından model olarak alınır (Korkmaz, 2009). Çocuklar, cinsiyet rolü algılarının oluşmasında öğretmenlerinin davranışlarından etkilenebilirler.

Yapılan alanyazın taramasında erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; çocukların oyuncak tercihleri, öykü, kitap incelenmesi, çocukların cinsiyet kalıpyargıları, oyun nitelikleri, çizgi film ve reklamların incelenmesi hakkında yapıldığı görülmektedir (Bayramoğlu, 2015; Goble,

Fabes, Martin ve Hanish 2012; Gündüz Kalan 2010; Gürşimşek ve Günay, 2005; Özdemir, 2006; Ünlü, 2012).

Warin ve Adriany (2015), öğretmenlerin farklı tutumlarını inceleyen çalışmaların eğitimcilerin inançları ve öğretmen-öğrenci ilişkilerinin etkisini ortaya koyacağını belirtmiştir. Öğretmenlerin yetişkin cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile çocukların cinsiyet rollerine yönelik inançların ilişkisini inceleyen bir çalışmada geleneksel olmayan yetişkin tutumlarına sahip olan öğretmenlerin öğrencilerin cinsiyet rollerine yönelik inançlarının da geleneksel olmadığı görülmüştür (Cahill ve Adams, 1997). Bununla birlikte Layv ve Sand (2015) tarafından yapılan çalışmada ilkökul öğretmenlerinin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılarının ortaokul ve lisedeki eğitim yıllarında erkek çocukların başarılarına kız çocukların ise başarısızlıklarına olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir. Öğretmenler; çocukların toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında anahtar kişi olarak görülmektedir. Eğitim sürecinde, bu denli önemli olan erken çocukluk döneminde; modern dünyaya uygun, eşitlikçi, düşünen ve dönüştüren bireyler yetiştirilmesi son derece önemlidir. Karasu ve Arkadaşları (2017), sağlık bilimleri fakültesine devam eden 1,2,3 ve 4. sınıf öğrencilerinin cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını incelemiştir. Öğrencilerin genel anlamda eşitlikçi tutuma sahip olduğu, erkeklerin kızlara göre daha eşitlikçi bir tutuma sahip olduğu, okudukları sınıf artıkça eşitlikçi tutumun da arttığı belirtilmiştir.

Öğretmen adayları ile ilgili toplumsal cinsiyet kavramını konu alan çalışmalar incelendiğinde, cinsiyete göre öz yeterlilik algıları (Sak, 2015; Sumsuion, 2005), toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki inançları (Almutawa, 2005), toplumsal cinsiyet algıları (Aslan, 2015; Ünal, Tarhan ve Köksal, 2017), cinsiyet rolleri ve bu rolleri etkileyen etkenler (Topuz ve Yıldızbaş, 2014) ve toplumsal cinsiyeti konu alan bir lisans dersinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlara etkisinin (Esen, 2013; Tantekin Erden, 2009) araştırıldığı görülmektedir. Topuz ve Yıldızbaş (2014) tarafından öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmada cinsiyet rolü ile cinsiyet, yaş, sosyo ekonomik durum ve yaşam alanı ile ilişkisi incelenmiştir. Kız öğrencilerin kadınsı, erkek öğrencilerin ise erkeksi cinsiyet rolünü daha fazla benimsediği, androjen cinsiyet rolünü ise kentte yaşayanların kırsalda yaşayanlara göre daha yüksek oranda benimsediği bulgusuna ulaşılmıştır. Esen (2013) ve Tantekin Erden (2009) araştırmasında öğretmen adaylarında toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirmek için, toplumsal cinsiyet konularını içeren bir dersin etkilerini analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda

öğretmen adaylarının geleneksel değer yargılarını sorguladıkları ve kendi tutumlarından başlayarak bir dönüşüm motivasyonu kazandıkları ve eşitlikçi tutumları sergiledikleri belirtilmiştir. Seçgin ve Tural (2011), çalışmalarında sınıf öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ve tutumların cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Öğrencilerin genelde kendi cinsiyet grubu lehinde tutumlar gösterdiğini belirtmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha çok cinsiyet ve yaşam alanı açısından incelendiği görülmekte ve bu tutumların oluşmasındaki etkili olabilecek diğer faktörlerin incelenmesi de önem kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleriyle bireylerin ilk tanıştığı dönemin erken çocukluk dönemi olduğu düşünüldüğünde, erken çocukluk eğitimi öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının daha eşitlikçi olmasında yol gösterecektir. Bu bağlamda öğretmenin öğrencilerine yönelik davranışlarının kendi toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumundan etkilendiği düşünülürse geleceğin öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumunu nelerin etkilediğini bilmek önem kazanmaktadır. Türkiye’de çalışma, aile, eğitim ve sosyal ortamlarda kadına ve erkeğe yüklenen geleneksel rollerin, okulöncesi ve sınıf öğretmeni adayları açısından nasıl bir anlam taşıdığının ve nelerden etkilendiğinin araştırılmasının önemi büyüktür.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan 3-8 yaş arasındaki çocuklara öğretmenlik yapmak üzere eğitim almakta olan okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının; cinsiyeti, yaşı okuduğu program türü, sınıfı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, kardeş türü, doğum yeri, büyüdüğü şehir veya bölge ve barınma şekli değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları nedir?

2. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarına ilişkin tutumları nelerdir?

3. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının; okuduğu program türü, cinsiyeti, sınıfı, yaşı, anne eğitim durumu, annenin mesleği, baba eğitim durumu, babanın mesleği, doğum yeri, büyüdüğü şehir ve bölge, kardeş türü ve barınma şekli değişkenleri açısından farklılaşma düzeyi nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumsal cinsiyet açısından Dünya Ekonomi Forumu'nun (2018) Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu incelendiğinde Türkiye'nin 190 ülke arasında 130. sırada olduğu görülmektedir. Söz konusu bu sıralama ülkemizdeki çeşitli alanlardaki aşılamayan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini göz önüne sermektedir. Türkiye'nin çeşitli alanlarda bu konu hakkında önlemler alması kaçınılmaz hale gelmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu başlıca sorunlardan biri ise şiddettir. Şiddetin en yaygın görülen biçimi ise kadına ve çocuğa uygulanan aile içi şiddettir (Güler, Tel ve Tuncay, 2005). Evlenmiş kadınların aile içerisinde yaklaşık yarısının tehdit, korkutulma, küfür, aşağılanma gibi duygusal şiddete maruz kaldıkları belirtilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014). Şiddet uygulayan bireylerin insanlığa kazandırılması için her türden şiddetin azalmasında, topluma eşitlikçi cinsiyet normlarının kazandırılması önemli görülmektedir. Toplumsal cinsiyet, sosyal çevreden öğrenilen bir kavram olmakla birlikte zaman içerisinde değişebilir (Dökmen, 2004). Toplumun geleneksel değerlerini kontrollü ve sistemli değiştirmek eğitimle mümkündür. Ülkemizde ilk eğitim kademesi olan erken çocukluk eğitimiyle ilgili çalışmalar yapmak değişimin ilk basamağı olabilir.

Bireyin toplumsal cinsiyete ilişkin algılarının oluştuğu ilk dönem erken çocukluk dönemidir. Bu dönemde çocuğun algıları; çevre koşulları, sunulan öğrenme ortamları, ebeveyn tutumları, öğretmen tutumları, sosyal ilişkilerine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Çocuklar toplumsal cinsiyeti günlük yaşamda sosyal çevresiyle etkileşimde bulunarak öğrenmektedir (Wood, 1995). Her çocuk gelecekteki toplumun bir parçası olarak, bulunduğu etkileşimlerle toplumsal cinsiyete anlam yüklemektedir. Eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip bir öğretmenle etkileşime giren çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılarından sıyrılabileceği düşünülmektedir.

Öğretmenler, okullardaki cinsiyet sosyalizasyonu sürecinde toplumdaki eşitsizliği giderecek anahtar kişilerdir. Öğretmen sınıfa girdiğinde kendi değer ve inançlarını da beraberinde getirmektedir. Geleceğin öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet tutumlarını ve bu tutumları etkileyen faktörleri ortaya koymak; toplumsal cinsiyet normlarının eşitlikçi bir anlayışa dönüştürülmesi ve öğretmen adaylarında farkındalık yaratmak açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesinin, bu tutumları daha eşitlikçi bir düzeye getirme çabasının ilk adımını oluşturmak açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Cinsiyet rollerine yönelik önyargıların azalmasında, gelecekte cinsiyet rollerini esnek ve eşitlikçi bir şekilde çocukların öğrenme yaşantılarına yansıtılmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Tanımlar

Cinsiyet: Biyolojik bir kökeni olan cinsiyet; kadın ve erkeklerin doğuştan getirdikleri biyolojik niteliklerinin getirdiği kromozom yapıları, üreme fonksiyonları ve hormonal sistemlerindeki farklılıklarların bir göstergesidir (Nazlı, 2016, s.46).

Cinsel Kimlik: ‘Bireyin kendisini kadın veya erkek olarak tanımlayabilmesi ve diğer bireyleri de cinsiyete ilişkin kategori edebilme yeteneğidir. ’ (Vatandaş, 2007, s. 31).

Erken Çocukluk Eğitimi: Yaşamın erken dönemlerini kapsayan (0-8 yaş), çocukların; fiziksel, mental, duygusal gelişimlerini kapsayan, sağlık ve beslenme, zihinsel gelişim ve sosyal iletişimlerini için gerekli girişimlerinin desteklendiği bir eğitim sürecidir (UNICEF, 2001).

Toplumsal Cinsiyet: Cinsiyetler arası ilişkileri ve iş bölümünü vurgulamak amacıyla kadın ve erkeklerin toplumdaki konumunu belirleyen bir kavramdır. Biyolojik cinsiyetle açıklanamayan sosyal ve değişken bir yapı olan; sınıf, siyaset, toplumun kültürel yapısı ve üretim biçimiyle etkileşimlidir (Özcan, 2012).

Toplumsal Cinsiyet Rolü: ‘Kültürel olarak kadına ve erkeğe uygun görülen kişilik özellikleri, davranışları (rolleri) içinde barındırır ve bunlar toplum tarafından kalıpyargılara dönüştürülür.’ (Zeyneloğlu, 2008, s. 1). Araştırmada kullanılan Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Tutum Ölçeği’de cinsiyet rollerinin; eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü olmak üzere 5 alt boyutu bulunmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları: Bir grup içerisindeki bütün kadın ve erkeklere cinsiyetine özgü davranışların genellenerek cinsiyet içerisinde aynı olduğu inancıdır (Strong ve Devault, 1994).

1.5. Varsayım

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının veri toplama süreçlerine gönüllü katılım sağladığı, veri toplama araçlarında yer alan sorulara samimi ve doğru cevap verdikleri, veri toplama esnasında bağımsız ve yansız görüşlerini yansıttıkları varsayılmıştır.

Veri toplama aracının toplumsal cinsiyete dair tutumları ölçtüğü varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar dönemlerinde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim bölümü 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından toplanan verilerle sınırlıdır. Dolayısıyla sonuçların tüm öğretmen adaylarına genellenmesi mümkün değildir.

Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını içeren veriler, Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

2. ALANYAZIN

21. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet; canlıların üreme yönünden farklılaşmasını sağlayan, bireyi erkek ve dişi olarak ayırt etme olanağı veren fizyolojik özelliklerdir (San Bayhan ve Artan, 2009). Buna karşın toplumsal cinsiyet; kişinin toplum beklentisi doğrultusunda düşüncelerinin, giyiminin, davranışlarının, görüntüsünün nasıl algılandığını tanımlayan bir kavramdır. Toplumdaki bireylerin; davranış, sorumluluk ve tutumları da toplumsal cinsiyet rolü olarak tanımlanır (Dökmen, 2010).

İnsanlarda cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan bazı gerçek farklılıklar vardır. Bunlar; toplumun cinsiyete özellik olarak biçmediği farklardır. Biyolojik özelliklerden kaynaklanan eşey organları, bedendeki yağ oranları, kas dokusunun oranı kadın ve erkek vücutlarında farklılık göstermektedir. Gerçek farklılıklar; doğuştan gelen, sonradan öğrenilmemiş, insan yaşamında değiştirilemeyen kalıcı farklardır (Dökmen, 2010). Kadın ve erkeğin kromozom yapılarının farklı olması sonucunda üreme fonksiyonu ve hormonal farklılıklar birincil cinsiyet farklılıklarıdır. Vücudun farklı tüylenmesi, göğüs büyüklükleri, sesin kalınlığı gibi fiziksel özelliklerin farklılaşmasına ise ikincil cinsiyet farklılıkları denir. Buna karşın; gerçek olmayan farklılıklar ise toplumların beklentileri doğrultusunda ortaya çıkan, kadın ve erkeklerden beklenen görev ve sorumluluklar, taşınması gereken özellikler olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet, doğuştan gelen farklılıkları değil sosyalleşme yoluyla oluşan farklılıkları içerir (Yağan Güder ve Güler Yıldız, 2016).

Toplumsal cinsiyet kavramının toplumun her aşamasında yer aldığı, her alanı etkilediği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet; kültürlerin yapısal özelliklerine göre farklılıklar göstermekle birlikte değişikliklerle yapıyı tekrar düzenler durumdadır (Dökmen, 2010). Bir toplumda toplumsal cinsiyetin nasıl oluştuğuna bakıldığında toplumun ihtiyaçları, dini inançları, yaşadığı coğrafi bölgenin özellikleri, iklim koşulları gibi etkenlerin yer aldığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet; meslekler, sosyal ortamlar, hastaneler, okullar ve bürokrasi gibi yapısal belirleyicilerin etkileşimiyle oluşmuştur (Erdoğan, 2012). Bu yapısal alanlarda, kadınların birçok alanda yer almaması veya azınlık halinde olması buna karşın bazı alanların sadece kadınlara ait olduğu düşüncesiyle de karşılaşılmaktadır. Topluluklardaki mevcut durum göz önüne alındığında; biyolojik cinsiyetin getirdiği farklılıkların hayatı farklı yaşamayı

gerektirmediği ve toplumsal cinsiyetin, dişilik ve erilik ile temellendirilemeyeceği söylenebilir.

22 Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıpyargılar

İnsanlar; belli bir grup, topluluk veya kültür hakkında sosyal şemalarını basite indirgeyebilmek için kalıpyargı geliştirebilirler. Kalıpyargı; üzerinde çok fazla düşünmeden, farklı özellikleri göz ardı ederek bir gruba ait olan tüm bireylerin aynı özellikleri taşıdığı düşüncesidir (Taylor, Peplau ve Sears, 2003). Bireyler yaşadıkları kültürde farkında olmadıkları düşünce ve tutumlarında toplumu her yönüyle etkileyecek kalıpyargıların etkisinde kalarak hareket etmektedirler (Özdemir, 2006). Kalıpyargı; genellikle bir grup içerisinde hoşnut olunmayan bir özellikte araştırılmadan varılan bilişsel düşünce yargısı olarak karşımıza çıkar. Şıvgın'a (2015) göre insanlar; bir gruba geliştirdikleri kalıpyargılar doğrultusunda belirsiz ve çoğullaştırılmış tepkiler verirler. Bu yargıların üzerinde düşünülmediği için ise doğruluğu pek dikkate alınmayabilir.

Topluluğun, kadın ve erkeklerden beklediği birçok değişmez özellik ve rollere toplumsal cinsiyet kalıpları denir. Kültürel farklılık söz konusu olmakla birlikte kadınların toplumsal cinsiyet ile ilgili nitelendirildiği kalıpyargıların özellikleri; ilgi ve bakım verici ve pasif olmak; erkeklerin toplumsal cinsiyet ile ilgili nitelendirildiği kalıpyargıların özellikleri ise aktif ve başarılı olmaktır (Williams ve Best 1990). Hızla değişen dünyada kadının yerinin değişmesi ile birlikte cinsiyet rollerinde değişikliklerin gerekliliği düşünülmektedir. Beklenen değişikliklerin toplumdaki hızının farklı olması nedeniyle günlük yaşamda özellikle kadınların bazı sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Negiz ve Yemen, (2011) tarafından yapılan araştırmada çalışan kadınlara yöneticilik pozisyonuna erişene kadar yaşadıkları engeller sorulmuştur. Katılımcılar, çocuk ve eş faktörünün kadınların yöneticiliğine karşı olumsuz tutumlara neden olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların girişimcilik ve iş gücüne katılma faaliyetlerinin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından etkilendiği görülmektedir. Kadınların ötekileştirildiği diğer bir alan ise spordur. Bu alan; erkek çocukların cinsiyetlerine ait değerleri, tutumları ve becerileri öğrenebilecekleri ve pratik yapacakları bir alan olarak görülür. Türkiye'de futbol, boks, güreş, halter spor alanları erkeklere daha çok hizmet eden veya kadınlara kapalı alanlardan bazılarıdır (Koca, 2006).

Cinsiyetler arası fiziksel ve cinsel farklılıklar, binlerce yıl kadın ve erkeğe yüklenen sorumlulukları önemli derecede etkilemiştir. Türk kültürünün önemli bir parçası olan atasözleri ve deyimlerde kadına birçok sorumluluk yüklendiği, hamarat ve becerikli olmayan kadınların eleştirildiği belirtilmiştir (Günindi Ersöz, 2010). “Kadının şamdanı altın olsa mumunu diyecek erkektir.”, “Kızını dövmeyen dizini döver.” Atasözü örnekleri kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri göstermektedir. Kadının güçsüz ve başarısız görülmesi günümüzde halen süren bir kalıpyargıdır. Birçok alanda kadına yapılan baskılar bazı toplumlar tarafından normalleştirilmektedir. Bunun yanında erkek cinsiyetine de güç baskısının yapılması, sorumlulukların eşit dağıtılmaması sağlıklı bireylerin ve toplumların yetişmesine engel olarak görülmektedir. Sakallı ve Curun (2001) tarafından romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılara karşı tutumların incelendiği araştırmada kadın katılımcılar romantik ilişkilerde erkeğin daha girişken olması gerektiği konusunda hemfikirken, erkek katılımcılar erkeklerin daha baskın ve kadının kabul edici olması hakkındaki kalıpyargılara karşı hemfikir olmuşlardır. Bireylerin cinsiyet rollerine ait kalıpyargıları, farklı kültürlerde sert ya da yumuşak olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern toplumlardaki ailelerin toplumsal cinsiyet rollerinde bir yumuşamanın yaşandığı, eşitlikçi toplum kültürlerinin çoğaldığı bildirilmektedir (Erdoğan, 2012). Geleneksel ve modernleşmekte olan toplumların cinsiyete göre dayattığı kalıpyargılarla çatışmalardan kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmaktadır (Dökmen, 2010, 35). Bu durum kadın ve erkeklerde toplumsal, ekonomik ve psikolojik sorunları beraberinde getirmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargıların öğrenilmesinde en önemli etken ailedir. Model olma çocuğun ilk yargıları geliştirmesinde etkin rol oynar (Erol, 2008). Aileyi; akran, okul, eğitimin niteliği, öğretmen ve sosyal çevre takip etmektedir. Çelik (2008), bu etkenlerin bireye kalıpyargıların kazandırılıp, pekiştirilmesinde rol oynadığı ayrıca öğrendiklerini uygulama fırsatının sunulduğu görüşünü savunur. Vatandaş’a (2007) göre çocuklar ilk olarak cinsel kimliklerini öğrenirler ve bu kimliğe uygun olarak nasıl davranacaklarını gözlemleyip kalıplaştırırlar. Kalıpyargıların çocuğa yerleşmesi sürecinde toplumun beklentileri de yer almaktadır. Çocukların geleneksel cinsiyetine uygun davranışlara yönlendirilmesinin bilişsel yapılarında belli bir kalıba koyulmuş cinsiyetçi düşünceler oluşturmalarına sebep olabilmektedir.

23. Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Cinsiyet

Erken çocukluk döneminde; çocuğun toplumsal cinsiyet konusundaki davranışları ve algıları çok yönlü olarak etkilenir. Bilişsel, biyolojik ve kültürel boyutların birleşmesiyle çocuğun toplumsal cinsiyet rolleri oluşur. Bu üç faktörden etkilenen davranışları aynı zamanda aile ortamı, akran grubu, okul ortamı gibi sosyal çevresinden de etkilenerek, toplumun cinsiyet rolleri ile ilgili kurallarını içselleştirir (Raag ve Rackliff, 1998).

Toplumsal yaşam, çocukların cinsiyet rollerini öğrenmesine fırsat vermesinin yanı sıra kalıpyargısal düşünceleri geliştirmelerine de neden olmaktadır. Kuhn, Nash ve Brucken'e (1978) göre, çocuklar erken çocukluk döneminde yetişkinlerin cinsiyet rolleri hakkında gözlem yapmaya ve bazı bilgiler oluşturmaya başlar. Bu dönemde oluşturulan bazı cinsiyete dair kalıpyargı farklılıkları bulunmaktadır. Saldırganlık, olumlu sosyal davranış, okul başarısı, başarı güdüsü, heyecansal duyarlılık gibi özelliklerde erkek cinsiyetinin üstünlüğü kabul edilmiştir (Dökmen, 2010 s. 153). Yağan Güder, (2014) tarafından yapılan çalışmada kadın ve erkeklerin kişilik özelliklerine ilişkin çocukların görüşleri incelendiğinde olumlu özelliklerin erkeklere; yetersiz ve olumsuz özelliklerin kızlara atfedildiği belirtilmiştir.

Bu dönemde cinsiyetlere ait özelliklerin ayırımına ve cinsiyete uygun oyuncaklar ve arkadaşlar edinmeye başlarlar (Barry ve Barry,1976; Martin ve Halverson, 1981). Erken çocukluk döneminde eğitim alan çocukların oyuncak tercihleri incelendiğinde genelde cinsiyetçi oyuncaklarla oynadıkları ve yaş ilerledikçe karşı cinsle oyun oynamadıkları gözlenmiştir (Aydilek Çiftçi ve Özgün, 2011; Yağan Güder ve Alabay, 2016). Akranların baskısı, çocukların oyuncakla oynamasını engelleyebilir. Bunun yanı sıra ailede oyuncak tercihinde ebeveynlerin çocukları özgür bırakmamaları, çocuğu kendi cinsiyetinin oyuncasını almaya yönlendirmesi de çocuğun rollerini çevreye göre düzenlemesine neden olabilmektedir.

Erken çocukluk dönemi çocukları cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını oluştururken cinsiyetle bağdaşan karakteristikleri, dış görünüşleri, meslekleri ve günlük sorumlulukları gözlemler (Özdemir, 2006). Toplumda hemşirelik, öğretmenlik gibi meslekler kadın mesleği olarak görülürken, mühendislik, şoförlük gibi meslekler erkek mesleği olarak görülmektedir. Bu durum çocukların hayalini kurdukları mesleklere karşı kalıpyargılar geliştirmesine neden olabilmektedir.

24 Erken Çocukluk Döneminde Cinsiyet Rollerinin Kazandırılmasında Öğretmenin Rolü

Bir ülkenin eğitimi; kültürün devamını sağlamak amacıyla toplumun oluşturduğu değer yargılarını, geleneklerini, günlük yaşam pratiklerini, gelecek kuşaklara aktarır (Özcan, 2012). Eğitimin ilk basamağı olan erken çocukluk eğitimi, çocukların toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında aileden sonra gelen sosyal çevredir. Bu çevrenin önemli bir parçası olan öğretmenler çocuklara, davranış ve tepkileriyle belli durumlardaki mesajları iletirler (Erden, 2004). Öğretmenlerin; sınıf içi uygulamaları örtük veya örgün müfredat açısından toplumsal cinsiyete ilişkin öğrenci algılarını önemli düzeyde etkilemektedir (Sayılan, 2012). Öğretmen tutumları, öğrenci davranışlarını ve öğrenme yaşantılarını etkiler. Daha önce yapılan araştırmalar öğretmenlerin ve akranların çocukların toplumsal cinsiyet sosyalleşmesinde önemli roller üstlendiğini göstermiştir (Duffy ve vd., 2001; Fromberg 2005; De Kraker-Pauw vd., 2016; Koch 2003; Morgan 2001; Tatar ve Emmanuel, 2001).

Eccles'e (1989) göre öğretmenlerin toplumsal kalıpyargıları, çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar geliştirmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Fagot (1977), sosyal tepkiler ile çocuğun toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkili olduğunu belirtmiştir. Çalışmasında okulöncesi öğretmenlerinin çocukları tanımadıklarında, çocuklarla olan etkileşimlerini yönetebilmek için kalıpyargılarını kullandıkları bulgusuna ulaşmıştır. Öğretmenler; çocukların aileden sonra en çok sosyal etkileşime girdikleri yetişkin olarak çocuklarda cinsiyete dayalı inanç oluşumu ve kalıcılığını etkileyebilecek önemli bir role sahiptir. Trommsdorff ve Lwawaki (1989) tarafından yapılan araştırmada; okulöncesi öğretmenlerinin oyun etkinliklerinde, karşı cins oyunlar oynanırken kızlara daha esnek tepkilerde bulunurken erkeklere daha eleştiri içeren tepkilerde bulundukları belirtilmiştir. Çin'de okulöncesi öğretmenlerinin tutumları incelenen araştırmada, kız öğrencilerle sosyal ilişkide bulunulmadığı, erkek öğrencilerle öğretmenlerin daha fazla iletişim kurduğu görülmüştür (Chen ve Rao, 2011).

Deaux ve Wrightsman (1984'ten Tatar ve Emmanuel, 2001), insanların genel olarak bireysel tutumları ve gösterdikleri davranışlar arasında tutarsızlıklar olduğunu ve bu tutarsızlıkların kişisel tutumların, bir gruba ait genel tutumlardan etkilenmesi nedeniyle ortaya çıkabileceğini belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin yetişkinlere ait cinsiyet rolleri hakkında daha feminist bir akış açısına sahipken, çocuklar için geleneksel cinsiyet rollerini düşündükleri belirtilmiştir (Cahill ve Adams,

1997; Blaise, 2005'ten aktaran Wadsworth-Hendrix, 2016). Bu durum okulöncesi öğretmenliği için de geçerlidir. Cinsiyetçi meslek algısı olan okulöncesi öğretmenliği genelde kadın mesleği olarak görülmüş, meslekte erkek öğretmenlerin sayısı oldukça sınırlı kalmıştır (Anlıak, 2004).

Toplumlarda yıllardan beri süregelen çocuk ilgi ve bakımının kadın görevi olduğu algısı yer almaktadır. Erken çocukluk dönemi eğitiminin de kadının görevi olduğu toplumda varsayılan genel bir kalıpyargıdır. Birey ve Beyidoğlu Önen'in (2013) çalışmasında Lefkoşa'daki öğretmenlerden her 2 kadın öğretmenin 1'i, her 3 erkek öğretmenden 1'i okulöncesi öğretmenlerinin kadın olması gerektiği görüşünü belirtmiştir. Katılımcılar çocukların hala ilgi ve şefkate ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan bazı araştırmacılar (Sak, Sahin ve Sahin, 2012; Jones, 2016) erkek öğretmenlerin çocuklarla iletişiminin çocukların cinsiyet rollerini öğrenmede iyi bir rol model olarak etkili olacağı düşünülmektedir. Günümüzde değişen toplumsal değerler, değişen cinsiyet rolleri ile birlikte kadın ve erkekler modern iş hayatlarında da farklı oranlarda çalışmaktadırlar. Bu durum söz konusu olduğunda erken çocukluk dönemi eğitiminde son yıllarda artan erkek öğretmen istihdamının olduğu görülmektedir. Erken çocukluk eğitiminde öğretmenler arası cinsiyet eşitliğinin sağlanması, çocukların toplumsal cinsiyet algılarını olumlu yönde etkileyebilir.

25. Toplumsal Cinsiyet İle İlgili Kuramların Açıklamaları

2.5.1. Psikanalitik kuram

Psikanalitik kuram toplumsal cinsiyet ile ilgili açıklamalarda bulunan ilk kuram olma özelliği taşımaktadır. Freud'un görüşlerine dayanan kuram libidoyu insanın davranışlarını kontrol eden cinsel enerji olarak tanımlanmıştır (Yağan Güder, 2014).

Kuram toplumsal cinsiyetin kazandırılmasını çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem, ödipal dönem olmak üzere 3'e ayırmıştır (Fast 1993'ten aktaran Dökmen, 2010).

Kuramın ayırdığı ilk dönemde bütün bebeklerin toplumsal cinsiyetlerinin tek cinsiyetli yani erkeksi olduğu öne sürülür. Farklılıkları anlamaya başladıkları dönem yaklaşık olarak 1,5 2 yaş aralığında başlar ve cinsiyetler arasındaki basit farkları anlamaya başlarlar. 5 yaşlarında çocukların cinsiyetleri anlamaya başladıkları zamandır. 5 yaşındaki çocuklar cinsel organlarını tanımaya başlar, erkek çocuklar penisi bir güç simgesi olarak görerek kızlarda durumun bir eksiklik olduğunu düşünürken kendi

penisini kaybetmekten korkar. Aynı zamanda kız çocukların da geçmişte penisinin olduğunu ve kaybettiklerini düşünür (Şıvgın, 2015). Ödipal dönem diye adlandırılan son dönemde çocuk toplumsal cinsiyet rollerini öğrenir. Erkekler babalarıyla özdeşim kurmak ister fakat kızlar anneleriyle özdeşim kurma çabasına girmez nedeni ise erkekler gibi cinsel organlarının olmayışının nedenini anneleri olarak görürler (Dökmen, 2010 S.62).

Freud'a göre çocuğun cinsel kimliğini kazanmasında ailenin tutumu önemlidir. Çünkü bu dönemin krizlerle geçtiğini ifade eder. Kurama göre özdeşleşme oedipus ve elektra karmaşasının sağlıklı geçirilmesiyle gerçekleşir. Erkek çocuğun anneye yaklaşması ve babanın tepkisinden kaygı duyması oedipus, kız çocuğun babaya yaklaşp annenin tepkisinden kaygı duyması ise Elektra karmaşasıdır (Can, 2009). Bu karmaşaların sağlıklı geçmesi ve çocuğun ebeveyni ile özdeşleşmesi cinsel kimliğinin oluşmasının için gereklidir. Ahlakın ve toplumsal cinsiyet rollerinin anne veya babayla özdeşleşmenin sonucu olduğu düşünülür (Miller, 2008). Freud'a göre kızlar anneleriyle özdeşleşme kurmadıkları ve cinsiyet gelişimleri erkeklerinki kadar gelişmediği için erkeklerin süperegoları daha yüksektir (Zeybekoğlu, 2013, s. 27).

Psikanalitik kuram toplumsal cinsiyet kavramının açıklandığı ilk kuram olması sebebiyle önem taşısa da sosyal çevreyi göz ardı ettiği için (Abbott, 1983), toplumsal cinsiyet anatomisinin kadere bağlı olduğunu ve sadece erkek anatomisiyle açıkladığı için (Günaydın, 2011) günümüzde toplumsal cinsiyet ile ilgili açıklamaları yetersiz kalmıştır.

2.5.2. Biyolojik açıklamalar

Bazı bilim insanları; erkek ve kadınların cinsiyet farklılıklarını ve farklı cinsiyet rollerini biyolojik faktörlere dayanarak açıklamışlardır. 19. yy'da bazı biyolog ve hekimler kadın ve erkeklerin beyin kıvrımlarının farklı olduğunu, erkeklerin mekânsal kıvrımlarının daha dazla olduğunu kadınların ise daha basit komutları işleyen beyin bölümünün daha çok geliştiğini ileri sürmüşlerdir. Bilişsel becerilerin kadınlarda daha az olduğu kanısı ileri sürülmüştür. Biyolojik özellikleri göz önüne alındığında kadın ve erkeklerden beklenen cinsiyet rolleri, iki cinsiyeti birçok duygu ve davranışlar açısından ayırtırmaktadır (Bayramoğlu, 2015).

Günümüzdeki biyolojik açıklamalar, toplumsal cinsiyet açısından oluşan farklılıkları genetik bir temel ile doğum öncesinden başlayan hormonların etkisiyle

açıklar (Fabes, Martin ve Hanish 2009). Money, yaptığı deneyinde 1966'da sünnet olan ikiz kardeşten birisinin operasyonun kötü geçmesinden sonra kardeşlerden birinin cinsiyetini değiştirilmesi için aileyi ikna etmiştir. Ameliyatlara cinsiyeti kız olan çocuğa hormon takviyesi yapılmıştır. Davranışları ve tepkileri çok farklı olan çocuğun cinsiyeti 14 yaşında tekrar erkek olarak değiştirilmiştir (Beh ve Diamond, 2005). Bu durum cinsiyet rollerinin açıklamasında sadece hormonların etkisinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Biyolojik faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerin ve sosyalleşme sürecinin de toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında etkili olduğu vurgulanmaktadır (Fabes, Martin ve Hanish 2009).

2.5.3. Sosyobiyolojik kuram

Sosyo-biyolojik kuram; insanların biyolojik ve genetik faktörlerle temellendirilen sosyal davranışlarını sistematik bir şekilde incelemiştir. Biyolojik açıklamalar, insanın sinir sistemini incelerken sosyo-biyolojik kuram milyonlarca yıllık evrim sürecini ve yaşanan genetik değişimlerin cinsiyet farklılıklarına etkisini incelemiştir.

Biyolojik ve genetik faktörlerden etkilendiğini savunan bir disiplin olan sosyal davranışçılara göre edinilen toplumsal cinsiyet rolleri hayatta kalma, öğrenilenlerin kuşaktan kuşağa geçmesi amacıyla ortaya çıktığı savunulmaktadır (Bayramoğlu, 2015). Kadınların doğurduktan sonra bakım ve ilgi için bebekle ilgilenerek doğada daha pasif kaldığı erkeklerin, fiziksel olarak daha güçlü olduğu için avcı ve savaşçı rolünü üstlendiği görüşü savunulmuştur (Demirbilek, 2007).

Üreme için kadından daha fazla sperm üreten erkek aceleci ve saldırgandır. Kadın ise tam tersi seçici ve sabırlıdır. Erkek birçok kadını dölleyebileceğinden çocuk bakımını üstlenmez. Kadın ise yaşamı boyunca sınırlı sayıda çocuk yapabileceğinden çocuğu yetiştirirken daha özenlidir. Bu kuram cinsiyet rollerini evrimsel bakış açısıyla açıklamaya çalışmıştır. İnsanların genlerini gelecek kuşaklara aktarma yollarında cinsiyetler arasındaki farklılıkların toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda belirleyici olduğunu ileri sürmüşlerdir. Erkekleri güç ve finansal olarak, kadınları ise doğurganlık açısından yücelten bu kuram; kadınların iş gücüne katılmasıyla ve eşlerin birbirini seçmede eğitim ve kişisel özelliklerin de kriter olarak görülmesiyle etkisini yitirmeye başlamıştır (Unger ve Crawford, 1992).

2.5.4. Sosyal öğrenme kuramı

Davranışın öğrenildiği savunularak davranışların tam olarak nasıl öğrenildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bandura tarafından geliştirilen sosyal öğrenme kuramı öğrenme üzerindeki sosyal etkilerin üzerinde durmuştur. Bandura'ya göre çocuk çevresindeki kişilerin davranışlarını gözlemleyip davranışları taklit ederek toplumsal cinsiyet rollerini öğrenir (Bussey ve Bandura, 1999). Freud'un özdeşleşme kavramını sosyal etkileşimle, model alma ve taklit etmeyle gerçekleştirdiğini savunur.

Sosyal öğrenme kuramına göre çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmesinde ödül ve cezanın öneminden bahsedilmiştir (Miller, 2008 S. 240). Davranışların onaylanması, çocukların toplum tarafından kabul edilme beklentisi cinsiyet rollerinin öğrenilmesini sağlar. Sosyal öğrenme kuramına göre cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ödül ve ceza, gözlem, model alma ve taklit etmeyle gerçekleşmektedir (Dökmen, 2010 s. 64). Çocuğun sosyal çevresinde bulunan ailesi dışında akranları, eğitimcileri, model aldığı bir yetişkin, masal kahramanı veya bir çizgi film kahramanı gibi kişileri kendilerine yakın olduğunu düşünüp özdeşim modeli olarak seçebilirler (San Bayhan ve Artan, 2009).

Bu kurama göre cinsiyetler arasındaki davranış farklılıkları toplumun beklentisi doğrultusunda çevreden gözlenen sosyal roller ve yaşanan toplumun kalıpyargıları ile açıklanabileceği ileri sürülür (Yağan Güder, 2014). Toplumsal cinsiyet rollerinin açık ve katı bir şekilde uygulanan toplumlarda rol model alınacak kişilerin toplumsal rolleri tutarlıdır. Bu durumda çocuğun toplumsal cinsiyet rollerinin daha iyi öğrenileceği görüşü savunulur (Bee ve Boyd, 2009).

Cinsiyet rollerini içselleştirmede sosyal öğrenme kuramının tek başına yetersiz kaldığı görüşler de vardır. Alınan rol modelin kendi cinsiyetinden olmayabileceği, karşı cinsten de kendisine yakın bulduğu, güçlü gördüğü kişileri taklit edebileceği belirtilmiştir (Nielsen, 1990). Yapılan bir araştırmada erkek çocuklarına ödül verilmesine rağmen oyuncak bebeklerle oynamadıkları görülmüştür (Abbott, 1997). Buradan hareketle ödül ve cezanın da tek başına toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirilmesi konusunda yetersiz kaldığını göstermektedir.

2.5.5. Sosyal bilişsel kuram

Sosyal bilişsel kuram, evrimsel faktörlerin etkisini reddetmese de sosyal davranışta biyolojinin evrimleşmesinin bir ürünü olarak tek yönlü evrimleşmeyi kabul

etmez. Bu kuramda kişisel faktörler, davranış örüntüleri ve çevresel olaylar birlikte incelenir. Yaşam boyunca insanların karmaşık davranışlarını genetik ve sosyal çevreden kaynaklanan faktörleri bir arada değerlendirir. İnsan evriminin sabit olarak değil, bir dizi bireysel farklılıkların olduğunu ve insanın kendini bu potansiyeli temel alarak geliştirdiğini savunmaktadır. İnsanlar kendini geliştirirken çevresiyle ilişkisinde oluşan eylemler sonucunda toplumsal cinsiyet kavramını açıklamaktadır (Bussey ve Bandura, 1999). Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde model alma, deneyim ve eğitim olmak üzere üç tür sosyal bilişsel etkidenden söz edilir. (Dökmen, 2010, s. 64). Davranış, cinsiyet ile bağlantılı etkinlik örüntülerini içermekte olup çevresel faktörlerle geniş bir sosyal ağın içerisinde gösterilir.

2.5.6. Bilişsel kuram

Kohlberg'e göre bireyin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bir tutuma sahip olabilmesi için belli bir bilişsel tutarlılığa sahip olması gerekmektedir (Bayramoğlu, 2015). Yine bireyin cinsel kimliğini içselleştirebilmesi ve cinsiyet rollerini öğrenebilmesi için belli bir bilişsel olgunluğa ulaşması gerekmektedir (Dökmen, 2010, s. 65). Bilişsel kuram, sosyal öğrenme kuramının öne sunduğu ödül ve cezanın çocukta yarattığı etkidenden çok, bilişsel olgunluğun çocuğun cinsiyet rollerini gerçekleştirmesi için kendisini kız ya da erkek olarak görebilmesi gerektiğini savunur (Güldü ve Kart, 2007, s. 105).

Kohlberg'e göre çocukta, cinsiyet rolü gelişimi üç dönemde gerçekleşir. (Şıvgın, 2015). İlk dönem olan cinsiyeti etiketlemede; çocuk 2- 2,5 yaşlarındadır. Çevresindeki kişilerin kız veya erkek cinsiyetine ait olduğunu anlamaya başlar. Kadın ve erkek cinsiyeti hakkındaki soruları her zaman doğru cevaplayamaz. Cinsiyetin zamana göre değişmeyeceğini algılayamaz. (Köseler, 2009). İkinci olarak Cinsiyetin kararlılığı döneminde çocuk artık 3,5 yaşlarındadır ve cinsiyetin değişmez sürekliliğini algılar. Kız çocuğu büyüyünce kadın model olacağını bilir fakat, saçlarını kısa kestirince de olabileceğini düşünemez. Cinsiyetin zamana göre değişmeyeceğini bilse bile dış görünüşe göre değişmeyeceğini düşünemez. Bu durum, Piaget'in korunum ilkesine göre varlıkları iki ayrı özelliğe göre gruplayamamasıyla ilişkilidir (Güzel Oruk, 2007). Üçüncü dönem olan Cinsiyetin değişmezliği döneminde çocuk korunum ilkesini kazanmaya başlar ve zamana ve dış özelliklere göre cinsiyetin değişmeyeceğini öğrenir. Belli bilişsel olgunluğa ulaştığı için de toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeye başlar ve

bu konuda tutarlılık sergiler. Bu durum toplumsal cinsiyete ilişkin tercihlerini sınırladıkları için bazı kalıpyargılar geliştirmesine neden olabilmektedir (Cüceloğlu, 1992).

Bilişsel gelişimin, cinsiyet tiplemesi sürecinde çocuk çevresindekilerin cinsiyetçi kalıpyargılarını algılar. İnsanların kadın ve erkek olarak günlük yaşamda üstlendikleri roller farklılaşabilmektedir. Bazı nesnelerin ve bazı renklerin sadece tek bir cinsiyet tarafından kullanıldığını ve belirli etkinliklerin sadece tek bir cinsiyet tarafından yapıldığını öğrenirler. Kohlberg'e göre cinsiyet rollerinin gelişimde en önemli aşama çocuğun toplumsal cinsiyet kavramını anlamasıdır. (Kohlberg, 1966; Ullian, 1974'ten aktaran Bee ve Boyd, 2009). Bu yaklaşım, bireyin yaşamı boyunca cinsiyetinin değişmeyeceğinin farkına vardıktan sonra toplumun beklentisini karşılamaya tam anlamıyla güdülendiğini savunur. Bu kuram toplumsal cinsiyet kavramının öğrenilmesinde sosyal çevrenin etkisini göz ardı ettiği için açıklamalarda tek başına yetersiz kalmaktadır.

2.5.7. Toplumsal cinsiyet şeması

Sosyal öğrenme ve bilişsel kuramın görüşlerinden etkilenecek ortaya çıkan kuramın öncüsü Sandra Lipsitz Bem'dir. Bem'in öne sürdüğü şema kavramı Piaget'in bilişsel kuramındaki şema kavramını temel alarak oluşturulmuştur (Özdemir, 2006). Bu kuramda toplumun kadın ve erkeği nasıl tanımlayıp konumlandığı çocuğun toplumsal cinsiyet şemasını şekillendirmektedir. Çocuğa çevresi tarafından toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili ne kadar zengin uyarıcı verildiği, cinsiyet rollerinin geleneksel ya da eşitlikçi olarak verildiği çocuğun şemasının içeriğini etkilemektedir (Dökmen, 2010, s. 69).

Bem kuramında ayrıca bireylerin cinsiyet rolü özelliklerine değinmiştir. Feminin ve maskülen cinsiyet özelliklerine sahip olan insanların cinsiyet temelli şemalara sahip olduğu ve toplumsal cinsiyete ilişkin daha geleneksel bakış açısında sahip olduğunu belirtirken, androjen cinsiyet özelliklerine sahip bireylerin daha esnek ve daha eşitlikçi bakış açılarına sahip olduğunu belirtmiştir. (Spence ve Helmreich, 1981).

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı çevreye, zengin uyarıcılara, bilişsel olgunluğa, yorumlama ve düzenleme gibi kavramları bir arada inceleyerek çevrenin ve bilişsel gelişimin bir arada olması gerektiğini savunmuştur. Çocukların cinsiyet ile ilgili şemalarını oluştururken aşırı kurallaştırma yapmalarının ve kadın ile erkek cinsiyetinin

biyolojik farklılıkları göz önünde bulundurulsa da sosyal olarak farklılaştırmasının önüne geçilmelidir. Çocukların cinsiyet şemalarında eşitlikçi cinsiyet rolüne ilişkin bilgiler olması cinsiyet tipleştirilmesini içeren uyarıcılar yerine bireysel farklılıkları destekleyen kalıpyargılardan uzak zengin uyarıcılarla karşılaşması gerekmektedir (Bayramoğlu, 2015).

26. Yurtiçi ve Yurtdışı Alanyazındaki İlgili Araştırmalar

2.6.1. Çocukların oyuncak tercihlerinin incelenmesiyle ilgili araştırmalar

Raag ve Rackliff (1998) tarafından 28 kız ve 33 erkek anaokulu öğrencisiyle yapılan araştırmada oyun odasına konulan nötr ve cinsiyetçi oyuncaklarla çocukların zaman geçirmesi sağlanmıştır. Oyun sırasında gözlem ve daha sonra çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda erkek çocukların daha kalıpyargısal ve geleneksel cinsiyet rolünü benimsedikleri görülmüştür.

Cebeci Öncü ve Ünlüer (2010) tarafından yapılan araştırmada erken çocukluk dönemi çocuklarının oyun ve oyuncak tercihlerinde toplumsal cinsiyete ilişkin algılarını incelenmesi amaçlanmıştır. 2 farklı anaokulunda toplam 60 öğrenciyle yapılan araştırmanın ilk aşamasında iki cinsiyete ait ellerinde hediye paketi olan karakterler oluşturulup asetat çizimi üzerinden çocuklara tanıtılmış ve paketin içerisinde ne olabileceği sorulmuştur. Araştırmanın ikinci aşamasında farklı cinsiyetten çocuklar gösterilip birlikte oynayacakları oyunlar sorulmuştur. Genel olarak çocukların oyun ve hediye cevaplarının cinsiyete uygun olduğu görülmüştür. 4 yaşındaki çocukların daha çok tarafsız oyunları seçmeyi tercih ederken 6 yaşındaki çocuklar daha cinsiyete uygun tercihlerde bulunduğu belirtilmiştir.

Aydilek Çiftçi ve Özgün (2011), tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin cinsiyet rol algısı ile ve akranlarıyla iletişiminin ve çocukların oyuncak tercihleri arasındaki ilişkisini incelenmesi amaçlanmıştır. Değişkenler arasında ilişkiyi betimlemek amacıyla nicel yöntemler kullanılırken grup gözlemleri ile nitel yöntemler kullanılmıştır. Çalışma grubunu alt (22), orta (25) ve üst (31) sosyo ekonomik düzeye ayrılmış olan okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 78 çocuk ve anne ile babaları oluşturmaktadır. Ebeveynlerin cinsiyet algılarını belirlemek için, ‘Cinsiyet Algısı Cinsiyet Rollerini Davranış Ölçeği’ kullanılmıştır. Babalara ait bulgular incelendiğinde; sosyo ekonomik düzeylerle kalıpyargısal rol algıları arasında negatif yönde anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Alt sosyo ekonomik düzeyde bulunan babaların daha

geleneksel olduğu belirtilmiştir. Annelere ait bulgular incelendiğinde ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Gözlem sonuçlarına göre kız ve erkek çocukların oyuncak tercihleri anne babanın cinsiyet rollerinin ilişkisinin anlamlı olduğu belirtilmiştir. Dişil anne ve eril baba cinsiyet rollerini benimseyen ebeveynlerin çocuklarının daha kalıpyargısal rol algısını oluşturduğu, ailelerin dişil ve eril olmaları ile çocukların oyuncak tercihleri ve akran seçimlerinin ilişkili olduğu belirlenmiştir. Annenin eril, babanın ise dişil cinsiyet algısının bulunması çocuklarda oyuncak tercihlerini çeşidini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yağan Güder ve Alabay (2016) tarafından okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 118 çocukla yürütülen çalışmada, tercih edilen oyuncaklar, tercih nedenleri ve toplumsal cinsiyetle bu nedenlerin ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş Oyuncak Tercih Görüşme Formu ve 22 oyuncak görseliyle toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre çocukların yaşları ilerledikçe tercih edilen oyuncakların sayısının ve çeşitliğinin azaldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte sosyal evre, ailenin rol davranışları, oyuncadığın rengi ve akran faktörlerinin de oyuncak tercihlerini etkilediği belirlenmiştir. Öte yandan erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha geleneksel cevaplar verdikleri kızların daha cinsiyetçilikten uzak cevaplar vermiştir.

2.6.2. Çocukların cinsiyet rol algısının incelenmesiyle ilgili araştırmalar

Morojele (2011);  ğretmenlerin, anne-babaların ve 11-15 yaş arası çocukların toplumsal cinsiyet anlamları ve konumlandırma süreçlerindeki aktif rolleri hakkında bilgi vermek amacıyla nitel metotlar kullanılarak çalışmıştır. Araştırma bulgularına göre; kız öğrencilerin okuldaki cinsiyet deneyimleri ile okul dışındaki cinsiyet deneyimleri birbirinden farklı olduğu, öğretmenlerin kalıpyargısal toplumsal cinsiyet rollerinde kız öğrenciler üzerinde daha otoriter olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak erkekler öğrencilerin kalıpyargıları hem okulda hem okul dışında birbirleriyle uyumlamakta olduğu belirtilmiştir.

 nl  (2012) tarafından yapılan araştırmada bazı kişisel özellikler (yaş, cinsiyet) ve ailesel değişkenlere (anne-baba öğrenim durumu, annenin çalışma durumu, kurumda bulundukları süre) göre okulöncesi çocukların cinsiyet rolü davranışlarını incelemiştir. Çalışma grubunu 4-6 yaş 527 çocuğun oluşturduğu çalışmada kişisel bilgi formu ve okulöncesi etkinlik envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; anne ve

babanın öğrenim durumu ve çalışma süresine değişkenine göre kız ve erkek çocukların cinsiyet rolü davranışları incelendiğinde anlamlı bir fark bulunmadığı belirtilmiştir. Yaş değişkenine göre kız çocuklar için anlamlı bir fark bulunurken erkek çocuklar için anlamlı bir fark bulunmadığı belirtilmiştir. Diğer taraftan annenin çalışma durumu ise her iki cinsiyetten çocuklar için anlamlı bir fark ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Bayramoğlu (2015), tarafından yapılan araştırmada, okulöncesi grubundaki çocukların cinsiyete ilişkin algılarını ve kalıpyargılarını duygu eşleştirmesi, sayı ve çizgi çalışmaları yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; kız ve erkek çocuklar; erkeklerin daha çok matematik çalışmalarından hoşlandıkları, kızların ise çizgi çalışmalarından hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Erkeklerin matematik alanında daha başarılı olacaklarını düşünme puanlarının daha yüksek olması, kızların hemcinslerine duyduğu güvenin erkeklerin karşı cinse güvendiğinden daha az olduğu görülmüştür. Araştırmacı tarafından çizilen resimlerin analizleri sonucunda üzülen kızlara daha çok yakıştığı, kızgınlığın ise erkeklere yakıştığı inancının olduğu ortaya çıkmıştır.

2.6.3. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının incelenmesiyle ilgili araştırmalar

Baran (1995), tarafından yapılan araştırmada 7-11 yaş arasında yuvada kalan ve ailesiyle yaşayan çocukların cinsiyet rollerinin gelişimi ve kalıpyargılarının gelişmesinde bazı değişkenlerin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu Ankara'da bulunan 3 çocuk yuvası ve alt sosyo ekonomik düzeyi temsil eden semtlerde yaşayan toplam 254 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre; yuvada yaşayan çocuklarla ailesiyle yaşayan çocukların cinsiyet özellikleri kalıpyargıları arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Doğum sırası ve kardeş durumu değişkeni anlamlı bir fark yaratmazken, annenin yaşı çocukların cinsiyet özellikleri puanlarını etkilemiştir. Öte yandan çocukların seçtiği oyuncak türünün ise cinsiyet özellikleri kalıpyargıları üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Özdemir (2006), tarafından yapılan araştırmada, cinsiyet özelliklerine göre kalıpyargı özelliklerinin, yaşa, cinsiyete, ortak yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; kalıpyargı özelliklerinin yaşa bağlı olarak arttığı, cinsiyetin yaştan bağımsız olarak kalıpyargıları etkilemediği, Cinsiyet ve yaşı ortak etkisine bakıldığında kalıpyargıları etkilediği belirtilmiştir.

Şıvgın (2015) çalışmasında cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin okulöncesi dönemi çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, bakımını yapan kişi, okul geçmişi, ebeveynlerin yaşı ve eğitim düzeyi, mesleği ile ailenin sosyo ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için deneysel yöntem kullanılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı” ve “Demografik Bilgi Toplama Formu” ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına sahip olduğu ve kadın ve erkek günlük hayattaki görevlerini, meslekleri, oynadıkları oyunları cinsiyetlere göre sınıflandırdıkları bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre; deney grubunda Cinsiyet rollerine ilişkin olarak günlük hayattaki görevleri, çeşitli meslekleri, oyuncaklar ve oyunlarla ilgili kalıpyargılarının azaldığı belirtilmiştir. Deney grubunda yer alan çocukların annelerinin çalışma durumuna göre cinsiyet rolleri kalıpyargılarında, annelerin çalışması lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Çalışan annelerin çocuklarının daha çok cinsiyet rolleri kalıpyargısına sahip olduğu araştırma bulguları arasındadır.

2.6.4. Çocuklara yönelik kitap, reklam ve çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili araştırmalar

Ashton (1983), çalışmasında erken çocukluk dönemi çocuklarının oyun davranışında cinsiyet rolleriyle ilgili basmakalıp resimli kitapların etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yaşları 2.5 ile 5.5 arasında değişen 16 kız ve 16 erkek çocukla yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; kitap tercihlerinin içeriğinde yer alan oyuncak ve oyunlara göre farklılaştığı belirtilmiştir.

Gürşimşek ve Günay (2005), çalışmalarında çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin nasıl belirlendiğini, dilsel ve dildışı öğelerin kitaplara nasıl yansıdığını araştırmayı amaçlamışlardır. 16 okulöncesi çocuk kitabının incelendiği çalışmanın bulgularına göre, kitaplardaki aile kavramı anne ve çocuk üzerine kurulmakta olup genellikle dişil nesnelerin göze çarptığı ifade edilmiştir. Annenin kitaplarda koruyucu, düzen sağlayıcı ve otoriter olarak alındığı ifade edilmiş, annenin mesleklerinin ev hanımı, öğretmen ve doktor gibi cinsiyetçi mesleklerden seçildiği, kıyafetlerinin de renk ve biçim bakımından cinsiyetçi kıyafetler olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan babanın ve annenin cinsiyetçi görevlerinin yansıtıldığı özelliklere rastlanmıştır.

Çatalcalı Soyer (2009) araştırmasında, okulöncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan kitaplarda oluşturulan kalıpyargıları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada, toplumsal cinsiyetler arası ayrım, aile hayatı, coğrafi bölge ayrımı, canlı ve cansız varlıkların kullanımı, oyuncak seçimi, meslek, din ve hayal dünyası olarak 8 temel kategori üzerinde durulmaktadır. Örnekleme 50 hikaye kitabı dâhil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre hikâyelerde; çocukların bulundukları toplumu benimseme sürecinin yanı sıra küresel kültürü de içselleştirdiği, dolayısıyla modern ve geleneksel hayatın içerisinde dinsel unsurların yer aldığı belirtilmiştir.

Köseler (2009), tarafından yapılan araştırmada erken çocukluk dönemine yönelik kitaplarda toplumsal cinsiyet kavramının nasıl ele alındığını incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 200 hikâye kitabı ve 50 masal kitabı oluşturmaktadır. Kadın ve erkek figürlerinin; hangi meslek türünde betimlendiği, kimlerle birlikte gösterildiği, hangi mekânda gösterildiği, kahramanların hangi cinsiyet özelliklerini taşıdığı ve aile hayatındaki kişilerin cinsiyete göre nasıl betimlendiği derinlemesine incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; kadınların meslek ve mekânda bulunma özellikleri çok kısıtlı tutulduğu; kız çocukları genellikle annelerine alışverişte, ev temizliğinde, yemek yapımlarında yardım etmekte iken erkek çocukları annelerine alışverişte yardım ettiği belirtilmiştir. Araştırmacı tarafından hikâyelerde geleneksel toplumsal cinsiyet olgusuna ilişkin roller verildiğini ifade edilmiştir.

Gündüz Kalan (2010), çalışmasında çocuk reklamlarında yer alan toplumsal cinsiyet rollerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rolleri, çocukların cinsiyetlerine göre rolleri ve ebeveynlerin çocuklarına davranış biçimleri dikkate alınmıştır. Göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle 3 *Kinder* reklamını örnekleme dâhil etmiştir. Reklam filminde geleneksel cinsiyet rollerine uygun olarak anne çocuğu beslemek ile ilgilenmekte ve kız çocuğunun yemek yapma görevi bulunmaktadır. Kız/erkek çocukların ve annenin konumlandırılışında toplumsal cinsiyet kalıpyargıları olduğu belirtilmiştir. Araştırmacı; reklamlarda çocukların kalıpyargılardan uzak ve geleneksel cinsiyet rollerinden uzak bir şekilde çocuk olma özelliklerine yönelik konumlandırılmaları eşitlikçi cinsiyet tutumu açısından önem taşıdığını ifade etmiştir.

Günaydın (2011), tarafından yapılan araştırmada çocuklara yönelik programlarda cinsiyet rollerinin nasıl sunulduğunu incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından durum tespiti ve karşılaştırmalı inceleme amacıyla, çocuk kanallarından TRT Çocuk

kanalı ile Yumurcak TV kanalları incelenmiş, 3 gün süreyle sabah 07:00 ile akşam 21:30 arasında yayınlanan çizgifilmler, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve kalıpyargılarına vurgu yapıldığı cinsiyete bağlı önyargılara oldukça fazla yer verilmiş olduğu belirtilmiştir.

Dilek (2014) araştırmasında 4-6 yaş çocuk kitaplarındaki kadın kahramanların üstelendikleri meslekleri incelemek amacıyla 19 tane çocuk öyküsü incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre toplam 26 kadın kahramanın olduğu öykülerde; 9 ev hanımı, 9 öğretmen, 2 hemşire, 1 diş hekimi yardımcısı, 1 terzi, 1 avukat, 1 lokantacı, 1 tiyatrocı ve 1 kameraman olduğu e toplumsal cinsiyet kalıpyargıların mesleklerde devam ettiği belirtilmiştir.

Gündüz Şentürk (2015) tarafından yapılan çalışmada okulöncesi dönemindeki çocuklar için hazırlanmış öykü kitaplarını toplumsal cinsiyet kalıpyargıları açısından incelemeyi amaçlanmıştır. 70 resimli öykü kitabının incelendiği çalışmada veriler; kitap ismi, aile yapısı, yazar ve çizer cinsiyeti, kıyafet, karakterler, fiziksel görünüş, eylem, oyun, oyuncak, kişilik özellikleri, meslek, ilgi alanı, aksesuar ve mekân gibi toplumsal cinsiyete ilişki ipuçları incelenerek toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre iki cinsiyetin temsil edilme oranlarının birbirine yakın olduğu, kadınların erkek mesleği olarak düşünülen mesleklerde gösterildiği bunun yanında oyun, eylem, oyuncak ve ilgi alanı kodlarında erkeklerin lehine bir durum söz konusu olduğu belirtilmiştir.

Kalaycı (2015) çalışmasında, *Pepee* isimli çizgi filmin toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Çizgi filmdeki kadın ve erkek karakterlerin; geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin kıyafetler giydiğini, rollere sahip olduğu belirtilmiş, cinsiyetçi bakış açısını yeniden üretebilecek mesajların olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; çizgi filmin bölümlerinde, kıyafet renklerinin, oyunların, duygu durumlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği oluşturabilecek türde olduğu belirtilmiştir. Bulgular bütünsel anlamda değerlendirildiğinde çizgi filmin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik mesajlar barındırdığı belirtilmiştir.

2.6.5. Çocukların toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin ailenin rolü ile ilgili araştırmalar

Kahraman ve Başal (2011) tarafından yapılan çalışmada 7-8 yaş çocuklarının cinsiyet kalıpyargıları, oynadıkları oyun ve oyuncaklar ile anne eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre annenin eğitim

düzeyinin artmasıyla birlikte, çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının arttığı görülmüştür. Çocukların oyuncak seçimlerinde annenin eğitim düzeyinin öncelikli olarak etkilemediği belirtilmiştir. Bununla birlikte kız çocuklarına göre erkek çocukların daha kalıpyargısal olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erzeybek (2015) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin çocuk yetiştirirken benimsedikleri çocuk yetiştirme tutumları ve toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çocuğu olan 312 ebeveynle gerçekleştirilen araştırmanın verileri; demografik bilgi formu, aile hayatı, çocuk yetiştirme tutum ölçeği ve toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %33,84'ü eşitlikçi cinsiyet rollerini benimsedikleri belirtilmiştir. Ebeveynlerin aile yapısı incelendiğinde erkek cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir fark bulunurken, çocuk sayısı ile tek başına eşitlikçi cinsiyet rolleri arasında fark olmadığı görülmüştür.

İnci Kuzu (2015) araştırmasında 1-5 yaş arası çocukların oyuncak seçimlerini ve ebeveynlerin buna etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu 100 ailenin oluşturduğu araştırmanın verileri 'Çocuk Aile Tanıma Formu' ve ebeveynlerin oyuncak seçimleriyle ilgili düşüncelerini öğrenmek için ise anket aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre; erkek çocuklardaki cinsiyet özelliklerine ilişkin önyargıların kızlara oranla daha fazla olduğu, çocukların yaşları arttıkça kendi cinsiyet özelliklerine uygun oyuncakları daha fazla tercih ettiği belirtilmiştir. Ailelerin ise çocukların tercihlerine müdahale ettikleri ve bu müdahalenin kız çocukların tercihlerinde daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Yağan Güder ve Güler Yıldız (2016) araştırmalarında, çocukların toplumsal cinsiyet rollerinin üzerinde ailelerin rolünü belirlenmesi amaçlamışlardır. Çalışma grubunu alt ve orta ekonomik sınıfta bulunan aileler ve anasınıfına devam eden 8 çocuğunun oluşturduğu araştırmanın verileri toplanırken gözlem, birebir görüşmeler ve müdahalesiz etkinlikler kullanılmıştır. Bulgular incelendiğinde, çocukların; cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılarının olmasında; annenin ev hanımı olması, aile içi şiddetin olması ve çocukların bu durumu yaşamaları, aile içi görevlerin eşit olarak dağılmaması gibi etkenlerin etkili olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak; anne ve babanın ev işlerinde aktif olduğu ailede yetişen, karşı cins kardeşi olan ve karşı cins arkadaşıyla sık sık bir araya gelen, baba baskısı olmayan çocukların daha az kalıpyargısal özelliklere sahip olduğu belirtilmiştir. Öte yandan ebeveynlerin, çocukların oyuncak tercihlerindeki

cinsiyetçi tutumlarının da çocuklarda kalıpyargısal düşüncelerin geliştirilmesinde etkili olduğu görülmüştür.

Aksoy ve Baran (2017), çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleriyle annelerin cinsiyet rolü özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çocuklara; en çok oynadıkları oyuncakları çizimleri istenmiş ve oynadıkları oyuncaklar konusunda yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Androjen annelerin çocuklarının farklı oyun türleriyle oynadıkları, maskülen annenin erkek çocuklarının yarışma, hareket ve taşıtlarla daha çok oynadığı, feminen özellik gösteren annelerinin kız çocukları ise daha çok evcilik ve rol oyunları ile oynadığı belirtilmiştir.

2.6.6. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili araştırmalar

Sumsion (2000), çalışmasında bir grup okulöncesi öğretmen adayının geleneksel kariyer tercihlerinin incelenmesi, programda yaşanan zorluklar, avantaj ve dezavantajların üzerinde durmuştur. Veriler görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Bulgular incelendiğinde, erkek öğretmenlerin okulöncesi alanında yer alması; cinsiyet reformu, toplumsal dönüşüm ve toplumsal cinsiyet rolleri algısının değişmesi gibi topluma sağlayacağı avantajlarının yanı sıra mesleğe uygunluk konusunda şüphecilik, fazla övgü ve kınama veya meslekten izole edilmenin karşılaşılan dezavantajlar olduğunu belirtmiştir. Hizmet öncesi programlarda toplumsal cinsiyet konularının ele alınması, cinsiyette eşitliğin sağlanması ve katılımcıların uzun vadede erken çocukluk eğitimine yeni bir bakış açısı getirecekleri araştırmacının görüşleri arasındadır.

Almutawa (2005) tarafından yapılan araştırmada hizmet öncesi eğitimde yer alan öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki inançları, öğretim elemanlarının toplumsal cinsiyet rolü algıları, cinsiyet rolü ve davranışlarını incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kadın ve erkek öğrencilerin genel olarak eşitlikçi olma eğilimi gösterdiği belirtilmiştir. Öte yandan öğretim elemanlarının da cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi olma eğiliminde oldukları, öğrencilerin de eşitlikçi toplumsal rolleri benimsemeleri konusunda titiz davrandıkları, eşit eğitim vermeleri için cinsiyetçi kalıpyargılardan sıyrılarak gerekli politikaları ve önerileri değerlendirdikleri araştırma sonuçları arasındadır.

Tantekin Erden (2009) tarafından yapılan araştırmada eğitimde cinsiyet eşitliği üzerine verilen dersin öğretmen adaylarının tutumlarına olan etkisini incelemeyi amaçlanmıştır. Ankara’da bir üniversitede bir dönem boyunca verilen dersin etkisinin

ölçülmesi için ön test-son test uygulanmıştır. Dersi alan öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyete ilişkin olaylara daha eşitlikçi tutumlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Topuz ve Yıldızbaş (2014) araştırmalarında eğitim fakültesinde okuyan lisans öğrencilerinin cinsiyet rollerini araştırılması ve bu rollerin demografik değişkenlerle ilişkisini analiz edilmesi amaçlanmıştır. Veriler; Toplumsal cinsiyet rollerini belirlemek için Bem Cinsiyet Rol Envanteri ve demografik bilgi formuyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; erkeklerin erkeksi cinsiyet rollerinin kadınların kadınsı cinsiyet rollerine oranla daha fazla olduğu, androjen cinsiyet rolünün ise kentte yaşayan öğrencilerde kırsalda yaşayan öğrencilere göre daha yüksek oranda olduğu belirtilmiştir.

Aslan (2015) tarafından yapılan araştırmada, toplumsal cinsiyet algılarını, öğretmen adaylarının metaforları üzerinden ortaya koymak amaçlanmıştır. Veriler, üniversitedeki 510 öğretmen adayı üzerinden yarı yapılandırılmış anket ile toplanmıştır. Araştırma bulguları; öğretmen adaylarının geleneksel inançlara sahip olduğu ve toplumsal cinsiyet ön yargılarının olduğunu göstermiştir. Öğretmen adaylarının kadınları çiçek metaforuyla erkekleri ise odun metaforuyla tanımladığı belirtilmiştir. Kadınların hassas, korunmaya muhtaç olduğu, erkeklerin ise kaba ve duygusuz olduğu ifade edilmiştir. Ek olarak her iki cinsiyetteki adayların kendilerine ilişkin algıları olumluyken, karşı cinsiyete ilişkin toplumsal cinsiyet algılarının büyük oranda olumsuz olduğu belirtilmiştir.

Sak (2015), çalışmasında okulöncesi öğretmenlerin cinsiyete göre özyeterlik algılarını karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışma grubunu 451 (231 kadın, 220 erkek) 4. sınıf öğretmen adayının oluşturduğu araştırmada veriler, 'Öğretmenlerin Duygusallık Duygusu Ölçeği' ile toplanmıştır. Araştırma sonuçları; ankete katılan erkeklerin ve kadınların genel öz-yeterlik algısı ve sınıf yönetimi alanıyla ilgili öz-yeterlik algıları arasındaki ilişkinin erkekler lehine farklılaştığı görülmektedir. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının öğrenci katılımı ve öğretim stratejileri alanıyla öz-yeterlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Ünal, Tarhan ve Köksal (2017) araştırmasında, cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumu değişkenlerinin öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarını yordamadaki rolünü incelemiştir. Çalışma grubunu oluşturan 330 üniversite öğrencisine Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre; cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun toplumsal cinsiyet algısını %34 oranında açıkladığı belirtilmiştir. Cinsiyet

değişkeni ve geleneksel cinsiyet rollerinin toplumsal cinsiyet algısını yordamada etkili olduğu belirtilmiştir. Araştırmada kız öğrencilerin daha az kalıpyargısal düşüncelere sahip olduğu belirtilirken, sınıf ve bölüm değişkenlerinin toplumsal cinsiyet algısıyla ilişkili olmadığı ortaya çıkmıştır.

2.6.7. Çocukların toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin öğretmenin rolü ile ilgili araştırmalar

Tatar ve Emmanuel (2001) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin öğretmenlerin tutum ve davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklemi 221 İsrailli öğretmen oluşturan araştırmanın verileri anket aracılığıyla toplanarak cinsiyet ve eğitim ortamına göre analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; kadın ve ilköğretim öğretmenlerinin erkek ve ortaokul öğretmenlerine göre eşitlikçi cevaplar verdiği belirtilmiştir. Örneklemdeki öğretmenlerin birçoğu okulların toplumsal cinsiyet politikası ile ilgili soruyu boş bırakmışlardır. Bu bulguların, cinsiyet kalıp tiplerinin derinlemesine doğası ve genel etkileri konusunda öğretmen farkındalığının nispeten eksikliği yansıtılabileceği belirtilmiştir.

Erden (2004), tarafından yapılan araştırmada okulöncesi öğretmenlerinin cinsiyet rollerine ve disipline yönelik tutumlarını inceleme ve bu tutumlar arasındaki ilişkisinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin cinsiyet rol tutumları ile erkek ve kız öğrencilerin disiplin tutumları arasındaki ilişki, öğretmenin cinsiyet rollerine yönelik tutumları, öğretmenin kız ve erkek öğrencilerin disipline yönelik tutumlarına ilişkin cevapları aranmıştır. Cinsiyet rollerine yönelik tutum ölçeği ve disipline yönelik tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okulöncesi öğretmenlerinin cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının daha eşit çıktığı belirtilmiştir. Disipline doğru tutumları ise ortalamanın üstünde çıkmıştır. Erken çocukluk öğretmenlerinin eşitlikçi disiplin ve cinsiyet tutumlarına sahip olma özelliği gösterdikleri savunulmuştur.

Caldarella, Shatzer ve Richardson (2009) çalışmalarında cinsiyetin Çin ilköğretim öğretmenlerinin öğrenci davranış sorunlarını algılamalarına etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın ilk aşamasında öğretmenler öğrenci problemlerinin sıklığını belirlerken ikinci aşamada öğrenci davranış problemlerinin ciddiyetini belirlemişlerdir. Araştırmanın ilk aşamasına 527 öğretmen katılmış, veriler anket ile toplanmıştır. Araştırmanın ikinci aşaması 217 öğretmenle gerçekleştirilmiş yine anket ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenin cinsiyetinin ve

öğrencilerin cinsiyet etkileşimlerinin öğretmenlerin davranış problemlerine olan ciddiyet algısını da etkilemekte olduğu, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili eşitlikçi tutum sergiledikleri fakat okul politikaları ve yükseköğretim kurslarına katılma ile ilgili maddelere cevap verme oranlarının düşük olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Öte yandan araştırmacılar tarafından öğretmenlerin cevaplarının arasında tutarsızlık olduğunu da belirtilmiştir.

Harris ve Barnes (2009) tarafından yapılan araştırmada erken çocukluk dönemi öğretmenlerinin cinsiyetinin çocukların öğretmen bakış açısına etkisini incelenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenin; oyuncu, öğretici, ortam düzenleyici, yönetici ve her şeyi yapabilen rollere göre tanımlanan öğretmen rollerine ilişkin çocukların bakış açısına göre bulgulara iki cinsiyetin farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Chen ve Rao (2011) tarafından yapılan araştırmanın amacı; Çinli erken çocukluk eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet kalıpyargılarının doğasını ve biçimini deneyimsel olarak araştırmaktır. Araştırma bulgularına göre; öğretmenler tarafından öğrencilere planlı bir şekilde cinsiyet değer ve inançları verilmemekte fakat örtük olarak verildiği belirtilmiştir. Kız erkek cinsiyet etiketlemelerinin çok kullanıldığı, cinsiyet rekabeti, cinsiyetçi ayrımcılığın işlevsel kullanımının gözlemlendiği belirtilmiştir. Buna ek olarak, cinsiyete göre sıraya girilmesi, tuvaletlerin ayrı olması gözlenmiş ve öğretmenlerin erkeklerle daha çok iletişime girdikleri araştırma bulguları arasındadır.

Sari (2012), araştırmasında kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerinin sınıf içerisindeki uygulamalarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Araştırmacı verileri, 75 kadın öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla toplamıştır. Bulgulara göre; ebeveyn olmak, stres, ailelerle yakın ilişki, yetki eksikliği ve güven sorunu gibi temel hususlar altında toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim uygulamaları üzerindeki olumsuz etkileri olduğu görülmüştür.

Wadsworth-Hendrix (2016), tarafından yapılan çalışmada, öğretmenin cinsiyetinin öğrencilerle sınıftaki iletişimini etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Ek olarak öğretmenin cinsiyetinin geleneksel veya eşitlikçi toplumsal cinsiyet tutumu ile ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 25 kadın ve 16 erkek erken çocukluk eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Demografik bilgiler alınmış, anket yapılmış ve öğretmen ve çocuk iletişimini ve çatışmaları ortaya koymak amacıyla öğretmen-öğrenci ilişkisi ölçeği uygulanmıştır. Öğretmen-öğrenci ilişkisi ölçeği 15 maddeden oluşan 5'li Likert tipi ölçektir. Araştırma bulgularına göre erkek

öğretmenlerin her iki cinsiyetle olumlu ilişkiler kurduğu kadın öğretmenlerin ise kız öğrencilerle erkek öğrencilere göre daha olumlu ilişkiler kurduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte kadın öğretmenlerin öğrencilerle yaşanan çatışmaları çözerken daha duygusal olduğunu erkek öğretmenlerin ise daha az yakın olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri hakkında farklı bakış açıları olmakla birlikte cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Chapman (2016), tarafından yapılan araştırmada, erken çocukluk dönemi eğitimcilerinin cinsiyet kalıpları, inanç ve uygulamaları ile çocukların oyunu arasındaki ilişkinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 39 çocuk, 2 öğretmen ve 2 asistanın oluşturduğu araştırma, nitel yöntem ile yürütülmüş, veriler eğitimcilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeyle ve çocukların gözlemiyle toplanmıştır. Araştırma bulguları; bu iki sınıf arasında farklılıklar olduğunu göstermekte ve bu farklılıklar, eğitimcilerin bireysel inançları ve uygulamaları aracılığıyla açıklanmaktadır. Eğitimcilerin kendilerini oyun saatinin içerisinde tanımlaması, yaptıkları planlar, etkinlikler ve geçişler gözlemlenerek görüşmelerdeki yanıtlarıyla karşılaştırılmıştır. Araştırmacı; eğitimcilerin, cinsiyete göre dışarıda oynanan fiziksel oyunlara veya içeride oynanan duygusal oyunlara yer verebilecekleri görüşünü belirtmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin inançlarının uygulamalarına, etkinlik planlarına ve çocuklarının oyun türlerine yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerin sonucunda kız ve erkek çocukların genelde ayrı oynadığını, cinsiyetçi oyuncaklar dışında birlikte oynadıkları zamanın kısıtlı olduğu belirtilmiştir.

De Kraker-Pauw, Van Wesel, Verwijmeren, Denessen ve Krabbendam (2016), tarafından yapılan araştırmada orta öğretim okullarındaki öğretmenlerin cinsiyet ile ilgili inançlarının cinsiyet ve öğretme alanıyla ilişkisi incelemiştir. Bulgulara göre; cinsiyet inançları ile cinsiyet ve öğretme alanı arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde çocukların yaş ve cinsiyetlerinin, ailelerinin demografik özelliklerinin, anne ve babaların cinsiyet rolü özelliklerinin, öğretmenlerin cinsiyet rolü özelliklerinin çocukların toplumsal cinsiyet algısını ve cinsiyete özgü oyuncak tercihlerini etkilediği görülmektedir. Erken çocukluk dönemi çocuklarına yönelik kitap, medya, çizgi film ve reklamlarda da kahramanların eşitlikçi cinsiyet normlarından uzak rollerinin olduğu, kıyafet, meslek ve günlük yaşamda kalıpyargısal toplumsal cinsiyet rollerine yer

verildiği bulunmuştur. Öğretmenlerin Toplumsal cinsiyet algılarının sınıf içi etkileşimlerinde ve öğrencilere ilişkin davranışlarındaki etkisinden bahsedilmiştir.

Yapılan araştırmalar erken çocukluk dönemi çocuklarının toplumsal cinsiyete ilişkin rollerinin çevrelerinden etkilendiği görölmektedir. Öğretmen adaylarıyla ilgili yapılan araştırmalarda yerleşim yeri, cinsiyet, toplumsal cinsiyete ilişkin alınan derslerin toplumsal cinsiyete ilişkin rollerin farklılaştırdığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda eşit eğitim verebilmeleri için geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarıyla toplumsal cinsiyete ilişkin çalışmalar gerçekteştirmek cinsiyetçi kalıpyargılardan sıyrılarak gerekli politikaların ve önerilerin değerlendirilmesi açasından önemlidir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, katılımcılar, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine dair bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan 3-8 yaş arasındaki çocuklara öğretmenlik yapmak üzere eğitim almakta olan okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelenerek; cinsiyeti, yaşı okuduğu program türü, sınıfı, , anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, kardeş türü, doğum yeri, büyüdüğü şehir veya bölge ve barınma şekli değişkenleri açısından toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarında farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Bu araştırma nicel araştırma desenlerinden kesitsel tarama modeli ile yürütülmüştür. Kesitsel tarama modeli, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcılarının düşünce, tutum ve ilgilerinin belirlendiği, evrenin içerisinde gruplar belirlenerek yapılan betimsel bir tarama araştırması türüdür (Fraenkel ve Wallen, 1990).

3.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını 2018-2019 eğitim öğretim yılında İç Anadolu Bölgesi'nin Kuzeybatısı'nda yer alan bir üniversitenin Eğitim Fakültesi Okulöncesi ve Sınıf Öğretmenliği programında okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Okulöncesi ve sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin seçilmesinin nedeni erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan 3-8 yaş arasındaki çocuklara öğretmenlik yapmak üzere eğitim almakta olmalarıdır. Araştırma, öğretmen adaylarının üniversite eğitiminin başlangıç ve bitiş yılları arasındaki tutumlarında değişiklik olup olmadığını belirlemek için ise 1. ve 4. sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür.

Katılımcıların demografik özellikleri üç tabloda verilmiştir. İlk tabloda; cinsiyet, yaş, program türü ve sınıfına göre dağılımı verilmiştir. İkinci tabloda; katılımcıların doğum yeri, yerleşim yerleri ve barınma türlerine göre dağılımı verilmiştir. Üçüncü tabloda; katılımcıların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü ve baba meslek türü ve kardeş türüne göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, program türü ve sınıfına göre dağılımı

Katılımcı			Sayı (N:250)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	Okulöncesi Öğrt.	105	42
		Sınıf Öğrt	91	36,4
	Erkek	Okulöncesi Öğrt.	23	9,2
		Sınıf Öğrt	31	12,4
Yaş	18		36	14,4
	19		38	15,2
	20		16	6,4
	21		84	33,6
	22		49	19,6
	23 ve üstü		27	10,8
Program Türü	Okulöncesi	1. sınıf	69	27,6
		4. sınıf	59	23,6
	Sınıf Öğrt.	1. sınıf	40	16
		4. sınıf	82	32,8
Sınıfı	1. sınıf		109	43,6
	4. sınıf		141	56,4

Tablo 3.1’de katılımcıların; cinsiyet, yaş, program türü ve sınıfına göre dağılımı verilmiştir. Araştırmaya 196 kadın ve 54 erkek olmak üzere 250 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların %78,4’ü kadın, %21,6’sı erkektir. Yaş dağılımına bakıldığında grubun yaş ortalaması 20,74, en küçük yaş 18, en büyük yaş ise 31 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %51,2’si Okulöncesi Öğretmenliği Programı’nda, %48,8’i ise Sınıf Öğretmenliği Programı’nda okumaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %43,6’sı 1. sınıfta öğrenim görürken, %56,4’ü 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma şekillerine göre dağılımı

Katılımcı		Sayı (N:250)	Yüzde(%)	Katılımcı		Sayı (N:250)	Yüzde(%)
Doğum Yeri	İl	70	28	Barınma Şekli	Aile	207	82,8
	İlçe	98	39,2		Yurt	42	16,8
	Köy	82	32,8		Diğer	1	0,4
Yerleşim Yeri	İl	75	30				
	İlçe	120	48				
	Köy	55	22				

Tablo 3.2’de verilen öğretmen adaylarının doğum yerlerine göre dağılımları incelendiğinde; katılımcıların doğum yerlerinin %28’i il, %39,2’si ilçe, %32,8’i ise köy olduğu görülmektedir. Katılımcıların uzun süre yaşadıkları yerleşim yerleri incelendiğinde ise; %30’unun il, %48’inin ilçe ve %22’sinin de köyde yaşadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının ortaokulda ve lisede barındıkları yerlerin dağılımı

incelendiğinde ise; %82,8'inin ailesinin yanında, %16,8'inin yurttta, %0,4'ünün ise akraba yanında kaldığı görülmektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların anne eğitimi durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü ve kardeş türüne göre dağılımı

Katılımcı		Sayı (N:250)	Yüzde(%)
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	16	6,4
	Okuryazar	6	2,4
	İlkokul	128	51,2
	Ortaokul	50	20
	Lise	38	15,2
	Üniversite	12	4,8
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	2	0,8
	Okuryazar	6	2,4
	İlkokul	76	30,4
	Ortaokul	61	24,4
	Lise	59	23,6
	Üniversite	46	18,4
Anne Meslek Türü	Ev kadını	192	76,8
	Memur	11	4,4
	İşçi	27	10,8
	Emekli	8	3,2
	Serbest meslek	7	2,8
	Diğer	5	2
Baba Meslek Türü	İşsiz	5	2
	Memur	36	14,4
	İşçi	49	19,6
	Emekli	78	31,2
	Serbest meslek	44	17,6
	Diğer	38	15,2
Kardeş Türü	Tek Çocuk	4	1,6
	Karşı Cinsten Kardeşe sahip	74	29,6
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	76	30,4
	Her İki Cinsten Kardeşe Sahip	96	38,4

* Diğer Kategorisi: Aşçı,muhasebeci, çiftçi, esnaf,Özel sektör, Bakıcı, şoför, belirtilmeyen

Tablo 3.3'te katılımcıların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü ve baba meslek türüne göre dağılımı verilmiştir. Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre dağılımları incelendiğinde; %6,4'ünün okur-yazar olmadığı, %2,4'ünün okur-yazar olduğu, %51,2'sinin ilkokul mezunu, %20'sinin ortaokul mezunu, %15,2'sinin lise mezunu ve %4,8'inin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre dağılımları incelendiğinde ise %0,8'inin okur-yazar olmadığı, %2,4'ünün okur-yazar olduğu, %30,4'ünün ilkokul mezunu, %24,4'ünün ortaokul, %23,6'sının lise, %18,4'ünün ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının annelerinin yaptığı meslek türlerine göre dağılımları incelendiğinde; %76,8'i ev kadını, %4,4'ü memur, %10,8'i işçi, %3,2'si emekli, %2,8'i serbest meslek, %2'si ise diğer kategorisinde olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının babalarının yaptığı meslek türüne göre dağılımları incelendiğinde; %2'si işsiz, %14,4'ü memur, %19,6'sı işçi, %31,2'si emekli, %17,6'sı serbest meslek, %15,2'si ise diğer kategorisinde olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının kardeş türleri incelendiğinde adayların; %1,6'sının tek çocuk olduğu, %29,6'sının karşı cinsten kardeşi olduğu, %30,4'ünün kendi cinsinden kardeşi olduğu ve %38,4'ünün her iki cinsten kardeşi olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Teknik ve Araçları

Araştırmada veri toplama tekniği olarak öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisine bakılacak olan değişkenleri ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formundan (EK-2) yararlanılmıştır. Katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geçerlik ile güvenilirliği test edilmiş olan bir ölçekten yararlanılmıştır. Bu amaçla Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen 'Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği' (EK-3) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğretmen adaylarının demografik özelliklerini ölçmeyi amaçlayan kişisel bilgi formunun ilk bölümünde araştırmanın amacı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümünde ise öğretmen adaylarının ve ebeveynlerinin demografik özellikleri; cinsiyet, yaş, doğum yeri, okuduğu program türü, sınıfı, liseyi bitirene kadar en uzun yerleşim yeri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, annenin mesleği ve babanın mesleği bilgilerinin istendiği 9 soru sorulmuştur.

3.3.2. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği

Araştırmanın birinci aşamasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını ölçmek amacıyla Zeyneloğlu'nun (2008) geliştirdiği 'Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği' Kullanılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği, 38 maddeden oluşmakta olup ölçek üniversite öğrencileri örnekleminde geliştirilmiştir. 5'li Likert tipi olarak geliştirilen ölçekte yanıtlar, '*Tamamen katılıyorum*' ve '*kesinlikle katılmıyorum*' boyutları

arasındadır. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar ‘*Tamamen katılıyorum*’ 5 puan, ‘*Katılıyorum*’ 4 puan, ‘*Kararsızım*’ 3 puan, ‘*Katılmıyorum*’ 2 puan ve ‘*Kesinlikle katılmıyorum*’ 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Ters madde olarak geliştirilen toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum maddelerinde ise bu puanlamanın tam tersi olacak şekilde maddeler puanlanmaktadır (2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38). Ölçekten alınacak en yüksek puan 190 ve en düşük puan ise 38’dir. Yanıtlardaki puanlar yükseldikçe eşitlikçi tutumun arttığı, puanlar düştükçe geleneksel tutumun arttığı belirtilmiştir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011). Ölçekte 5 alt boyut bulunmaktadır. Alt boyutları şu şekildedir.

Eşitlikçi cinsiyet rolü: Bu boyuttaki maddeler (4, 8, 12, 13, 18, 20, 22, 27 no’lu maddeler) kadın ve erkeklerin toplumsal yaşamdaki rollerini ve üstlendikleri sorumlulukları eşit olarak paylaşmalarına yönelik tutumları belirlemeye yöneliktir. Eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 40’tır. Örnek Maddeler: ‘Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır’, ‘Ailede eşler kararları birlikte vermelidir.’

Kadın cinsiyet rolü: Bu boyuttaki maddeler (1, 5, 16, 19, 21, 29, 31, 37 no’lu maddeler) toplumun beklentileri doğrultusunda kadının yaşamdaki rol ve sorumluluklarına yönelik tutumları belirlemeyi amaçlamaktadır. Kadın cinsiyet rolü alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 40’tır. Örnek maddeler: ‘Bir genç kızın flört etmesine ailesi izin vermelidir’. ‘Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.’.

Evlilikte cinsiyet rolü: Bu boyuttaki maddeler (2, 6, 9, 10, 14, 15, 26, 36 no’lu maddeler) kadın ve erkeğe toplumun beklentisi doğrultusunda evlilik yaşantısında yüklenen rol ve sorumluluklara yönelik tutumları ölçmektedir. Evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 40’tır. Örnek maddeler: ‘Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.’, ‘Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.’

Geleneksel cinsiyet rolü: Bu boyuttaki maddeler (3, 7, 11, 17, 23, 24, 25, 32 no’lu maddeler) toplumun beklentileri doğrultusunda gündelik yaşamda kadına ve erkeğe yüklenen rol ve sorumluluklara yönelik tutamları belirlemeye yöneliktir. Geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 40’tır. Örnek maddeler: ‘Kız bebeğe mavi, erkek bebeğe mavi giysiler giydirilmelidir.’, ‘Erkeğin maddi imkânı yeterliyse kadın çalışmamalıdır.’

Erkek cinsiyet rolü: Bu boyuttaki maddeler (28, 30, 33, 34, 35, 38 no'lu maddeler) toplumun beklentileri doğrultusunda erkeğe yüklediği rol ve sorumluluklara yönelik tutumları ölçmektedir. Erkek cinsiyet rolü alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 30'dur. Örnek maddeler: 'Ailenin kazancının nasıl olacağına erkek karar vermelidir.', 'Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.'

Ölçeğin içerdiği alt boyutlar için Cronbach alfa (α) iç tutarlılık katsayıları; *Kadın Cinsiyet Rolü* ($\alpha = .80$), *Erkek Cinsiyet Rolü* ($\alpha = .72$), *Evlilikte Cinsiyet Rolü* ($\alpha = .78$), *Geleneksel Cinsiyet Rolü* ($\alpha = .78$), *Eşitlikçi Cinsiyet Rolü* ($\alpha = .78$) olup ölçeğin toplam alfa değeri ise .92'dir. Ölçek EK-3'de sunulmuştur.

34 Verilerin Toplanması

İç Anadolu Bölgesi'nin Kuzeybatısı'nda yer alan bir ilde Eğitim Fakültesi Okulöncesi ve Sınıf Öğretmenliği programlarında kayıtlı olan 1. ve 4. sınıf öğrencilerine 2018-2019 güz ve bahar döneminde kişisel bilgi formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği uygulanmıştır. 2018-2019 güz dönemi aralık ayında okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarına, gerekli izinler alınarak farklı ders saatlerinde farklı öğrenci gruplarına uygulanmıştır. Uygulama sırasında veri toplama araçlarına ilişkin yanıtlarının gönüllülüğe dayalı olduğu ve kişisel bilgilerin gizli tutulacağına dair açıklamalar yapılmıştır.

35 Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler; ilk olarak betimsel istatistik analizleri olarak verilerin frekans, yüzde, aritmetik ortalama, ortanca ve tablolar kullanılarak analiz edilmiştir. Parametrik testlerin kullanılabilmesi bazı varsayımlara dayanmaktadır. Bu varsayımlardan birisi de kullanılan değişkenlerin dağılımlarının normal dağılım göstermesi gerekmektedir (Baştürk, 2011, s. 6). Verilerin normal dağılmadığı ve değişkenlerin sınıflama, sıralama ölçeğinde olduğu durumlarda parametrik testler yerine parametrik olmayan testler kullanılır (Pallant, 2016). Bu araştırmada veriler parametrik testlerin normal dağılım varsayımını karşılamadığı için parametrik olmayan alternatifleri kullanılmıştır. Araştırmanın veri seti için parametrik olmayan The Kruskal Wallis testi ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Öğretmen adaylarının tutumlarını farklı değişkinler açısından incelemek amacıyla gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi SPSS 22.0 programı kullanılarak uygulanmıştır. Mann-Whitney U testi bağımsız örneklemeler için t-testinin parametrik olmayan karşılığıdır (Can, 2018; Pallant, 2016) ve normal dağılım göstermeyen veriler için 2 grup arasında belirli bir değişkene dayalı olarak farklılaşmayı belirlemek amacıyla kullanılır. İki grubun ortalamaları karşılaştırmak yerine ortancalarını karşılaştırır.

Kruskal Wallis testi ise tek yönlü gruplar arası varyans analizinin parametrik olmayan alternatifi olup yine normal dağılım göstermeyen veriler için 3 veya daha fazla grup arasında belirli bir değişkene dayalı olarak farklılaşmayı belirlemek amacıyla kullanılır. Bir başka ifade ile tek yönlü varyans (One-Way Anova) analizinin koşullarının sağlanmadığı durumlarda alternatif bir hesaplama yöntemi olarak sıralamalara dayanan tek yönlü varyans analizi (The Kruskal Wallis Test) kullanılır. Bu analizde puanlar sıralara dönüştürülerek her bir grup için sıra ortalamaları (mean rank) karşılaştırılır (Pallant, 2016). Mann-Whitney U testi sadece iki grup arasındaki farkı istatistiksel olarak test ederken The Kruskal Wallis testi iki veya daha fazla grubun arasındaki farkı istatistiksel olarak test eder (Baştürk, 2011, s. 134).

Normal dağılmayan veri seti ikiden farklı gruba göre analiz edilirken Kruskal-Wallis testi kullanılır ancak SPSS programı ortaya çıkan farkın hangi grup veya gruplar arasında olduğunu gösterecek 'Post Hoc' işlemini yapmadığı için fark elde edildiğinde veriler ikili gruplar şeklinde SPSS'e aktarılarak Mann-Whitney U testi yapılarak farkın hangi gruplar lehine olduğu belirlenebilir (Baştürk, 2011, s. 157). Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlarından aldıkları puanlar ikiden farklı gruba göre analiz edilirken Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Fark elde edilen gruplarda farkın hangi grup lehine belirlenmesi için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Mann-Whitney U testi ile elde edilen sonuçlardaki etki büyüklüğü için $r = \frac{Z}{\sqrt{N}}$ formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü, bir etkinin uygulama ve teoride ne kadar önemli olduğunu belirlemek için kullanılır. Etki büyüklüğü, araştırmacının istatistiksel anlamlılığın ötesine giderek etkinin büyüklüğünün yorumlanabilir ve sayısal olarak tanımlanabilir hale gelmesini sağlar (Fritz, Morris ve Richler, 2011). Etki büyüklüğünü

yorumlamak için kılavuz değer olarak Cohen tarafından oluşturulan kriterler (küçük=.1; orta=.3; büyük=.5) kullanılmıştır (Cohen, 1988'den aktaran Pallant, 2016).

Verilerin dağılım özellikleri ile ilgili bilgiler aşağıda iki bölümde verilmektedir. İlk olarak ölçeğin tek başına dağılım özellikleri ve normallik testi, ikinci olarak ise ölçeğin dağılım özellikleri ve normallik testi her bir değişken için ayrı olarak verilecektir.

3.5.1. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan dağılımının normallik testinin yorumlanması

Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanların nasıl analiz edileceğinin belirlenmesi için çeşitli normallik kontrolleri yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puanlarının dağılımının normalliğinin kontrolü için yapılan çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3.4'teki gibidir.

Tablo 3.4. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının çarpıklık ve basıklık değerleri

TCRTÖ Toplam Puan	Statistic	Std. Error	Z Skoru
Çarpıklık	-1,56	0,15	-10,12
Basıklık	4,04	0,31	13,14

Normalliğinin test edilmesi istenen veri grubunun çarpıklık ve basıklık katsayı değerlerine (Z skorlarına) bakılarak normallik hakkında fikir yürütülebilir (Can, 2018). Alanyazında dağılımın normal kabul edilmesi için çarpıklık ve basıklık katsayılarının alması gereken değer aralığı farklı değerler belirtilmekle birlikte bu araştırmada -1,5 ile +1,5 arasında olması dağılımın normal dağılım göstergesi kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Tablo 3.4 incelendiğinde çarpıklık Z skoru (-10,12) ve basıklık Z skoru (13,14) belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları puan dağılımlarının normal dağılım göstermediği söylenebilir.

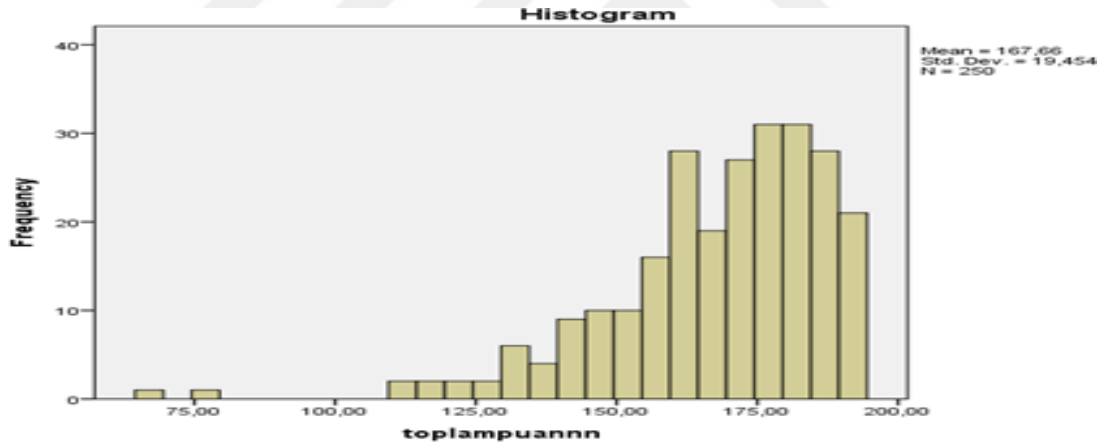
Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puanlarının dağılımının normalliğinin kontrolü için yapılan Kolmogorov- Smirnov testinin sonuçları Tablo 3.5'teki gibidir.

Tablo 3.5. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları

TCRTÖ Toplam Puan	Kolmogorov- Smirnov		
	Statistic	N	P
	0,125	250	<0,001

Kolmogorov- Smirnov testi veri sayısının 30'un üstünde olduğu durumlarda önerilmektedir (Ak, 2008, s.10). P değerinin 0,05'ten büyük olması 'normal dağılımla aralarında bir fark olduğu' yokluk hipotezinin sağlandığı bu durumda normalliğin sağladığı anlamına gelmektedir (Pallant, 2016, s. 75). Bu çalışmada da veri sayısının koşulları sağladığından dolayı Kolmogorov- Smirnov testi uygulanmıştır (N>30). Tablo 3.5 incelendiğinde p değerine göre yokluk hipotezinin sağlanmadığından dolayı normal bir dağılımın olmadığı görülmektedir ($p<0,05$).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puanlarının dağılımının histogram grafiği Şekil 3.1'deki gibidir.

Şekil 3.1. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının histogram grafiği

Şekil 3.1 incelendiğinde verilerin sıklıklarının gösteren sütunların simetrik bir dağılım göstermediği görülmektedir. Normal dağılım gösteren veri setinin histogram grafiğindeki sütunların simetriğe yakın olması beklenmektedir (Pallant, 2016, s.75). Bu yüzden önceki tablolarla birlikte değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanların dağılımının normal dağılım göstermediği görülmektedir.

3.5.2. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan dağılımının değişkenlere göre normallik testinin yorumlanması

Okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının cinsiyeti, yaşı okuduğu program türü, sınıfı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, kardeş türü, doğum yeri, büyüdüğü şehir veya bölge ve barınma şekli değişkenleri açısından incelenerek; öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarında farklılıklar olup olmadığının ortaya çıkarılmasını amaçlayan araştırmada; katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanların nasıl analiz edileceğinin belirlenmesi için değişkenlere göre normallik kontrolleri yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puanlarının cinsiyet, yaş, program türü ve sınıf değişkenine dağılımının normalliğinin kontrolü için yapılan çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3.6'daki gibidir.

Tablo 3.6. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların cinsiyet, yaş, program türü ve sınıf değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri

Değişken Adı	Kategori		Statistic	Std. Error	Z Skoru
Cinsiyet	Kadın	Çarpıklık	-2,33	0,17	-13,43
		Basıklık	10,16	0,34	29,38
	Erkek	Çarpıklık	-0,17	0,32	-0,55
		Basıklık	-0,71	0,63	-1,11
Sınıf	1. sınıf	Çarpıklık	-1,386	0,231	6
		Basıklık	3,910	0,459	8,51
	4. sınıf	Çarpıklık	-1,836	0,204	9
		Basıklık	-5,079	0,406	12,50
Program türü	Okulöncesi	Çarpıklık	-1,708	0,214	7,98
		Basıklık	6,157	0,425	14,48
	Sınıf	Çarpıklık	-1,486	0,219	6,78
		Basıklık	2,767	0,435	6,36

Parametrik testlerin uygulanmasının varsayımlarından birisi de verilerin normal dağılım göstermesidir. Verilerin normalliğinin test edilmesi için dağılımın basıklık ve çarpıklık değeri Z skorlarının -1,5 ile +1,5 arasında olması dağılımın normal dağılım göstergesi kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Tablo 3.6 incelendiğinde cinsiyet değişkeninin kadın kategorisinin çarpıklık değeri Z skoru (-13,43) ve basıklık değeri Z skorunun (29,38) belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir. Yaş değişkeni incelendiğinde 18, 19, 21, 22 ve 23 yaş üstü kategorilerde çarpıklık ve basıklık değerleri Z skoru belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla Z=-10,50/0,12; -5,29/8,62; -0,52/-0,270; -8,47/15,28; -4,58/4,08; -2,60/0,96). Sınıf değişkeni incelendiğinde 1. sınıf

ve 4. sınıf kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerleri Z puanlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=6/8,51$; $9/12,50$). Program türü değişkenine bakıldığında okulöncesi ve sınıf öğretmenliği kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerleri Z puanlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=7,98/14,48$; $6,78/6,36$). Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları puan dağılımlarının cinsiyet, yaş, sınıf ve program türü değişkenlerine göre normal dağılım göstermediği söylenebilir.

Tablo 3.7. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri

Değişken Adı	Kategori		Statistic	Std. Error	Z Puanı
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	Çarpıklık	-0,97	0,56	-1,73
		Basıklık	1,80	1,09	1,65
	Okuryazar	Çarpıklık	-0,40	0,84	-0,48
		Basıklık	-0,18	1,74	0,57
	İlkokul	Çarpıklık	-1,64	0,21	-7,66
		Basıklık	5,87	0,42	13,83
	Ortaokul	Çarpıklık	-1,22	0,33	-3,63
		Basıklık	1,24	0,66	1,87
	Lise	Çarpıklık	-1,84	0,38	8,08
		Basıklık	6,06	0,75	1,87
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	Çarpıklık	-	-	-
		Basıklık	-	-	-
	Okuryazar	Çarpıklık	-0,67	0,85	-0,79
		Basıklık	-1,59	1,74	-0,91
	İlkokul	Çarpıklık	-1,57	0,27	-5,71
		Basıklık	3,37	0,54	6,19
	Ortaokul	Çarpıklık	-0,56	0,30	-1,84
		Basıklık	-0,61	0,60	-1,01
	Lise	Çarpıklık	-2,25	0,31	-7,26
		Basıklık	7,25	0,61	11,83
Anne Meslek Türü	Ev kadını	Çarpıklık	-0,88	0,35	-2,52
		Basıklık	0,66	0,68	0,96
	Memur	Çarpıklık	0-1,54	0,17	-8,81
		Basıklık	3,95	0,34	11,33
	İşçi	Çarpıklık	-2,29	0,66	-3,46
		Basıklık	5,91	1,27	4,62
	Emekli	Çarpıklık	-1,07	0,44	-2,40
		Basıklık	1,60	0,87	1,83
	Serbest Meslek	Çarpıklık	-0,08	0,75	-0,01
		Basıklık	-1,78	1,48	-1,20
Baba Meslek Türü	Diğer	Çarpıklık	-0,36	0,79	-0,46
		Basıklık	0,40	1,58	0,25
Anne Meslek Türü	Diğer	Çarpıklık	-0,18	0,91	0,20
		Basıklık	1,05	2,00	0,52

Tablo 3.7. (Devamı)TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri

Değişken Adı	Kategori		Statistic	Std. Error	Z Puanı
Baba Meslek Türü	İşsiz	Çarpıklık	-1,41	0,91	-1,54
		Basıklık	2,20	2,00	1,10
	Memur	Çarpıklık	-0,34	0,39	-0,87
		Basıklık	0,20	0,76	0,26
	İşçi	Çarpıklık	-2,23	0,34	-6,56
		Basıklık	7,41	0,66	11,10
	Emekli	Çarpıklık	-1,03	0,27	-3,81
		Basıklık	0,69	0,53	1,28
	Serbest Meslek	Çarpıklık	-1,50	0,35	-4,20
		Basıklık	2,92	0,70	4,16
	Diğer	Çarpıklık	-0,91	0,38	2,38
		Basıklık	0,42	0,75	0,56
Kardeş Türü	Tek Çocuk	Çarpıklık	1,27	1,01	1,25
		Basıklık	2,42	2,61	0,92
	Karşı Cinsten Kardeşe sahip	Çarpıklık	-1,05	0,27	-3,77
		Basıklık	0,65	0,55	1,17
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	Çarpıklık	-2,10	0,27	-7,60
		Basıklık	6,91	0,54	12,68
	Her İki Cinsten Kardeşe Sahip	Çarpıklık	-1,29	0,24	-5,26
		Basıklık	2,86	0,48	5,87

Tablo 3.7 incelendiğinde anne eğitim durumu değişkeninin ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite kategorisinin çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=-7,66/13,83$; $-3,63/1,87$; $8,08/1,87$; $-2,54/1,35$). Baba eğitim durumu değişkeni incelendiğinde ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite kategorisinin çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=-5,71/6,19$; $-1,84/-1,01$; $-7,26/11,83$; $-2,52/0,96$). Anne meslek türü değişkeni incelendiğinde ev kadını, memur ve işçi kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=-8,81/11,33$; $-3,46/4,62$; $-2,40/1,83$). Baba meslek türü değişkenine bakıldığında işçi, emekli, serbest meslek, diğer kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=-6,56/11,10$; $-3,81/1,28$; $-4,20/4,16$; $2,38/0,56$). Kardeş türü değişkenine bakıldığında ise tek çocuk, karşı cinsten kardeşe sahip, kendi cinsiyetinden kardeşe sahip ve her iki cinsten kardeşe sahip kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $Z=1,25/0,92$; $-3,77/1,17$; $-7,60/12,68$; $-5,26/5,87$). Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları puan dağılımlarının anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü değişkenlerine göre normal dağılım göstermediğini söyleyebiliriz.

Tablo 3.8. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma türü değişkenine göre çarpıklık ve basıklık değerleri

Değişken Adı	Kategori		Statistic	Std. Error	Z Puanı
Doğum yeri	İl	Çarpıklık	-1,98	0,29	-6,90
		Basıklık	6,40	0,57	11,30
	İlçe	Çarpıklık	-0,99	0,24	-4,03
		Basıklık	0,44	0,48	0,91
	Köy	Çarpıklık	-1,33	0,27	-4,97
		Basıklık	2,58	0,53	4,91
Yerleşim Yeri	İl	Çarpıklık	-1,03	0,28	-3,71
		Basıklık	0,84	0,55	1,53
	İlçe	Çarpıklık	-1,14	0,22	-5,15
		Basıklık	1,05	0,44	2,39
	Köy	Çarpıklık	-2,05	0,32	-6,36
		Basıklık	6,06	0,63	9,56
Barınma Türü	Aile	Çarpıklık	-1,63	0,17	-9,63
		Basıklık	5,23	0,34	15,51
	Yurt	Çarpıklık	-0,10	0,37	-2,73
		Basıklık	1,04	0,71	1,45
	Diğer	Çarpıklık	-	-	-
		Basıklık	-	-	-

Tablo 3.8 incelendiğinde doğum yeri değişkeninin il, ilçe ve köy kategorisinin çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla Z=-6,90/11,30;-4,03/0,91;-4,97/4,91). Yerleşim yeri değişkeni incelendiğinde il, ilçe ve köy kategorisinin çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla Z=-3,71/1,53;-5,15/2,39;-6,36/9,56). Barınma türü değişkeni incelendiğinde aile ve yurt kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerleri Z skorlarının belirtilen aralıkta olmadığı görülmektedir (Sırasıyla Z=-9,63/15,51;-2,73/1,45). Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları puan dağılımlarının doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma türü değişkenlerine göre normal dağılım göstermediğini söyleyebiliriz.

Tablo 3.9. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının cinsiyet, yaş, sınıf ve program türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları

Değişken	Kategori	Kolmogorov- Smirnov		
		Statistic	N	P
Cinsiyet	Kadın	0,140	196	<0,001
	Erkek	0,94	54	0,200
Yaş	18	0,098	36	0,200
	19	0,142	38	0,050
	20	0,133	16	0,200
	21	0,144	84	<0,001
	22	0,162	49	0,002
	23 ve üstü	0,199	27	0,008

Tablo 3.9. (Devamı) TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının cinsiyet, yaş, sınıf ve program türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları

Değişken	Kategori	Kolmogorov- Smirnov		
		Statistic	N	P
Sınıf	1. sınıf	0,110	109	0,003
	2.sınıf	0,152	141	<0,001

Tablo 3.9 incelendiğinde cinsiyet değişkeninde kadın kategorisinde; yaş değişkeninde 21, 22, 23 ve üstü kategorilerinde; program türünde okulöncesi ve sınıf kategorilerinde; sınıf değişkeninde 1. ve 4. sınıf kategorilerinde p değerine göre yokluk hipotezinin sağlanmadığından dolayı normal bir dağılımın olmadığı görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 3.10. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü ve kardeş türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları

Değişken	Kategori	Kolmogorov- Smirnov		
		Statistic	N	p
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	0,129	16	0,200
	Okuryazar	0,163	6	0,200
	İlkokul	0,107	128	<0,001
	Ortaokul	0,154	50	0,005
	Lise	0,133	38	0,088
	Üniversite	0,295	12	0,005
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	0,260	2	.
	Okuryazar	0,307	6	0,081
	İlkokul	0,138	76	<0,001
	Ortaokul	0,105	61	0,092
	Lise	0,180	59	<0,001
	Üniversite	0,094	46	0,200
Anne Meslek Türü	Ev kadını	0,127	192	<0,001
	Memur	0,283	11	0,014
	İşçi	0,137	27	0,200
	Emekli	0,188	8	0,200
	Serbest meslek	0,223	7	0,200
	Diğer	0,176	5	0,200
Baba Meslek Türü	İşsiz	0,244	5	0,200
	Memur	0,072	36	0,200
	İşçi	0,168	49	<0,001
	Emekli	0,122	78	0,006
	Serbest meslek	0,185	44	<0,001
	Diğer	0,145	38	0,042
Kardeş Türü	Tek Çocuk	0,340	4	0,337
	Karşı Cinsten Kardeşe sahip	0,139	74	<0,001
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	0,161	76	<0,001
	Her İki Cinsten Kardeşe Sahip	0,109	96	<0,001

Tablo 3.10 incelendiğinde anne eğitim durumu değişkeninde ilkokul, ortaokul ve üniversite kategorisinde; baba eğitim durumu değişkeninde ilkokul ve lise kategorilerinde; anne meslek türünde ev kadını ve memur kategorilerinde; baba meslek türü değişkeninde işçi, emekli, serbest ve diğer kategorilerinde; kardeş türü değişkeninde tek çocuk, karşı cinsten kardeşe sahip, kendi cinsiyetinden kardeşe sahip ve her iki cinsten kardeşe sahip kategorilerinde p değerine göre yokluk hipotezinin sağlanmadığından dolayı normal bir dağılımın olmadığı görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 3.11. TCRTÖ ölçeğinden elde edilen puanların dağılımının doğum yeri, yerleşim yeri ve barınma türü değişkenlerine göre Kolmogorov- Smirnov normallik testi sonuçları

Değişken	Kategori	Kolmogorov- Smirnov		
		Statistic	n	P
Doğum Yeri	İl	0,135	70	0,003
	İlçe	0,128	98	<0,001
	Köy	0,124	82	0,003
Yerleşim Yeri	İl	0,143	75	<0,001
	İlçe	0,117	120	<0,001
	Köy	0,160	55	<0,001
Barınma Türü	Aile	0,119	207	<0,001
	Yurt	0,120	42	0,140
	Diğer	-	1	-

Tablo 3.11 incelendiğinde doğum yeri değişkeninde il, ilçe ve köy kategorisinde; yerleşim yeri değişkeninde il, ilçe ve köy kategorilerinde; barınma türü değişkeninde aile ve yurt kategorisinde p değerine göre yokluk hipotezinin sağlanmadığından dolayı normal bir dağılımın olmadığı görülmektedir ($p<0,05$).

4. BULGULAR VE YORUM

Okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları incelenerek; farklı değişkenler açısından öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarında farklılıklar olup olmadığının ortaya çıkarılmasını amaçlayan araştırmanın bulguları bu bölümde sunulmuştur. Bu bölüm araştırma sorularına cevap verecek şekilde organize edilmiştir. İlk bölümde birinci araştırma sorusuna yönelik bulgular olan okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları betimlenecektir. İlk olarak her maddenin 5'li likert tipi olan maddelerine verilen cevapların frekans ve yüzdeleri verilmektedir. Daha sonra ölçeğin eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel ve erkek alt boyutları ve toplam puana yönelik ortalama, ortanca, minimum ve maksimum puanları verilmektedir.

İkinci bölümde ise öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmektedir. Bu bölümde bulgular 3 alt başlığa ayrılmıştır: öğretmen adayına ilişkin değişkenler (cinsiyet, yaş, sınıf), aileye ilişkin değişkenler (anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü) ve mekâna yönelik değişkenler (doğum yeri, büyüdüğü şehir ve bölge, barınma şekli). Bu bölümde verilen bulgular parametrik olmayan analizler sonucu elde edilmiştir. Parametrik olmayan analizlerin kullanılma nedeni yöntem bölümünde verilerin analizi başlığı altında detaylı olarak açıklanmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutumları İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeğinin maddelerine verilen cevapların frekansları ve yüzdeleri Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğine verdiği cevapların dağılımı

Maddelere verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri					
Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Maddeleri	Kesinlikle katılmıyorum %	Katılmıyorum %	Kararsızım %	Katılıyorum %	Tamamen katılıyorum %
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.	1,2	4,0	8,0	32,8	53,6
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.	76,4	18,0	1,2	2,8	1,6
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.	47,6	32,4	10,8	7,2	2,0
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.	3,2	0,8	0	11,2	84,8
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.	63,6	24,8	6,4	4,0	1,2
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.	89,6	7,2	1,2	1,6	0,4
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.	86,0	10,4	1,6	1,6	0,4
8. Ailede ev işleri eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.	2,4	2,8	3,6	16,8	74,4
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.	81,2	13,6	3,2	1,2	0,8
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.	54,8	29,6	10,4	2,8	2,4
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.	32,8	31,6	18,0	15,6	2,0
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.	1,2	0,8	1,6	14,4	82,0
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.	2,4	2,4	3,2	16,0	82,0
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.	95,6	2,8	0,8	0,4	0,4
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.	90,0	5,6	3,6	0,4	0,4
16. Kadının temel görevi anneliktir.	57,6	24,0	6,8	8,8	2,8
17. Evin reisi erkektir.	68,4	16,0	8,0	4,0	3,6
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.	1,6	3,2	2,8	20,0	72,4
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.	4,8	8,0	14,8	33,6	38,8

Tablo 4.1. (Devamı) Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğine verdiği cevapların dağılımı

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Maddeleri	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
	%	%	%	%	%
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.	0,8	0,8	0,8	9,2	88,4
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.	2,0	3,2	2,8	22,8	69,2
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.	1,6	2,8	6,8	18,4	70,4
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.	60,4	24,0	6,8	6,4	2,4
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.	30,4	28,8	17,6	17,2	6,0
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.	54,4	27,2	10,8	5,2	2,4
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddedebilmelidir.	3,6	1,2	5,6	23,2	66,4
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.	2,8	0,8	0,8	14,4	81,2
28. Evlilikte, erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.	67,2	22,8	2,8	4,0	3,2
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.	21,6	18,4	22,0	18,8	19,2
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.	70,4	21,2	7,2	1,2	0
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.	43,6	18,0	21,2	9,6	7,6
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.	47,2	33,6	8,8	6,8	3,6
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.	46,0	34,4	11,6	6,4	1,6
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.	67,2	26,0	2,4	2,8	1,6
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.	94,0	3,2	0,4	1,2	1,2
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.	66,8	21,2	10,4	1,2	0,4
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.	63,2	24,8	8,4	3,2	0,4
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.	46,0	22,0	21,2	9,2	1,6

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının maddelere verdikleri cevapların yüzdeleri ve sayıları tablo 4.1’de verilmiştir. Araştırmaya katılanların %90’ı (225 kişi) ‘Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.’, %89,6’sı (224 kişi) ‘Kadının

erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.’ %86’sı (215 kişi), ‘Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.’ ifadelerinde kesinlikle katılmıyorumu işaretlemişlerdir. Öğretmen adaylarının %84.8’i (212 kişi) ‘Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.’, %82.0 (205 kişi) ‘Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuklar eşit yararlanmalıdır.’, %82.0 (205 kişi) ‘Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücretler ödenmelidir.’ ifadelerinde kesinlikle katılıyorum ifadesini işaretlemişlerdir.

Öğretmen adayları bazı maddelere daha geleneksel cevaplar vermişlerdir. Öğretmen adaylarının %21,6’sı (54 kişi) ‘Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.’ ifadesine kesinlikle katılmadığını, %19,2’si (48 kişi) ise tamamen katıldığını ‘Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.’ ifadesine %53’ü (176 kişi) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. ‘Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayyene olmalıdır.’ ifadesine ise %63,2’si (158 kişi) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Verilen bu maddeler, öğretmen adaylarının, diğer maddelere göre daha geleneksel cevaplar verdiği maddelerdir.

4.1.1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve ortancaları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve ortancaların dağılımı Tablo 4.2’deki gibidir.

Tablo 4.2. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve ortancaları

TCRTÖ VE ALT BOYUTLARI	Sayı(N)	Ortalama	Ortanca	Min	Max
TCRTÖ Toplam puan (190 puan üzerinden)	250	167,66	172	67	190
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü (40 puan üzerinden)	250	37,33	39	8	40
Kadın Cinsiyet Rolü (40 puan üzerinden)	250	32,84	33	16	40
Evlilikte Cinsiyet Rolü (40 puan üzerinden)	250	37,31	38	11	40
Geleneksel Cinsiyet rolü(40 puan üzerinden)	250	33,33	34	16	40
Erkek Cinsiyet Rolü (30 puan üzerinden)	250	26,68	28	12	30

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği’ ne verdiği cevaplar incelendiğinde (Tablo 4.2.) öğretmen adaylarının; Toplam Puanlarının ortancasının ‘172’, maksimum puanın (190 puan üzerinden) ‘190’ ve minimum puanın ise ‘67’ olduğu görülmektedir. ‘Eşitlikçi Cinsiyet Rolü’ alt boyutundan alınan puanların ortancasının ‘39’, maksimum puanın (40 puan üzerinden) ‘40’ ve minimum puanın ise ‘8’ olduğu görülmektedir. ‘Kadın Cinsiyet Rolü’ alt boyutundan alınan puanların

ortancası '33', maksimum puan (40 puan üzerinden) '40' ve minimum puan ise '16'dır. 'Evlilikte Cinsiyet Rolü' alt boyutundan alınan puanların ortancası '38', maksimum puanı (40 puan üzerinden) '40' ve minimum puanı ise '11'dir. 'Geleneksel Cinsiyet rolü' alt boyutundan alınan puanların ortancasının '34', maksimum puanın (40 puan üzerinden) '40' ve minimum puanın ise '16' olduğu görülmektedir. 'Erkek Cinsiyet Rolü' alt boyutundan alınan puanların ortancasının '28', maksimum puanın (30 puan üzerinden) '30' ve minimum puanın ise '12' olduğu görülmektedir.

4.1.2. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.3'de verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testini sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Cinsiyet	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	Z
TCRTÖ	Kadın	196	138,99	27243	2647**	-5,63
Toplam puan	Erkek	54	76,52	4132		
Eşitlikçi	Kadın	196	137,89	27027	2863**	-5,43
Cinsiyet Rolü	Erkek	54	80,52	4348		
Kadın	Kadın	196	135,45	26548,50	3341,50**	-4,16
Cinsiyet Rolü	Erkek	54	89,38	4826,50		
Evlilikte	Kadın	196	139,68	27377	2513**	-6,05
Cinsiyet Rolü	Erkek	54	74,04	3998		
Geleneksel	Kadın	196	138,0	27048,50	2841,50**	-5,23
Cinsiyet rolü	Erkek	54	80,12	4826,50		
Erkek	Kadın	196	134,45	26352	3538**	-3,77
Cinsiyet Rolü	Erkek	54	93,02	5023		

** p<0,01

Tablo 4.3 incelendiğinde öğretmen adaylarının TCRTÖ'den *alınan toplam tutum puanları* açısından alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir (U=2647,0, p<0,05, Z=-5,63, r=0,36). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldığı toplam puanların erkeklerin puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alınan yüksek puan, kadın öğretmen adaylarının daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu

göstermektedir. Grupların toplam tutum puanlarına ait etki büyüklüğü ($r=Z/\sqrt{N}$) $r=.36$ 'dır. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir Cohen'in 'r' için etki büyüklüğü rehber değerleri 0,5 büyük; 0,3 orta; 0,1 ise küçük bir etkiye işaret etmektedir (Coolican, 2009, s. 395'den aktaran Fritz, Morris ve Richler, 2011). Cinsiyet değişkeninin toplam tutum puanlarına etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin (TCRTÖ) *eşitlikçi cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U=2863,0$, $p<0,05$, $Z=-5,43$, $r=0,34$). Kadınların eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan aldığı toplam puanları erkeklerin puanlarına göre daha yüksektir. Alınan yüksek puan, kadın öğretmen adaylarının eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutunda daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu göstermektedir. Grupların eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü $r=.34$ 'tür. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeninin eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin (TCRTÖ) *kadın cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U=3341,50$, $p<0,05$, $Z=-4,16$, $r=0,26$). Kadınların, kadın cinsiyet rolü alt boyutundan aldığı toplam puanları erkeklerin puanlarına göre daha yüksektir. Alınan yüksek puan, kadın öğretmen adaylarının kadın cinsiyet rolü alt boyutunda daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu göstermektedir. Grupların kadın cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü $r=.26$ 'dır. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeninin kadın cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin (TCRTÖ) *evlilikte cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U=2513,0$, $p<0,05$, $Z=-6,05$, $r=0,38$). Kadınların evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan aldığı toplam puanları erkeklerin

puanlarına göre daha yüksektir. Alınan yüksek puan, kadın öğretmen adaylarının evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu göstermektedir. Grupların evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü $r=.38$ 'dir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeninin evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin (TCRTÖ) *geleneksel cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U=2841,50$, $p<0,05$, $Z=-5,23$, $r=0,33$). Kadınların geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan aldığı toplam puanları erkeklerin puanlarına göre daha yüksektir. Alınan puanlar kadın öğretmen adaylarının geleneksel cinsiyet rolü alt boyutunda daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu göstermektedir. Grupların geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü $r=.33$ 'tür. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeninin geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin (TCRTÖ) *erkek cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U=3538,0$, $p<0,05$, $Z=-3,77$, $r=0,24$). Kadınların erkek cinsiyet rolü alt boyutundan aldığı toplam puanları erkeklerin puanlarına göre daha yüksektir. Alınan puanlar, kadın öğretmen adaylarının erkek cinsiyet rolü alt boyutunda daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu göstermektedir. Grupların erkek cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü $r=.24$ 'tür. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeye yakın bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeninin erkek cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalamaya yakın olduğu görülmektedir.

4.1.3. Öğretmen adaylarının yaşlarına göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal- Wallis testi sonuçları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğretmen adaylarının yaşlarına göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal- Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Yaş Grubu	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	Anlamlı Fark
TCRTÖ Toplam puan	18	36	98,36	16,53**	18-21
	19	38	106,50		18-22
	20	16	101,50		19-21
	21	84	136,82		19-22
	22	49	148,60		20-22
	23 ve üstü	27	125,52		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	18	36	125,39	1,21	
	19	38	124,07		
	20	16	124,06		
	21	84	124,35		
	22	49	133,91		
	23 ve üstü	27	116,85		
Kadın Cinsiyet Rolü	18	36	99,07	17,93**	18- 21
	19	38	109,49		18-22
	20	16	93,53		19-22
	21	84	133,11		20-21
	22	49	152,97		20- 22
	23 ve üstü	27	128,70		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	18	36	99,08	26,70**	18- 21/22
	19	38	96,59		19- 21/22
	20	16	96,66		20- 21/22
	21	84	144,17		21- 23
	22	49	150,53		22-23
	23 ve üstü	27	114,98		
Geleneksel Cinsiyet rolü	18	36	91,82	18,40**	18- 21
	19	38	105,39		18- 22
	20	16	109,44		18- 23
	21	84	138,95		19- 21
	22	49	145,42		19- 22
	23 ve üstü	27	130,22		
Erkek Cinsiyet Rolü	18	36	107,39	8,43	
	19	38	109,26		
	20	16	113,78		
	21	84	137,60		
	22	49	136,79		
	23 ve üstü	27	121,31		

** p<0,01

Tablo 4.4 incelendiğinde öğretmen adaylarının TCRTÖ'den alınan *toplam tutum puanları*, yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark gözlenmiştir

($X^2=16,53$, $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın 18 ile 19, 21 ve 22 yaş; 19 ile 21 ve 22 yaş; 20 ile 22 yaş arasında olduğu bulunmuştur. 21 ve 22 yaşındaki katılımcılar 18 yaşındaki katılımcılara göre, 22 ve 21 yaşındaki katılımcılar 19 yaşındakilere göre, 22 yaşındaki katılımcılar ise 20 yaşındakilere göre daha yüksek puan almışlardır (Sırasıyla: $U=1029,0$ $p<0,05$, $Z=-2,76$ $r=0,25$; $U=543,0$ $p<0,05$, $Z=-3,02$, $r=0,34$; $U=1203,0$ $p<0,05$, $Z=2,17$, $r=0,20$; $U=614,50$ $p<0,05$, $Z=-2,71$, $r=0,29$; $U=250,50$ $p<0,05$, $Z=-2,16$, $r=0,27$). Alınan puanlar, 21 ve 22 yaşındaki katılımcılar 18 yaşındaki katılımcılara göre, 22 ve 21 yaşındaki katılımcılar 19 yaşındakilere göre, 22 yaşındaki katılımcılar ise 20 yaşındakilere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. Grupların toplam tutum puanlarına ait etki büyüklükleri sırasıyla $r=.25$, $.34$, $.20$, $.29$, $.27$ 'dir. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde etki büyüklüklerini işaret etmektedir. Yaş değişkeninin toplam tutum puanlarına ait etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *eşitlikçi cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($X^2=1,208$, $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri *eşitlikçi cinsiyet rolü* alt boyutu puanlarının yaşlarına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Katılımcıların (TCRTÖ) *kadın cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($X^2=17,93$, $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın 18 ile 21 ve 22, 19 ile 22, 20 ile 21, 22 yaşları arasında olduğu bulunmuştur (Sırasıyla: $U=1092,0$ $p<0,05$, $Z=-2,41$, $r=0,22$; $U=526,50$ $p<0,05$, $Z=-3,17$, $r=0,34$; $U=599,50$ $p<0,05$, $Z=-2,85$, $r=0,31$; $U=445,0$ $p<0,05$, $Z=-2,14$, $r=0,22$; $U=214,0$ $p<0,05$, $Z=-2,72$, $r=0,34$). Başka bir ifadeyle alınan puanlar, 21 ve 22 yaşındaki katılımcılar 18 yaşındakilere göre, 22 yaşındaki katılımcılar ise 20 yaşındakilere göre daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğu görülmektedir. Grupların kadın cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara ait etki büyüklükleri sırasıyla $r=.22$, $.34$, $.31$, $.22$, $.34$ 'tür. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine

göre ortalama etki büyüklüklerini işaret etmektedir. Yaş değişkeninin kadın cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *evlilikte cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($X^2=26,70$, $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın 21 ve 22 yaşındaki katılımcılar ile 18, 19, 20 yaşları arasında ve 23 yaşındaki katılımcılarla 21 ve 22 yaşındaki katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur (Sırasıyla $U=976,50$; $p<0,05$, $Z=-3,17$, $r=0,29$; $U=547,50$; $p<0,05$, $Z=-3,09$, $r=0,34$; $U=981,0$; $p<0,05$, $Z=-3,49$, $r=0,32$; $U=541,50$; $p<0,05$, $Z=-3,43$, $r=0,37$; $U=399,50$ $p<0,05$, $Z=-2,65$, $r=0,17$; $U=218,50$ $p<0,05$, $Z=-2,75$, $r=0,34$; $U=856$ $p<0,05$, $Z=-1,98$, $r=0,13$; $U=465$ $p<0,05$, $Z=-2,23$, $r=0,14$). Başka bir ifadeyle alınan puanlar, 23 yaşındaki katılımcılar 21 ve 22 yaşına göre 22 yaşındakiler 21, 19, 18 yaşındakilere göre 21 yaşındaki katılımcılar ise 18, 19, 20 yaşındakilere göre evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu göstermektedir. Grupların evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara ait etki büyüklükleri $r=.29$ (18-21), $r=.34$ (18-22), $r=.32$ (19-21), $r=.37$ (19-22), $.34$ (20-22)'tür. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde etki büyüklüklerini işaret etmektedir. Yaş değişkeninin evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir. Ancak; 20-21, 21-23 ve 22-23 yaşları arasındaki puan farkının etki büyüklüğünün düşük olduğu görülmüştür (sırasıyla; $r=.17$, $r=.13$, $r=.14$). Özellikle 18, 19 ve 20 yaş ve bu yaşlardan en az 2 yaş büyük gruplar arasındaki farkın ortalama etki düzeyinde olduğu görülmektedir. Aradaki yaş farkı azaldıkça etki büyüklüğünün azaldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *geleneksel cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, gruplar arasındaki fark anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2=18,395$, $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın 18 yaşındaki katılımcılar ile 21, 22, 23 yaşındaki katılımcılar arasında ve 19 yaşındaki katılımcılarla 21, 22 yaşındaki katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur (Sırasıyla: $U=927,0$ $p<0,05$, $Z=-3,36$, $r=0,30$; $U=522,50$ $p<0,05$, $Z=-3,21$, $r=0,35$; $U=333,50$ $p<0,05$, $Z=-2,12$, $r=0,27$; $U=1173,0$ $p<0,05$, $Z=-2,35$, $r=0,21$; $U=632,0$ $p<0,05$, $Z=-2,57$,

$r=0,28$). Başka bir ifadeyle, 18 yaşındaki katılımcıların 21, 22, 23 yaşındaki katılımcılara göre 19 yaşındaki katılımcıların ise 21 ve 22 yaşındaki katılımcılara göre daha geleneksel cinsiyet tutumlarına sahip olduğu görülmektedir. Grupların geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara ait etki büyüklükleri sırasıyla $r=.30, .35, .27, .21, .28$ 'dir. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta ve orta düzeye yakın etki büyüklüklerini işaret etmektedir. Yaş değişkeninin geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *erkek cinsiyet rolü* alt boyutundan alınan puanların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark gözlenmemiştir ($X^2=11,90$ $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri erkek cinsiyet rolü alt boyutu puanlarının yaşlarına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.4. Öğretmen adaylarının program türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların program türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.5'de verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğretmen adaylarının program türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Program Türü	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	Z
TCRTÖ Toplam puan	Okulöncesi	128	119,29	15268,50	7012,50	-3,78
	Sınıf	122	132,02	16106,50		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Okulöncesi	128	123,56	15816,0	7560,0	-0,12
	Sınıf	122	127,53	15559,0		
Kadın Cinsiyet Rolü	Okulöncesi	128	119,80	15334,0	7078,0	-3,92
	Sınıf	122	131,48	16041,0		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Okulöncesi	128	116,63	14928,50	6672,50*	-4,83
	Sınıf	122	134,81	16446,50		
Geleneksel Cinsiyet rolü	Okulöncesi	128	121,14	15505,50	7249,50	-3,63
	Sınıf	122	130,08	15869,50		
Erkek Cinsiyet Rolü	Okulöncesi	128	114,35	14636,50	6380,50*	-2,51
	Sınıf	122	137,20	16738,50		

* $p<0,05$

Tablo 4.5'teki öğretmen adaylarının TCRTÖ'den alınan *toplam tutum puanları*, *ve eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü* alt boyutlarından

puanların program türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testine göre, gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir (Sırasıyla $U=7012$, $p>0,05$, $Z=-3,78$, $r=0,24$; $U=7560$, $p>0,05$, $Z=-0,12$, $r=0,008$; $U=7078$, $p>0,05$, $Z=-3,91$, $r=0,25$; $U=6672,50$, $p>0,05$, $Z=-3,63$, $r=0,23$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutları puanlarının program türüne göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *evlilikte cinsiyet rolü* ve *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından puanların program türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testine göre, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (Sırasıyla $U=6672,50$, $p<0,05$, $Z=-4,83$, $r=0,31$; $U=6380,50$, $p<0,05$, $Z=2,51$, $r=0,16$). Evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda sınıf öğretmenliği okuyan öğrenciler okulöncesi öğretmenliği programı okuyan öğrencilere göre daha yüksek puan almıştır. Yine erkek cinsiyet rolü alt boyutunda sınıf öğretmenliği anabilim dalında okuyan öğrencilerin okulöncesi öğretmenliği programında okuyan öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Başka bir ifadeyle, alınan yüksek puanlara göre evlilikte ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarında sınıf öğretmenliği programında okuyan öğrenciler okulöncesi öğretmenliği programında okuyan öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğu görülmektedir. Grupların evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara ait etki büyüklüğü $r=.31$ 'dir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde büyüklüğünü işaret etmektedir. Program türü değişkeninin evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu görülmektedir. Grupların erkek cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara ait etki büyüklüğü $r=.16$ 'dır. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre düşük düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Program türü değişkeninin erkek cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

4.1.5. Öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğretmen adaylarının okudukları sınıfa göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Sınıf	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	Z
TCRTÖ	1. sınıf	109	105,88	11540,50	5545,50**	-3,78
Toplam puan	4. sınıf	141	140,67	19834,50		
Eşitlikçi	1. sınıf	109	124,90	13614	7619,0	-0,12
Cinsiyet Rolü	4. sınıf	141	125,96	17761		
Kadın	1. sınıf	109	105,19	11466	5471,0**	-3,91
Cinsiyet Rolü	4. sınıf	141	141,20	19909		
Evlilikte	1. sınıf	109	100,95	11004	5009,0**	-4,83
Cinsiyet Rolü	4. sınıf	141	144,48	20371		
Geleneksel	1. sınıf	109	106,67	11627,50	5632,50**	-3,63
Cinsiyet rolü	4. sınıf	141	140,05	19747,50		
Erkek	1. sınıf	109	112,62	12276	6281,0*	-2,51
Cinsiyet Rolü	4. sınıf	141	135,45	19099		

* p<0,05; ** p<0,01

Tablo 4.6 incelendiğinde öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *eşitlikçi cinsiyet rolü* alt boyutundan aldıkları puanların okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testine göre, gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir (Sırasıyla U=7619, p>0,05, Z=-0,12, r=0,05). Bir başka ifadeyle, öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri eşitlikçi cinsiyet alt boyutu puanlarının okudukları sınıfa göre farklılaşmadığı söylenebilir. Toplam puan ve diğer tüm alt boyutlarda anlamlı fark olduğu görülmüştür.

Öğretmen adaylarının; TCRTÖ'den alınan *toplam tutum puanları*, ve *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü* ve *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından aldıkları puanların okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testine göre, anlamlı bir fark görülmektedir (Sırasıyla U=5545,5, p<0,05, Z=-3,78, r=0,24; U=5471, p<0,05, Z=-3,91, r=0,25; U=5009 p<0,05, Z=-4,83, r=0,31; U=5632,5, p<0,05, Z=-3,63, r=0,23; U=6281, p<0,05, Z=-2,51, r=0,16). Toplam tutum puanları ve kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarından alınan puanlar incelendiğinde 4. sınıftaki öğrencilerin, 1. sınıftakilere oranla daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Ölçekten alınan yüksek puanlara göre toplam puanı ve kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarında 4. sınıfta okuyan öğrencilerin 1. sınıfta okuyan öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip oldukları ifade edilebilir. Grupların toplam tutum puanları, ve kadın

cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri sırasıyla $r=.24$, $.25$, $.31$, $.23$ 'tür Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta ve orta düzeye yakın etki büyüklüklerini işaret etmektedir. Sınıf değişkeninin toplam tutum puanları ve kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarından alınan puanlara etki düzeylerinin ortalama olduğu söylenebilir. Grupların erkek cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü ise $r=.16$ 'dır. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre düşük düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Sınıf değişkeninin erkek cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlara etki düzeyinin düşük olduğu söylenebilir.

4.1.6. Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Anne Eğitim Durumu	Sayı (n)	Sıra Ort.	X ²	Anlamlı Fark
TCRTÖ Toplam puan	Okuryazar değil	16	60,47	22,0**	Okuryazar değil-ilkokul mezunu
	Okuryazar	6	89,58		
	İlkokul Mezunu	128	120,46		Okuryazar değil-ortaokul mezunu
	Ortaokul Mezunu	50	144,99		Okuryazar değil-lise mezunu
	Lise Mezunu	38	144,82		Okuryazar değil-üni. Mezunu
	Üniversite Mezunu	12	141,54		İlkokul mezunu-ortaokul mezunu
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Okuryazar değil	16	72,06	17,58**	Okuryazar değil-ilkokul mezunu
	Okuryazar	6	66,08		Okuryazar değil, ortaokul mezunu
	İlkokul Mezunu	128	126,59		Okuryazar değil-lise mezunu
	Ortaokul Mezunu	50	142,78		Okuryazar değil-üni. Mezunu
	Lise Mezunu	38	130,82		Okuryazar-İlkokul Mezunu
	Üniversite Mezunu	12	126,04		Okuryazar- Ortaokul Mezunu Okuryazar- Lise Mezunu

Tablo 4.7. (Devamı) Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCR TÖ Ve Alt Boyutları	Anne Eğitim Durumu	Sayı (n)	Sıra Ort.	X ²	Anlamlı Fark
Kadın Cinsiyet Rolü	Okuryazar değil	16	56,16	21,92**	Okuryazar değil-ilkokul mezunu
	Okuryazar	6	111,92		Okuryazar değil, ortaokul mezunu
	İlkokul Mezunu	128	120,76		
	Ortaokul Mezunu	50	143,39		Okuryazar değil-lise mezunu
	Lise Mezunu	38	145,91		Okuryazar değil-üni. Mezunu
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Okuryazar değil	16	84,56	16,09**	Okuryazar değil-ilkokul mezunu
	Okuryazar	6	87,75		Okuryazar değil, ortaokul mezunu
	İlkokul Mezunu	128	120,87		
	Ortaokul Mezunu	50	132,56		Okuryazar değil-lise mezunu
	Lise Mezunu	38	157,49		İlkokul mezunu- lise mezunu
Geleneksel Cinsiyet rolü	Okuryazar değil	16	75,25	15,42**	Okuryazar değil-ilkokul mezunu
	Okuryazar	6	95,33		Okuryazar değil, ortaokul mezunu
	İlkokul Mezunu	128	120,16		
	Ortaokul Mezunu	50	142,03		Okuryazar değil-lise mezunu
	Lise Mezunu	38	138,13		Okuryazar değil-üniversite mezunu
Erkek Cinsiyet Rolü	Okuryazar değil	16	84,44	11,71*	Okuryazar değil-ilkokul mezunu
	Okuryazar	6	89,33		Okuryazar değil, ortaokul mezunu
	İlkokul Mezunu	128	120,78		
	Ortaokul Mezunu	50	141,86		Okuryazar değil-lise mezunu
	Lise Mezunu	38	138,38		
	Üniversite Mezunu	12	139,71		

* p<0,05; ** p<0,01

Tablo 4.7’de öğretmen adaylarının TCRTÖ’den alınan *toplam tutum puanları*, anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($X^2=22,0$ p<0,05). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığın annesi okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu; okuryazar olmayan ile ortaokul mezunu; okuryazar olmayan ile lise mezunu; okuryazar olmayan ile Üniversite/yüksekokul mezunu; ilkokul mezunu ile ortaokul mezunu arasında olduğu görülmektedir (sırasıyla U=496,50; p<0,05, Z=-3,35, r=0,28; U=146,50, p<0,05, Z=-3,81, r=0,47; U=98,0; p<0,05, Z=-3,91, r=0,53; U=45,50; p<0,05, Z=2,35, r=0,44; U=2572,0; p<0,05, Z=-2,03, r=0,15). Annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğretmen adaylarından ölçekteki toplam puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarına göre ölçekteki toplam puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Alınan puanlar,

annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Aynı şekilde annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının ise annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarına göre daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Grupların toplam tutum puanlarına ait etki büyüklükleri $r=.47$ (okuryazar olmayan-ortaokul mezunu), $r=.53$ (okuryazar olmayan-lise mezunu), $r=.44$ (okuryazar olmayan-üniversite mezunu)'tür. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre yüksek düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin toplam tutum puanlarına etki düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının toplam tutum puanlarına ait etki büyüklüğü $r=.28$ 'tir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin, annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının toplam tutum puanları arasındaki farkın etki düzeyinin orta olduğu görülmektedir. Annesi ilkokul mezunu olan ve ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının toplam tutum puanlarına ait etki büyüklüğü ise $r=.15$ 'tir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre düşük düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin, annesi ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olan toplam tutum puanları arasındaki farkın etki düzeyinin düşük olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *eşitlikçi cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir ($X^2=17,57$, $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın annesi okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu; okuryazar olmayan ile ortaokul mezunu; okuryazar olmayan ile lise mezunu; okuryazar olmayan ile Üniversite/yüksekokul mezunu; okuryazar olan ile ilkokul mezunu, okuryazar olan ile ortaokul mezunu; okuryazar olan ile lise mezunu arasında olduğu görülmüştür (sırasıyla $U=567,50$ $p<0,05$, $Z=-3,02$, $r=0,25$; $U=180,0$ $p<0,05$, $Z=-3,47$, $r=0,43$; $U=165,50$, $p<0,05$, $Z=-2,74$, $r=0,37$; $U=52,50$, $p<0,05$, $Z=-2,05$, $r=0,39$; $U=195,50$, $p<0,05$, $Z=-2,12$, $r=0,18$; $U=60,50$, $p<0,05$, $Z=-2,55$, $r=0,34$; $U=56,0$, $p<0,05$, $Z=-2,10$, $r=0,32$). Annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğretmen adaylarından ölçekteki eşitlikçi cinsiyet rolü alt

boyutundan daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Annesi okuryazar olan öğretmen adaylarının annesi ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarına göre eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan daha düşük puan aldığı görülmektedir. Alınan puanlar, annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Aynı şekilde annesi okuryazar olan öğretmen adaylarının ise annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarına göre daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Grupların eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri $r=.25$ (okuryazar olmayan-ilkokul mezunu), $r=.37$ (okuryazar olmayan-lise mezunu), $r=.39$ (okuryazar olmayan-üniversite mezunu), $r=.34$ (okuryazar-ortaokul mezunu), $r=.32$ (okuryazar-lise mezunu)'tür. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkenine göre, eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlarda görülen gruplar arasındaki farkın etki düzeyinin orta olduğu görülmektedir. Annesi okuryazar ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın etki büyüklüğü $r=.18$ 'tir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre düşük düzeyden biraz fazla etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin annesi okuryazar ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlarda görülen gruplar arasındaki farkın etki düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlarda görülen gruplar arasındaki farkın etki büyüklüğü ise $r=.43$ 'tür. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre yüksek düzeye yakın etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin, annesi okuryazar olmayan ve ortaokul mezunu olan eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın etki düzeyinin yükseğe yakın olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *kadın cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir ($X^2=21,92$ $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda annesi okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu; okuryazar olmayan ile ortaokul mezunu; okuryazar olmayan ile lise mezunu; okuryazar olmayan ile üniversite mezunu arasında anlamlı bir

fark bulunmuştur (sırasıyla $U=455,50$ $p<0,05$, $Z=-3,62$, $r=0,30$; $U=143,0$, $p<0,05$, $Z=-3,85$, $r=0,47$; $U=84,0$, $p<0,05$, $Z=-4,18$, $r=0,57$; $U=33,0$ $p<0,05$, $Z=2,93$, $r=0,55$).

Annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarından ölçekteki kadın cinsiyet rolü alt boyutundan daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Alınan puanlar, annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Grupların kadın cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri $r=.47$ (okuryazar olmayan-ortaokul mezunu), $r=.57$ (okuryazar olmayan-lise mezunu), $r=.55$ (okuryazar olmayan-üniversite mezunu)'dir. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre yüksek düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkenine göre, kadın cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlardaki gruplar arasındaki farkın etki düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının kadın cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü ise $r=.30$ 'dur. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının kadın cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlarda gruplar arasındaki farkın etki düzeyinin orta olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *evlilikte cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir ($X^2=16,08$, $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda annesi okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu; okuryazar olmayan ile ortaokul mezunu; okuryazar olmayan ile lise mezunu; ilkokul mezunu ile lise mezunu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Sırasıyla $U=714,50$ $p<0,05$, $Z=-2,00$, $r=0,17$; $U=247,0$, $p<0,05$, $Z=-2,33$, $r=0,29$; $U=136,50$, $p<0,05$, $Z=3,33$, $r=0,46$; $U=1718,0$ $p<0,05$; $U=1709,50$ $p<0,05$, $Z=-2,86$, $r=0,22$). Evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarından daha düşük puan aldığı görülmüştür. Ayrıca, annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının annesi lise mezunu olan öğretmen adaylarına göre evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda aldığı puanların daha düşük olduğu görülmüştür. Alınan puanlar, annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda daha

geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Aynı şekilde annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının ise annesi lise mezunu olan öğretmen adaylarına göre evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip oldukları görülmektedir. Grupların eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri $r=.29$ (okuryazar olmayan-ortaokul mezunu), $r=.22$ (ilkokul mezunu-lise mezunu)'dir. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta ve ortaya yakın düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü ise $r=.17$ 'dir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre düşük düzeye yakın etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlarda gruplar arasındaki farkın etki düzeyinin düşük olduğu söylenebilir. Annesi okuryazar olmayan ve lise mezunu olan öğretmen evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlarına ait etki büyüklüğü ise $r=.46$ 'dır. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre yüksek düzeye yakın etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve lise mezunu olan öğretmen adaylarının evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın etki düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *geleneksel cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir ($X^2=15,42$ $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu; okuryazar olmayan ile ortaokul mezunu; okuryazar olmayan ile lise mezunu; okuryazar olmayan ile Üniversite/yüksekokul mezunu anlamlı bir fark bulunmaktadır (Sırasıyla $U=594,50$ $p<0,05$, $Z=-2,74$, $r=0,23$; $U=178,0$, $p<0,05$, $Z=-3,33$, $r=0,41$; $U=128,50$ $p<0,05$, $Z=-3,34$, $r=0,45$; $U=40,50$, $p<0,05$, $Z=-2,58$, $r=0,49$). Annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğretmen adaylarından geleneksel cinsiyet rolü alt boyutunda aldığı puanların daha düşük olduğu görülmüştür. Alınan puanlar, annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının geleneksel cinsiyet rolü alt boyutunda daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Grupların geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri $r=.41$ (okuryazar olmayan-

ortaokul mezunu), $r=.45$ (okuryazar olmayan-lise mezunu), $r=.49$ (okuryazar değil-üniversite mezunu)'dur. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre yükseğe yakın düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlardaki gruplar arasındaki farkın etki düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü ise $r=.23$ 'tür. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeye yakın etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın etkisinin ortaya yakın düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir ($X^2=11,71$ $p<0,05$). Bu farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğunu anlamak amacıyla yapılan ikili Mann-Whitney U testi sonucunda farklılığın okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu; okuryazar olmayan ile ortaokul mezunu; okuryazar olmayan ile lise mezunu arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (Sırasıyla $U=715,0$, $p<0,05$, $Z=-1,98$, $r=0,17$; $U=219,50$ $p<0,05$, $Z=-2,74$, $r=0,34$; $U=171,50$, $p<0,05$, $Z=-2,54$, $r=0,35$). Annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarından erkek cinsiyet rolü alt boyutunda aldığı puanların daha düşük olduğu görülmüştür. Alınan puanlar, annesi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının erkek cinsiyet rolü alt boyutunda daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermektedir. Grupların erkek cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri $r=.34$ (okuryazar olmayan-ortaokul mezunu), $r=.35$ (okuryazar olmayan-lise mezunu)'tir. Bu etki büyüklüğü değerleri, Cohen'in ölçütlerine göre orta düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının erkek cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlara ait etki büyüklüğü ise $r=.17$ 'dir. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen'in ölçütlerine göre düşük düzeye yakın etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Anne eğitim durumu değişkeninin annesi okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının erkek cinsiyet rolü alt boyutundan aldıkları puanlarda görülen gruplar arasındaki farkın etkisinin orta ve düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

4.1.7. Öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Baba Eğitim Durumu	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	p
TCRTÖ Toplam puan	Okuryazar değil	2	74,75	4,45	0,486
	Okuryazar	6	108,58		
	İlkokul Mezunu	76	117,68	4,74	0,449
	Ortaokul Mezunu	61	126,21		
	Lise Mezunu	59	139,53		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Üniversite Mezunu	46	123,89		
	Okuryazar değil	2	57,00	6,18	0,289
	Okuryazar	6	112,08		
	İlkokul Mezunu	76	124,21	4,09	0,537
	Ortaokul Mezunu	61	126,70		
Kadın Cinsiyet Rolü	Lise Mezunu	59	136,90		
	Üniversite Mezunu	46	116,15		
	Okuryazar değil	2	60,00	4,30	0,507
	Okuryazar	6	141,42		
Geleneksel Cinsiyet rolü	İlkokul Mezunu	76	112,97	4,30	0,507
	Ortaokul Mezunu	61	126,30		
	Lise Mezunu	59	137,97		
	Üniversite Mezunu	46	129,93		
	Okuryazar değil	2	100,75		
Erkek Cinsiyet Rolü	Okuryazar	6	102,50	4,30	0,507
	İlkokul Mezunu	76	117,35		
	Ortaokul Mezunu	61	126,69	4,30	0,507
	Lise Mezunu	59	139,47		
	Üniversite Mezunu	46	123,55		
Erkek Cinsiyet Rolü	Okuryazar değil	2	78,25	4,30	0,507
	Okuryazar	6	80,92		
	İlkokul Mezunu	76	120,66	4,30	0,507
	Ortaokul Mezunu	61	131,34		
	Lise Mezunu	59	130,70		
Erkek Cinsiyet Rolü	Üniversite Mezunu	46	126,93	4,30	0,507
	Okuryazar değil	2	78,25		

Tablo 4.8 incelendiğinde öğretmen adaylarının TCRTÖ’den alınan *toplam tutum puanları*, ve *eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü*, *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarında baba eğitim durumuna göre gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $X^2=4,45$ $p>0,05$; $X^2=4,73$

$p>0,05$; $X^2=6,17$ $p>0,05$; $X^2=1,70$ $p>0,05$; $X^2=4,08$ $p>0,05$; $X^2=4,29$ $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri ve alt boyutları puanlarının babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.8. Öğretmen adaylarının anne meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların anne meslek türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Öğretmen adaylarının anne meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Anne Meslek Türü	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	p
TCRTÖ Toplam puan	Ev kadını	192	123,23	8,82	0,116
	Memur	11	144,55		
	İşçi	27	108,54		
	Emekli	8	146,63		
	Serbest Meslek	7	189,79		
	Diğer	5	138,50		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Ev kadını	192	124,79	5,85	0,322
	Memur	11	134,18		
	İşçi	27	107,28		
	Emekli	8	152,56		
	Serbest Meslek	7	166,36		
	Diğer	5	131,40		
Kadın Cinsiyet Rolü	Ev kadını	192	120,43	8,35	0,138
	Memur	11	146,50		
	İşçi	27	128,11		
	Emekli	8	143,44		
	Serbest Meslek	7	190,93		
	Diğer	5	139,40		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Ev kadını	192	125,47	6,29	0,279
	Memur	11	137,73		
	İşçi	27	106,56		
	Emekli	8	115,88		
	Serbest Meslek	7	173,64		
	Diğer	5	150,20		
Geleneksel Cinsiyet rolü	Ev kadını	192	125,20	8,03	0,155
	Memur	11	145,64		
	İşçi	27	99,48		
	Emekli	8	151,56		
	Serbest Meslek	7	169,29		
	Diğer	5	130,10		
Erkek Cinsiyet Rolü	Ev kadını	192	123,85	6,68	0,245
	Memur	11	140,09		
	İşçi	27	108,54		
	Emekli	8	150,25		
	Serbest Meslek	7	175,86		
	Diğer	5	138,30		

Tablo 4.9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının TCRTÖ'den alınan *toplam tutum puanları*, ve *eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü*, *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların anne meslek türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $X^2=8,82$ $p>0,05$; $X^2=5,84$ $p>0,05$; $X^2=8,35$ $p>0,05$; $X^2=6,28$ $p>0,05$; $X^2=8,03$ $p>0,05$; $X^2=6,68$, $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri ve alt boyutları puanlarının annelerin sahip olduğu meslek türlerine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.9. Öğretmen adaylarının baba meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların baba meslek türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Öğretmen adaylarının baba meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Baba Meslek Türü	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X^2	P
TCRTÖ Toplam puan	İşsiz	5	125,80	2,01	0,848
	Memur	36	121,33		
	İşçi	49	120,91		
	Emekli	78	128,90		
	Serbest Meslek	44	117,77		
	Diğer	38	137,30		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İşsiz	5	86,50	8,52	0,130
	Memur	36	110,40		
	İşçi	49	129,74		
	Emekli	78	123,86		
	Serbest Meslek	44	119,75		
	Diğer	38	149,49		
Kadın Cinsiyet Rolü	İşsiz	5	135,0	1,09	0,955
	Memur	36	127,31		
	İşçi	49	120,31		
	Emekli	78	125,0		
	Serbest Meslek	44	121,82		
	Diğer	38	134,63		

Tablo 4.10. (Devamı) Öğretmen adaylarının baba meslek türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Baba Meslek Türü	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	P
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İşsiz	5	133,50	2,68	0,749
	Memur	36	124,32		
	İşçi	49	130,41		
	Emekli	78	126,62		
	Serbest Meslek	44	111,06		
	Diğer	38	133,67		
Geleneksel Cinsiyet rolü	İşsiz	5	125,80	2,17	0,825
	Memur	36	121,28		
	İşçi	49	125,08		
	Emekli	78	131,18		
	Serbest Meslek	44	113,47		
	Diğer	38	132,28		
Erkek Cinsiyet Rolü	İşsiz	5	112,50	2,51	0,775
	Memur	36	126,11		
	İşçi	49	116,01		
	Emekli	78	133,93		
	Serbest Meslek	44	119,41		
	Diğer	38	128,62		

Tablo 4.10 incelendiğinde öğretmen adaylarının TCRTÖ’den alınan *toplam tutum puanları*, ve *eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü*, *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların baba meslek türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $X^2=2,00$ $p>0,05$; $X^2=8,51$ $p>0,05$; $X^2=1,08$ $p>0,05$; $X^2=2,68$ $p>0,05$; $X^2=2,17$ $p>0,05$; $X^2=2,51$ $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri ve alt boyutları puanlarının babalarının sahip olduğu meslek türlerine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.10. Öğretmen adaylarının kardeş türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların kardeş türüne farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. Öğretmen adaylarının kardeş türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Boyutlar	Kardeş Türü	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	P
TCRTÖ Toplam puan	Tek Çocuk	4	146,75	3,55	0,315
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	74	129,26		
	Karşı Cinsiyetten Kardeşe Sahip	76	133,85		
	İki Cinsiyetten de kardeşe Sahip	96	115,10		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Tek Çocuk	4	125,50	3,67	0,300
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	74	136,12		
	Karşı Cinsiyetten Kardeşe Sahip	76	127,22		
	İki Cinsiyetten de kardeşe Sahip	96	115,95		
Kadın Cinsiyet Rolü	Tek Çocuk	4	175,88	5,47	0,140
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	74	133,93		
	Karşı Cinsiyetten Kardeşe Sahip	76	128,88		
	İki Cinsiyetten de kardeşe Sahip	96	114,22		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Tek Çocuk	4	120,38	1,97	0,579
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	74	131,86		
	Karşı Cinsiyetten Kardeşe Sahip	76	129,25		
	İki Cinsiyetten de kardeşe Sahip	96	117,84		
Geleneksel Cinsiyet rolü	Tek Çocuk	4	152,88	4,74	0,192
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	74	125,24		
	Karşı Cinsiyetten Kardeşe Sahip	76	137,57		
	İki Cinsiyetten de kardeşe Sahip	96	115,01		
Erkek Cinsiyet Rolü	Tek Çocuk	4	109,63	2,63	0,451
	Kendi Cinsiyetinden Kardeşe Sahip	74	120,73		
	Karşı Cinsiyetten Kardeşe Sahip	76	136,38		
	İki Cinsiyetten de kardeşe Sahip	96	121,22		

Tablo 4.11 incelendiğinde öğretmen adaylarının TCRTÖ’den alınan *toplam tutum puanları*, ve *eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü*, *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların kardeş türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $X^2=3,54$, $p>0,05$; $X^2=3,66$, $p>0,05$ $X^2=5,47$, $p>0,05$; $X^2=1,96$, $p>0,05$; $X^2=4,74$, $p>0,05$; $X^2=2,63$, $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri ve alt boyutları puanlarının kardeş türüne göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.11. Öğretmen adaylarının doğum yerlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların doğum yerlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. Öğretmen adaylarının doğum yerlerine TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Doğum Yeri	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	p
TCRTÖ Toplam puan	İl	70	121,41	2,66	0,264
	İlçe	98	134,65		
	Köy	82	118,06		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İl	70	123,03	1,43	0,488
	İlçe	98	131,82		
	Köy	82	120,05		
Kadın Cinsiyet Rolü	İl	70	124,69	3,39	0,184
	İlçe	98	134,85		
	Köy	82	115,02		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İl	70	118,71	1,73	0,421
	İlçe	98	132,53		
	Köy	82	122,90		
Geleneksel Cinsiyet rolü	İl	70	121,41	2,71	0,258
	İlçe	98	134,70		
	Köy	82	117,99		
Erkek Cinsiyet Rolü	İl	70	119,19	0,77	0,682
	İlçe	98	128,39		
	Köy	82	127,43		

Tablo 4.12 incelendiğinde, öğretmen adaylarının Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeğinden aldıkları *toplam tutum puanları*, *eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü* ve *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların öğretmen adaylarının doğum yerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (sırasıyla $X^2=2,66$ $p>0,05$; $X^2=1,43$ $p>0,05$; $X^2=3,38$ $p>0,05$; $X^2=1,73$ $p>0,05$; $X^2=2,71$ $p>0,05$; $X^2=0,76$ $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları puanlarının öğretmen adaylarının doğum yerlerine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.12. Öğretmen adaylarının yerleşim yerlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların en uzun yaşadıkları yerleşim yerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13. Öğretmen adaylarının yerleşim yerlerine göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Kruskal-Wallis testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Yerleşim Yeri	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	X ²	P
TCRTÖ Toplam puan	İl	75	121,07	0,61	0,736
	İlçe	120	129,09		
	Köy	55	123,70		
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İl	75	129,09	0,29	0,863
	İlçe	120	124,06		
	Köy	55	123,74		
Kadın Cinsiyet Rolü	İl	75	122,63	0,83	0,661
	İlçe	120	129,73		
	Köy	55	120,19		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İl	75	116,43	2,10	0,350
	İlçe	120	131,46		
	Köy	55	124,86		
Geleneksel Cinsiyet rolü	İl	75	117,74	1,41	0,493
	İlçe	120	130,35		
	Köy	55	125,49		
Erkek Cinsiyet Rolü	İl	75	120,83	0,73	0,695
	İlçe	120	125,61		
	Köy	55	131,64		

Tablo 4.13 öğretmen adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinden aldıkları *toplam tutum puanları*, ve *eşitlikçi cinsiyet rolü*, *kadın cinsiyet rolü*, *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü*, *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların yerleşim yerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Kruskal-Wallis testinin sonuçlarına göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Sırasıyla $X^2=0,61$ $p>0,05$; $X^2=0,29$ $p>0,05$; $X^2=0,66$ $p>0,05$; $X^2=2,09$ $p>0,05$; $X^2=1,41$ $p>0,05$; $X^2=0,72$ $p>0,05$). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rolleri ve alt boyutları puanlarının en uzun yaşadıkları yerleşim yerine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.1.13. Öğretmen adaylarının barınma türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların gruplar arası fark analiz bulguları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların barınma türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için diğer (n=1) grubundaki kişi sayısının yetersizliğinden dolayı Kruskal-Wallis testi yerine, ikili gruplar için kullanılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.14’de verilmiştir.

Tablo 4.14. Öğretmen adaylarının barınma türüne göre TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testinin sonuçları

TCRTÖ Ve Alt Boyutları	Barınma Türü	Sayı(n)	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z
TCRTÖ	Aile	207	129,39	26784	3438,00*	-2,14
Toplam puan	Yurt	42	103,36	4341		
Eşitlikçi	Aile	207	129,41	26787	3435,00*	-2,25
Cinsiyet Rolü	Yurt	42	103,29	4338		
Kadın Cinsiyet Rolü	Aile	207	129,30	26764,50	3457,50*	-2,10
	Yurt	42	103,82	4360,50		
Evlilikte	Aile	207	128,26	26549,50	3672,50	-1,62
Cinsiyet Rolü	Yurt	42	108,94	4575,50		
Geleneksel	Aile	207	127,98	26492	3730,00	-1,46
Cinsiyet rolü	Yurt	42	110,31	4633		
Erkek Cinsiyet Rolü	Aile	207	128,01	26498	3724,00	-1,48
	Yurt	42	110,17	4627		

* p<0,05

Tablo 4.14 incelendiğinde öğretmen adaylarının TCRTÖ’den alınan *toplam tutum puanları*, *eşitlikçi cinsiyet rolü* ve *kadın cinsiyet rolü* alt boyutlarından alınan puanların barınma türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testine göre, gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir (Sırasıyla U=3438,00 p<0,05, Z=-2,14, r=0,14; U=3435,00 p<0,05, Z=-2,25, r=0,14; U=3457,50 p<0,05, Z=-2,10, r=0,13). Grupların toplam tutum puanları, eşitlikçi cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolü alt boyutlarından aldıkları puanlara ait etki büyüklükleri sırasıyla r=.14, .14, .13’tür. Bu etki büyüklüğü değeri, Cohen’in ölçütlerine göre düşük bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir. Barınma türünün gruplar arası farka etkisinin düşük olduğu görülmektedir. TCRTÖ toplam puan, eşitlikçi cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolü alt boyutlarında ortaokul veya lisede ailesinin yanında kalan öğrenciler, yurttaki kalan öğrencilere göre daha yüksek puanlar almıştır. Alınan puanlar, ortaokul veya lisede ailesinin yanında kalan öğretmen adaylarından TCRTÖ toplam puan, eşitlikçi cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolü alt boyutlarında daha eşitlikçi cinsiyet tutumuna sahip olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *evlilikte cinsiyet rolü*, *geleneksel cinsiyet rolü* ve *erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından alt boyutlarından alınan puanların barınma türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için uygulanan Mann-Whitney U testine göre, gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Sırasıyla U=3672,50 p>0,05, Z=-1,62, r=0,10; U=3730,00 p>0,05, Z=-1,46, r=0,09; U=3724,00 p>0,05, Z=-1,48, r=0,09). Bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri ve alt

boyutları puanlarının ortaokul veya lisedeki barınma türüne göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının (TCRTÖ) *toplam puan, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü* alt boyutlarından aldığı puanların cinsiyet ve anne eğitim durumu değişkenine göre; TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarından aldığı puanların yaş değişkenine göre; öğretmen adaylarının TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarından aldığı puanların sınıf değişkenine göre; TCRTÖ evlilikte cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarından aldığı puanların program türüne göre; TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü alt boyutlarından alınan puanların barınma türü değişkenine göre gruplar arasında anlamlı fark görülmektedir.

Öğretmen adaylarının TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarından aldığı puanların baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü, doğum yeri, yerleşim yeri değişkenlerine göre gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir.

5. SONUÇ , TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırma okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının, toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarını betimleme ve farklı değişkenlere göre toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda ulaşılan sonuçlara göre; araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğunun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir Buna ek olarak öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları; cinsiyet, yaş, program, sınıf, anne eğitim düzeyi ve barınma türüne göre anlamlı farklılıklar gösterirken; doğum yeri, yerleşim yeri, baba eğitim düzeyi, anne-baba meslek türü ve kardeş türüne göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında, öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarının ölçeğin toplam puanı ve eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel ve erkek alt boyutları incelendiğinde kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Yine ölçeğin alt boyutları incelendiğinde annesi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının daha geleneksel tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının okudukları programa göre toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları incelendiğinde evlilikte ve erkek alt boyutlarında sınıf öğretmenliği programında okuyan öğrencilerin okulöncesi programında okuyan öğrencilere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Yaşa göre ise, eşitlikçi cinsiyet alt boyutunda bir farklılaşma görülmezken, toplam puan ve kadın, evlilikte, geleneksel ve erkek cinsiyet alt boyutlarında nispeten 21 ve 22 yaş grubunda olan öğrencilerin, 18, 19 ve 20 yaşındaki katılımcılara göre daha eşitlikçi tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşla ilişkili bir değişken olan sınıf değişkeni incelendiğinde 4. sınıfta okuyan öğretmen adaylarının 1. sınıfta okuyan öğretmen adaylarına göre toplam puan, kadın, geleneksel ve evlilikte cinsiyet alt boyutlarında daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının ortaokul veya lisede barınma türleri incelendiğinde toplam puan, kadın, evlilikte, geleneksel ve erkek cinsiyet alt boyutunda anlamlı bir fark görülmezken eşitlikçi cinsiyet alt boyutunda yurtda kalan öğretmen adaylarının ailesinin yanında kalanlara göre daha geleneksel cinsiyet tutumlarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

52 Tartışma

Dünya Ekonomi Forumu'nun açıkladığı 2018 Cinsiyet Eşitliği Raporu'na göre Türkiye 190 ülke arasında 130. sırada yer almaktadır (World Economic Forum Gender Gap Report, 2018). Cinsiyet eşitliğini ekonomik katılım ve fırsat, eğitimsel kazanım, sağlık ve hayatta kalma ve politik güçlendirme olmak üzere 4 ana temada değerlendirilen raporda; ekonomik katılım ve fırsat temasında 131., eğitimsel kazanım temasında 106., sağlık ve hayatta kalma temasında 67. ve politik güçlendirme temasında 113. sırada yer almaktadır. Bu durum ülkemizde halen cinsiyet eşitsizliğinin devam ettiğini ve bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz kaldığını göstermektedir. Türkiye'nin farklı alanlardaki politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna daha fazla yer vermesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Dökmen (2004), toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargıların sosyal çevreden öğrenilen ve değiştirilebilen tabular olduğunu belirtmiştir. Farklı alanlardaki eşitsizliklerin toplumun değerlerinden bağımsız olmamakla birlikte sistemli ve kontrollü bir şekilde değiştirilebilmesi eğitimle mümkündür. Eğitimde cinsiyete dayalı eşitsizliğin önlenmesinde eğitimcilerin toplumsal cinsiyete ilişkin konularda eşitlikçi tutuma sahip olması önemlidir. Geleceğin öğretmeni olan öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olması 2 açıdan önemlidir. Öğretmen adaylarının eşitlikçi tutuma sahip olmaları ilk olarak öğretmen olarak atandıklarında her iki cinsiyetten öğrencilerine eşit eğitim vermeleri açısından önemlidir. İkinci olarak öğrencilere verecekleri eğitim sürecinde davranışları ile öğrencilere toplumsal cinsiyet tutumları açısından model olmaları açısından önemlidir. Kısaca, öğretmenlerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet tutumları hem verdikleri eğitimin eşitliği hem de öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine inanarak yetişmeleri açısından önemlidir. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine inanan bir toplum oluşturmada anahtar kişiler oldukları ifade edilebilir (Almutawa, 2005; Birey ve Beyidoğlu Önen, 2013; Cahill ve Adams, 1997; Kraker-Pauw vd., 2016; Sari, 2012). Erken çocukluk döneminin kişilik ve tutumların oluşumunda önemi düşünüldüğünde özellikle okulöncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocukların eşitlikçi cinsiyet tutumu geliştirmeleri açısından önemi görülmektedir.

Bu araştırma ile ilk olarak erken çocukluk dönemi öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelenmiştir. Bu amaçla araştırmanın birinci sorusu olan okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını betimlemek adına 'Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği' kullanılmıştır.

Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin toplam tutum puanları, minimal puanı 67; maksimum puanı 190 ve puan ortancasının 167,65 olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğunun eşitlikçi tutuma sahip oldukları söylenebilir. Türkiye’de üniversite öğrencileriyle yapılmış pek çok araştırmada paralel bulgulara rastlanmaktadır. Bu araştırmalara göre katılımcıların genel olarak eşitlikçi cinsiyet rolüne sahip olduğu belirtilmiştir (Çavdar, 2013; Karasu vd., 2017; Öcal Yüceol, 2016; Önder, Yalçın ve Göktaş, 2013; Sönmez vd., 2018; Zeyneloğlu, 2008). Bu çalışma ve diğer çalışmalar üniversite öğrencilerinin çoğunlukla eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Bu da eğitimin toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi tutum kazandırmada etkisini göstermektedir. Özellikle üniversite kademesi öğrencilere bu doğrultuda toplumsal gelişimlerini tamamlayarak çağdaş bir bakış açısı kazandırmaktadır (Dinç ve Çalışkan, 2016).

Araştırmanın ikinci sorusu olan öğretmen adayların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının: öğretmen adayına ilişkin değişkenler (sınıf, yaş, cinsiyet, program türü), aileye ilişkin değişkenler (anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne meslek türü, baba meslek türü, kardeş türü), mekâna yönelik değişkenler (doğum yeri, büyüdüğü şehir ve bölge, barınma şekli) açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmada öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkilediği bulunan faktörlerden birisi sınıf düzeyidir. TCRTÖ’den alınan toplam tutum puanları, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan alınan puanlar açısından 4. sınıfta okuyan öğretmen adaylarının 1. sınıfta okuyan öğretmen adaylarına göre daha eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumlarına sahip olduğunu göstermiştir. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Başçı ve Giray, 2016; Dinç ve Çalışkan, 2016; Önder, Yalçın ve Göktaş, 2013; Sönmez vd., 2018). Başçı ve Giray’ın (2016) tıp öğrencileriyle yaptığı araştırmada Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği’nden 6. sınıfların aldığı puanlar diğer sınıflara göre daha yüksektir. Dinç ve Çalışkan (2016) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmada 4. sınıf öğrencilerin 1., 2. ve 3. sınıfta okuyan öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olduğu belirtilmiştir. Önder, Yalçın ve Göktaş (2013), sağlık kurumları yöneticiliği bölümünde okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmada 4. sınıf öğrencilerin 1. sınıf öğrencilere göre TCRTÖ’den aldığı puanlar daha yüksektir. Sönmez ve arkadaşları (2018) tarafından tıp fakültesi 1. sınıf ve

6. sınıf öğrencileriyle yapılan araştırmada TCRTÖ kadın cinsiyet alt boyutu puanlarının 6. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir. Bireyin üniversitede bulunduğu sosyo- kültürel ortam, ailesinin yanından ayrılması tutum ve davranışları değiştirebilmektedir (Karasu vd., 2017). Bu araştırmanın bulguları da üniversite eğitiminin öğrencilerin toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarını daha eşitlikçi olacak şekilde değiştirdiğini göstermektedir. Bu durum bireylerin yükseköğrenim görmelerinin kendilerini ve dolayısıyla toplumu geliştirmek açısından önemini göstermektedir. Araştırmanın yapıldığı şehrin ülkedeki modern şehirlerinden birisi olduğu göz önüne alındığında; üniversitenin bulunduğu şehrin modern ve cinsiyet eşitliğine duyarlı yapısından dolayı 4. sınıf öğretmen adaylarının daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olmalarında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada toplumsal cinsiyete yönelik tutum açısından incelenen bir diğer değişken ise öğrencilerin yaşı idi. Öğretmen adayların toplam tutum puanları, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü alt boyutları puanları yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir. Toplam tutum puanları, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarında 18 yaşındaki katılımcıların diğer katılımcılara göre daha geleneksel tutumlara, 22 yaşındaki katılımcıların ise daha küçük katılımcılara göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Toplam puan, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve 19 yaşındaki katılımcıların yaşı daha büyük katılımcılara göre daha geleneksel tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın bulgularına paralel olarak Özden ve Gölbaşı (2018) bir üniversite hastanesinde çalışan sağlık personelleriyle yürütülen çalışmada TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarında 35 yaş üstü katılımcıların, 35 yaş altı katılımcılara göre daha eşitlikçi tutuma sahip olduğunu belirtilmiştir. Bu araştırmada evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunda yaş grubu ile anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Kurumları Yöneticiliği Bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencileriyle yürütülen başka bir çalışmada (Önder, Yalçın ve Göktaş, 2013); eşitlikçi, cinsiyet, kadın, evlilikte cinsiyet rolü alt boyutlarında yaş grubuna göre anlamlı fark bulunmazken, TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolünde 21-22 yaş grubu, 20 yaş ve altı ve 23 yaş ve üstüne göre daha eşitlikçi tutuma sahip olduğu belirtilmiştir. Can ve Büyükbayraktar (2018) tarafından Konya'da ikamet etmekte olan

201 erkek katılımcıyla yapılan çalışmada yaş grubu dağılımları; 18-25 yaş, 26-40 yaş, 41-55 yaş aralığı ve 56 yaş ve üzeridir. Yaş grubu arttıkça cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumların da arttığı belirtilmiştir. Dinç ve Çalışkan (2016) tarafından Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümüne devam eden 224 öğrenciyle yapılan çalışmada katılımcıların yaş grubuna göre dağılımları; 17-20 yaş grubu, 21-24 yaş grubu ve 25-29 yaş grubu şeklindedir. Araştırmada toplumsal cinsiyet rolleriyle yaş grubu arasına anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer taraftan Zeyneloğlu (2008) tarafından Ankara'daki üniversitelerdeki hemşirelik bölümü 1. sınıf 252 kız öğrenciyle yürütülen araştırmada katılımcıların yaş grubuna göre dağılımları; 18 yaş, 19 yaş ve 20 yaş ve üzeri şeklinde olup, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarla yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde bu kadar farklı sonuçların olması katılımcıların program ve fakülte, meslek, bölge ve yerleşim farklılıkları, sosyo kültürel düzeylerinin farklılığından kaynaklanıyor olabilir. Yükseköğretimin önce bireyde daha sonra da toplumda belli olumlu değişiklikler göstermesi beklenir. Bu araştırmada nispeten 21 ve 22 yaş grubundaki öğretmen adaylarının 18, 19 ve 20 yaş grubu öğretmen adaylarına göre cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutum sergilemelerinde sınıf düzeyi ve yaş ilişkileri tam belirlenemese de üniversite ortamında yaşanan deneyimlerin etkili olduğu düşünülmektedir. 18 ve 19 yaşındaki öğrencilerin birinci sınıf olduğu ve 4. sınıf olamayacağı göz önünde bulundurulunca bu çalışmada yaş ile birlikte alınan üniversite eğitimi ve burada edindikleri yaşantıların tutum değişiminde etkili olduğu söylenebilir.

Çalışmanın bir diğer değişkeni olan cinsiyete göre de toplumsal cinsiyet tutumlarının farklılaştığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının toplam puanlarının ve alt boyutlar olan eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolünden aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Tüm puan türlerinde kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları söylenebilir. Türkiye'de toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili yapılan pek çok çalışmada paralel sonuçlara ulaşılmıştır. Arıcı (2011) araştırmasında Toplumsal Cinsiyet Oluşum Ölçeği'nden alınan puanlara göre kadınların toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi algılama düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Aylaz ve arkadaşları (2014) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi bakış açısına

sahip olduğu bulunmuştur. Çavdar (2013) üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olduğunu belirtmiştir. Esen ve arkadaşları (2017), üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet algısının olduğunu bulmuştur. Benzer bir çalışmada TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, ve tüm alt boyutlarında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden yüksek puanlar aldığı belirtilmiştir (Öcal ve Yüceol, 2016). Öngen ve Aytaç (2013) tarafından cinsiyete göre yaşam değerleri boyutunu ve toplumsal cinsiyet alt boyutları incelenmiş, kızların erkeklerinden daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Özden ve Gölbaşı'nın (2018) sağlık çalışanlarıyla yaptığı çalışmada kadın çalışanların erkek çalışanlara göre daha cinsiyete ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip olduğu belirtilmiştir. Seçgin ve Tural'ın (2011) öğretmen adaylarıyla yaptığı araştırmada kız öğrenciler erkek öğrencilere göre TCRTÖ 'den anlamlı olarak yüksek puan almışlardır. Vefikuluçay ve arkadaşları (2007) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada, çalışma yaşamı, toplumsal yaşam ve aile hayatı ile ilgili tüm görüşler incelendiğinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kızların daha eşitlikçi bakış açısı, evlilik yaşamında ise erkeklerin daha eşitlikçi bakış açısının olduğu bulunmuştur. Tüm bu araştırmaların sonuçları incelendiğinde kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha eşitlikçi cinsiyet tutumuna sahip olduğu söylenebilir.

Kızların daha eşitlikçi tutuma sahip olmalarının nedeni son zamanlarda feminist hareketlerin artması, çalışma yaşamında kadının daha aktif rol alması ve çalışma yaşamındaki haklarının genişletilmesi (doğum izni, süt izni, kreş imkânı vs.), mal paylaşımı, sivil toplum kuruluşlarının artması gibi nedenlerin kadının toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısını değiştirmesi olabilir. Bu tür gelişmelerin ve yasal hakların oluşması, geçmişte cinsiyet ayrımcılığına uğrayan kadınların günümüzde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olmalarında etkili olduğu düşünülmektedir (Çavdar, 2013; Zeyneloğlu, 2008). Kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve iş yaşamında daha fazla yer almaları ile birlikte ülkemizdeki kadınların daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları görülmektedir. Ancak ülkemizde erkeklerin kadınlar kadar eşitlikçi tutuma sahip olmamasının kadına uygulanan erkek şiddetine de yansıdığı görülmektedir. Medyada sıkça kocası ya da eski kocası tarafından öldürülen kadın cinayetleri yer almaktadır. Genel olarak kocasından şiddet gören kadın boşanmak isteyince geleneksel olarak kadına sahip olduğunu düşünen kocası tarafından

öldürülebilmektedir. İçişleri bakanlığı ve polis akademisi tarafından hazırlanan raporda polis ve jandarma kayıtlarına geçen 2016 yılında 301, 2017 yılında 350, 2018 yılında ise 281 kadın cinayeti işlenmiştir. Faillerin % 46,8'i ilkokul mezunudur (Taştan ve Küçükler Yıldız, 2019). Ülkemizdeki bu durum acilen erkek çocukların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutum kazanacakları şekilde eğitilmelerinin önemini vurgulamaktadır.

Bu araştırmada öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen bir diğer faktör de okudukları program olarak belirlenmiştir. TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutlarında sınıf öğretmenliği programında okuyan öğrencilerle okulöncesi öğretmenliği programında okuyan öğrenciler arasında bir fark bulunmamıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde benzer araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır (Başçı ve Giray, 2016; Ünal, Tarhan ve Köksal, 2017; Zeyneloğlu, 2008). Evlilikte cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarında sınıf öğretmenliği programında okuyan öğrencilerin okulöncesi öğretmenliği programı okuyan öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Diğer taraftan Çelik ve arkadaşlarının (2013) yaptığı araştırmada sağlık bilimlerinde okuyan öğrencilerin sosyal, eğitim ve fen bilimlerinde okuyan öğrencilere göre cinsiyet eşitliği puanların daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bir başka çalışmada matematik öğretmenliği programında okuyan öğrencilerin sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenliği programında okuyan öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet tutumuna sahip olduğu belirtilmiştir (Yaşar, 2011). Üniversitede okudukları program türüne göre toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesinin nedeni öğretmen adaylarının üniversite tercihlerini toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kendi ve ailelerinin tutumlarının etkiliyor olması olabilir. Daha geleneksel cinsiyet rolleri tutumuna sahip ailelerden gelen öğrenciler geleneksel olarak kadın mesleği olarak görülen okulöncesi ve sınıf öğretmenliği programlarını tercih ediyor olabilir. Bu da bize üniversite eğitimi sürecinde bu öğrencilere daha eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olmaları için derslere toplumsal cinsiyete yönelik içerik eklenmesinin önemini göstermektedir. Çocukların erken çocukluk döneminde ilk karşılaşacakları öğretmenlerin eşitlikçi cinsiyet rolüne sahip olması açısından alacakları eğitim önem kazanmaktadır.

Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları anne eğitim düzeyine göre incelendiğinde, bu değişken açısından öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Annesi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının annesi diğer eğitim kademelerinden mezun olan öğretmen adaylarına göre toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarının daha geleneksel olduğu söylenebilir. Literatürde bu çalışmanın bulgusunu destekleyecek çalışmalara rastlanmaktadır (Arıcı, 2011; Atış; 2010; Çavdar,2013; Direk ve Irmak, 2017; Kodan Çetinkaya, 2013; Öcal Yüceol, 2016;). Arıcı (2011), annesi ilköğretim mezunu olan üniversite öğrencilerinin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre kendilerini eşitlikçi olarak algılama düzeylerinin daha düşük olduğunu bulmuştur. Atış (2010), ebellek ve hemşirelik bölümü 1. ve 4. sınıf kız öğrencileriyle yürüttüğü çalışmasında annesi herhangi bir okul mezunu olmayan öğrencilerin annesi herhangi bir okul mezunu olan öğrencilere göre cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha geleneksel olduğunu belirtmiştir. Aylaz ve arkadaşlarının (2018), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumları atmaktadır. Çavdar (2013), annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin annesi okur-yazar olan öğrencilere göre cinsiyete ilişkin tutumlarının TCRTÖ erkek alt boyutu hariç daha geleneksel olduğunu belirtmiştir. Direk ve Irmak (2017) tıp fakültesi öğrencileriyle yaptıkları çalışmada TCRTÖ kadın alt boyutunda annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin eşitlikçi tutumlarının da arttığını bulmuştur. Kodan Çetinkaya (2013), annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin annesi ilköğretim ve lise mezunu olan öğrencilere göre daha geleneksel tutumlara sahip olduğunu belirtmiştir. Öcal Yüceol (2016), annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin annesi ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha geleneksel cinsiyet tutumlarına sahip olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar annenin eğitim seviyesinin yükselmesi ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi bir bakış açısı geliştirmesinden ve eğitim seviyesine göre çalışma yaşamına daha çok katılmalarından kaynaklanabilir. Atış (2010) ebeveynlerin eğitim durumunun, çocuğun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemede önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. Çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir bakış açıları oluşturmada annenin eğitim seviyesinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Geleceğin anneleri olan kız çocuklarının eğitiminin, daha eşitlikçi çocuklar yetiştirmek açısından da önemi görülmektedir. Ülkenin eğitim politikalarında kızların okullaşmasını özendirme çalışmaları bulunsada güçlü dirençlerle (kırsal alanda okul yoksunluğu, yoksulluk, kızların evin maddi geçiminde kullanılması, töre, çocuk yaşta evlilik) karşı karşıya kalınmıştır (Sayılan, 2012).

Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen faktörlerden birisi olan baba eğitim durumu incelendiğinde, katılımcıların TCRTÖ'den aldıkları toplam tutum puanları ve alt boyutlardan alınan puanlarda baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde araştırma bulgusunu destekleyecek çalışmalar bulunmaktadır (Aylaz vd., 2014; Dinç ve Çalışkan, 2016; Güzel, 2016; Özden ve Gölbaşı, 2018). Aylaz ve arkadaşları (2014), baba öğrenim durumu ile öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin toplam tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Dinç ve Çalışkan (2016) üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada baba eğitim düzeyine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin toplam tutum puanları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Güzel'in (2016) sağlık yüksekokulu öğrencileriyle yaptığı çalışmasında baba eğitim düzeyi ile cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde Özden ve Gölbaşı'nın (2018) sağlık çalışanlarıyla yaptığı çalışmada baba eğitim düzeyi ile cinsiyete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Diğer taraftan Çavdar (2013), farklı fakültelerden 992 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada, baba öğrenim düzeyi arttıkça katılımcıların eşitlikçi cinsiyet tutumlarının da arttığını belirtmiştir. Sönmez ve arkadaşları (2018), babası lise ve üstü öğrenim düzeylerinden mezun olan katılımcıların cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum babaların evde daha az vakit geçirmelerinden ya da çocuğun eğitimini anneye bırakmalarından kaynaklanıyor olabilir. Çalışmaların çoğunluğunda baba eğitim düzeyinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutuma etkisinin bulunmamasının nedeni Türkiye'de çocuğun bakımından birinci olarak annenin sorumlu olması olabilir. Toplumsal cinsiyet çalışmalarının yapıldığı bölge ve alanların farklılıkları, çalışılan katılımcıların çeşitliliği gibi diğer faktörlerin de etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırmada bir başka değişken olan anne meslek türüne göre öğretmen adaylarının TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutları puanlarının farklılaşmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Atış (2010), Dinç ve Çalışkan (2016), Elgün ve Yeniçeri Alemdar (2017) ve Güzel (2016) tarafından yapılan araştırmalarda, anne meslek türüyle cinsiyet rolleri tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer taraftan annesi çalışan üniversite öğrencilerinin annesi ev kadını olan öğrencilere göre daha eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olduğunu gösteren çalışmalar da vardır

(Baykal, 1988; Sönmez vd., 2018; Öngen ve Aytaç, 2013). Zeyneloğlu (2008) tarafından yapılan araştırmada ise annesi çalışmayan üniversite öğrencilerinin annesi çalışan öğrencilere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları arasındaki bu farklılık; üniversite öğrencilerinin bölümleri, farklı kültürlere sahip olunması farklı coğrafyalardan veri toplanmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca bu çalışmadaki katılımcıların %76,8'inin annesinin çalışmadığı göz önüne alınırsa çalışan grubun azlığı sonucu etkilemiş olabilir. Bu konuda sonuca varabilmek için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen faktörlerden birisi olan baba meslek türü incelendiğinde, meslek türüne göre toplumsal cinsiyet rolleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde babanın meslek türüyle ilgili az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Babanın çalışma durumuna göre üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumların incelendiği bazı çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Dinç ve Çalışkan, 2016; Seyidoğlu vd., 2015; Uçar vd., 2017). İki çalışmada (Güzel, 2016; Sönmez vd., 2018) ise babası emekli olan öğrencilerin babası çalışan öğrencilere göre daha eşitlikçi tutumlar sergilediği bulunmuştur. Elgün ve Yeniçeri Alemdar (2017) tarafından yapılan araştırmada sadece erkek cinsiyet rolü alt boyutunda babası çalışmayan öğrencilerin daha geleneksel cinsiyet tutumuna sahip olduğunu belirtmiştir. Bu farklı sonuçlar çalışılan grupların özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu konuda sonuca varmak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumun kardeş cinsiyetine göre değişebileceği düşünülmüştü ancak sonuçlar böyle bir farkın olmadığını göstermiştir. Literatür incelendiğinde araştırma bulgusunu destekleyen çalışmalara rastlanmıştır (Atış, 2010; Dinç ve Çalışkan, 2016; Pınar, Taşkın ve Eroğlu, 2008; Yaşar, 2011). Buna karşın Zeyneloğlu'nun (2008) çalışmasında kardeş sayısı arttıkça TCRTÖ'den alınan tutum puanlarının arttığını, kardeş sayısı ile puanların arasında anlamlı fark olduğu, bu farkın tek kardeş ile 3 ve daha fazla kardeş gruplarının arasında olduğu belirtilmiştir. Gümüş, (2019) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada evlilikte cinsiyet alt boyutunda kardeşi olanların olmayanlara göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada kız kardeşi olan öğrencilerin kadın ve geleneksel cinsiyet alt boyutunda daha geleneksel tutumlara sahip

olduğu belirtilmiştir (Sönmez vd., 2018). Benzer olarak ise Aydın ve arkadaşları (2016) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, evlilikte ve geleneksel alt boyutlarında kız kardeşi olan öğrencilerin olmayanlara göre daha düşük puanlar aldığı belirtilmiştir. Söz konusu farklılığın öğrencilerin ailelerindeki iletişim farklılıklarından kaynaklanabileceği, bazı ailelerde kız kardeşe sahip olmanın ataerkil sistemi desteklemesine karşın, bazı ailelerde ise eşitlikçi görev dağılımların olmasına imkân sağlayacağından kaynaklanabilir. Bu araştırmada bu değişkenin incelenmek istenmesinin nedeni de genelde kız ve erkek çocuğun aynı evde olduğu ailelerde kız çocuktan genellikle ev işlerinde yardım beklenirken erkek çocuktan beklenmemesi gibi gelişigüzel gözlemlere dayanmaktadır. Ancak bu çalışmada öğrencilerin farklı cinsiyetlerden kardeşinin olması toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun olası bir nedeni günümüzde rekabetçi eğitim sistemi nedeniyle eğitime önem veren ailelerin her iki cinsiyetten çocuklara da eve yönelik bir sorumluluk vermemesinden kaynaklanıyor olabilir. Çocuklarının eğitime ya da kız çocukların eğitime önem vermeyen ailelerde bu durum farklı olabilir.

Diğer anlamlı farklılık bulunmayan değişken ise doğum yerleridir. Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının doğum yerlerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Konu ile ilgili alanyazında yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde bu çalışmayı destekleyen bulgulara rastlanmaktadır (Yaşar, 2011; Zeyneloğlu, 2008). Diğer taraftan Güzel (2016), ilçede doğan katılımcıların köyde doğan katılımcılara göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğunu belirtmiştir. Başka bir araştırmada katılımcıların TCRTÖ'den aldığı toplam tutum puanları, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarda doğum yerine göre farklılaşmazken, eşitlikçi ve kadın cinsiyet rolü alt boyutlarında kent doğumlu katılımcıların kır doğumlulara göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları belirtilmiştir (Öngen ve Aytaç, 2013). Araştırma bulgularındaki farklılıklar katılımcıların doğum yerlerinden ayrılma süreleri ile ilişkili olabilir. Katılımcılar kırsal bölgede doğduğu halde şehirde büyümüş olması veya farklı yerleşim yerlerinin farklı bölgelerde yer alması bu farklılığın nedeni olabilir. Kırsal bölge ile il arasında fark olmamasının bir sebebi ise eğitim ve medya sayesinde toplumsal cinsiyete yönelik algılardaki farkın ortadan kalkmış olması olabilir.

Öğretmen adaylarının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen faktörlerden birisi de yerleşim yeridir ancak yerleşim yerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Literatürde araştırmanın bulgusunu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Arıcı, 2011; Atış, 2010; Dinç ve Çalışkan, 2016; Önder, Yalçın ve Göktaş, 2013; Yaşar, 2011). Diğer taraftan yerleşim yerinin katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kadın cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü ve eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutlarında tutumlarını etkilediği çalışmalar da bulunmaktadır (Çavdar, 2013; Öcal Yüceol, 2016; Öngen ve Aytaç, 2013; Zeyneloğlu, 2008). Bu araştırmanın katılımcıları açısından öğretmen adaylarının en uzun yaşadıkları bölgenin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarında etkili olmadığı söylenebilir. Ancak diğer araştırma bulguları da göz önünde bulundurulunca yaşam yerinin toplumsal cinsiyet rollerine etkisi konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Öğretmen adayların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarında TCRTÖ'den alınan toplam tutum puanları, evlilikte, kadın, geleneksel ve erkek cinsiyet alt boyutlarında ortaokul veya lisede barınma türüne göre de anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Eşitlikçi cinsiyet alt boyutunda ise ortaokul veya lisede aile yanında kalan öğretmen adaylarının yurttan kalan öğretmen adaylarına göre daha eşitlikçi cinsiyet tutumuna sahip olduğu söylenebilir. Bu değişken ile ortaokul veya lisede yurttan kalmanın toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisi olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Literatür incelendiğinde; Atış'ın (2010), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında barınma türleriyle öğrencilerin cinsiyete ilişkin tutumlarının arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Benzer şekilde Güzel (2016) tarafından, sağlık yüksekokulu öğrencileriyle yapılan çalışmada öğrencilerin barınma türü ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin toplam tutum puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, sınıf, program türü ve anne eğitim düzeyi açısından farklılaştığı görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre farklılaşmanın kızların lehine olması, kadınlara haklarının sonradan verilmesi ve toplumsal eşitsizliğe karşı olan direnişten kaynaklanıyor olabilir. Fakat mevcut durumda erkek cinsiyetinin daha geleneksel tutumlara sahip olduğu düşünüldüğünde kadına karşı şiddet, cinayet, taciz gibi konularının da temelinde yatan bir sebep olduğu unutulmamalıdır. Program türüne göre farklılığın öğretmen adaylarının ve ailelerinin meslek tercihlerine yansıttıkları tutumları

etkili olabilir. Özellikle kadın mesleği olarak görülen okulöncesi öğretmenliğinin tercihinde programa ilişkin kalıpyargıların etkili olduğu düşünüldüğünde üniversitede toplumsal cinsiyete ilişkin derslerin eklenmesinin önemi büyüktür. Öğretmen adaylarının yaşlarına ve okudukları sınıflara göre tutumlarının değişmesindeki önemli nedenlerinden birisi üniversite yaşamında girdikleri sosyal ortamların farklılığıdır. Ailenin yanından ayrılış, bireysel kararlar, üniversite hayatının deneyimleri gibi faktörler; öğrencilerin eşitlikçi cinsiyet tutumlarına sahip olmalarında rol oynayabilir. Bu durum, toplumun gelişebilmesi için yükseköğretim kurumlarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin cinsiyete ilişkin tutumlarının değişmesi, aslında annenin çocuğunun üzerinde ne kadar etkili olduğunu bize göstermektedir. Toplumun gelişebilmesi için geleceğin anneleri olan kız çocuklarının öğrenim düzeylerinin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Eğitimde cinsiyet eşitliği bir an önce sağlanmalı, kız çocukların eğitiminin önündeki engeller giderilmelidir.

5.3. Öneriler

Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda sunulan öneriler; eğitim politikalarına yönelik öneriler ve araştırmacılara yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

5.3.1. Eğitim Politikalarına yönelik öneriler

- Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin; kadınların ve erkeklerin toplumsal yaşamlarını olumsuz etkilemesi sebebiyle, var olan geleneksel bakış açısının değiştirilip daha eşitlikçi tutumların yaygınlaşması için, üniversitelerin ders programlarına özellikle geleceğin öğretmenlerinin yetiştirildiği eğitim fakültelerine toplumsal cinsiyete ilişkin derslerin eklenmesi, bu konuyla ilgili seminer ve çeşitli eğitimlerin verilmesi, öğrenci topluluklarının oluşturulması sağlanabilir.
- Araştırmanın sonuçları doğrultusunda annelerin eğitim düzeyinin, öğretmen adaylarının tutumlarını etkilediği düşünüldüğünde özellikle okur-yazar olmayan kadın kalmaması ve kız çocuklarının eğitime yönelik eğitim politikaları geliştirilmesi önemlidir. Günümüzde kız çocukların eğitimini vurgulayan politikalar olmakla birlikte gelişmeler yeterli düzeyde değildir. Temel eğitim reformunda geleceğin anneleri olan kız çocuklarının nitelikli eğitim alabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliği konusu daha çok göz önüne alınmalıdır.

- Formal eğitimden yararlanamamış annelere ve babalara yönelik, halk eğitim merkezleri ve okullar aracılığıyla toplumsal cinsiyete ilişkin eğitimler düzenlenebilir. Özellikle erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının kızlara göre daha düşük olduğu düşünülürse erkek çocukların ailede eşitlikçi bir anlayışla yetiştirilmeleri önem kazanmaktadır. Bu amaçla ailelerin erkek ve kız çocuklara yönelik davranışlarında ayrımcı davranışlarını fark edebilmeleri ve daha eşitlikçi tutum ve davranışlar kazanmaları için anne baba eğitim programları önem kazanmaktadır.
- Araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda ortaokulda veya lisede yurttan kalan öğretmen adaylarının ailenin yanında kalanlara göre daha geleneksel tutumlara sahip olduğu düşünüldüğünde, yurttan kalan öğrencilere yönelik toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin seminer, eğitim programları ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri verilebilir.
- Bireyin sosyalleşme süresinde etkili olan kitap, televizyon, reklam, sosyal medya, gazete, internet programları gibi medya ve iletişim araçlarının eşitlikçi bakış açısına duyarlı hale getirilmesi bu konuda atılacak önemli adımlardan birisidir. Ayrıca içerisinde birçok paydaşın bulunduğu ülke çapında oluşturulan toplumsal cinsiyete ilişkin projelerle toplumun eşitlikçi bakış açısı desteklenebilir.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Toplumsal cinsiyet rollerini ve etkilerini anlamaya yönelik boylamsal çalışmalar planlanabilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin zaman içinde değişimi ve değişimini etkileyen değişkenlere ilişkin boylamsal çalışmalar konuyu daha derinlemesine incelemeyi sağlayacaktır.
- Toplumsal cinsiyete ilişkin tutumların ve görüşlerin belirlenmesinde karma araştırma yönteminden de faydalanılabilir. Özellikle öğretmen adaylarıyla yapılan bireysel görüşmeler nicel bulguları desteklemesi açısından problemi başka boyutlarıyla açıklamak için yararlı olabilir.
- Farklı şehirlerde yer alan farklı üniversite ve fakültelerde öğrenim görmekte olan öğrencilerle de araştırma yapılarak elde edilen sonuçlar karşılaştırılabilir.
- Toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlar farklı eğitim kademelerine devam eden öğrencilere de uygulanarak elde edilen sonuçlar karşılaştırılabilir. Bunun için

toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları ölçen yaşa uygun ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Araştırma; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan öğretmenlerle yürütülmesi planlanmış fakat MEM'den izin alınamadığı için öğretmen adaylarıyla yürütülmüştür. Ek olarak öğretmenlere görüşme soruları uygulanıp karma araştırma yöntemiyle yürütülerek problemin başka boyutları ortaya konulabilir.
- Bu araştırmada öğretmen adaylarının doğum yerleri ve en uzun yaşadıkları yerleşim yerleri çalışmada il, ilçe ve köy olarak sınıflandırılmış ve bu değişkene göre cinsiyete ilişkin tutumları anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Öğrencilerin yerleşim yeri olarak bölgeler açısından karşılaştırma yapan çalışmalar yapılarak bölgeler arasındaki farklılara bakılabilir.

KAYNAKÇA

- Abbott, M. R. (1983). *Masculine and Feminine (Sex Roles Over The Life Cycle)*. Canada: Addison-Weslwy.
- Aida, Y. and Falbo, T. (1991). Relationships between marital satisfaction, resources, and power strategies. *Sex Roles*, 24(1-2), 43-56.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). Türkiye’de aile yapısı araştırması. <http://www.ailetoplum.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/2013/tayakitapbutun>. (Erişim Tarihi: 21.02.2016).
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).
- Ak, B. (2008). Verilerin düzenlenmesi ve gösterimi. Ş. Kalaycı (Ed), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* içinde (s. 3-47). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Akkoyunlu, B. ve Tuğrul, B. (2002). Okulöncesi çocukların ev yaşantısındaki teknolojik etkileşimlerinin bilgisayar okuryazarlığı becerileri üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 12-21.
- Aksoy, P. ve Baran, G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 102-136.
- Almutawa, F. (2005). *Beliefs of pre-service teachers at the university of pittsburgh about gender roles and the role of teachers in relation to gender differences*. Doctoral Dissertation. Pittsburgh: University of Pittsburgh.
- Alptekin, D. (2014). Çelişik duygularda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sorgusu: üniversite gençliğinin cinsiyet algısına dair bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 203-211.
- Anlıak, Ş. (2004). Okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında baba ve erkek öğretmenin rolü ve önemi. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(1), 19-26.

- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özellik niteliklerinin ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ashton, E. (1983). Measures of play behavior: the influence of sex-role stereotyped children's books. *Sex Roles*, (9), 43-47.
- Aslan, G. (2015). Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin metaforik bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim*, 40(181).
- Atış, F. (2010). *Ebelik/hemşirelik 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, M., Bekar, E. Ö., Gören, Ş. Y. Ve Sungur, M. A., (2016). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Aibü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 223-242.
- Aydilek Çiftçi, M. And Özgün, Ö. (2011). Peer interactions and toy preferences of preschool aged children as functions of their parents. *Education Sciences*, 6(3), 2246-2261.
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö. ve Ünal, S., (2014). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (Sted)*, 23(5), 183-189.
- Bağçeli, P. (2008). *Köyde ve kentte yaşayan 7-8 yaş arası çocukların cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyete bağlı oynadıkları oyun ve oyuncaklar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baran, G. (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıp yargılarının gelişimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Barry, R. J. and Barry, A. (1976). Stereotyping of sex roles in preschool kindergarten children. *Psychological Reports*, (38), 948-950.
- Başcı, B. ve Giray, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. *Journal of Life Economics*, 3(4), 117-142.
- Baştürk, R. (2011). *Bütün yönleriyle SPSS örnekli nonparametrik istatistiksel yöntemler*. (2.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baykal S. (1988). *Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Bayramoğlu, L. (2015). *Okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (11.Baskı). (Çev: 0. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Beh, H. G. and Diamond, M. (2005). David reimer's legacy: limiting parental discretion. *Cardozo journal of law and gender*. *Cardozo JI & Cinsiyet*, (12), 5-30.
- Berscheid, E. (1995). Help wanted: a grand theorist of interpersonal relationships, sociologist or anthropologist preferred. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(4), 529-533.
- Binbaşıoğlu, C. (1988). *Eğitime giriş*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 108-114.
- Birey, T. ve Beyidoğlu Önen, M. (2013). *Toplumsal cinsiyet ve öğretmenlik: öğretmenlerin bakış açısı*. Lefkoşa: Post Araştırma Enstitüsü.

- Bora, A. (2012). Aile, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet. E. Gökalp (Ed.), *Sosyal bilimlerde temel kavramlar içinde* (s. 80-108). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bussey, K. And Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676-713.
- Cahill, B. And Adams, E. (1997). An exploratory study of early childhood teachers' attitudes toward gender roles. *Sex Roles*, 36(7/8), 517-529.
- Caldarella, P., Shatzer, R. H., Richardson, M. J., Shen, J., Zhang, N. and Zhang, C. (2009). The impact of gender on chinese elementary school teachers' perceptions of student behavior problems. *New Horizons in Education*, 57(2), 17-31.
- Can, A. (2018). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. (2009). Kişilik gelişimi. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim psikolojisi içinde* (s. 118-151). Ankara. Pegem Akademi.
- Can, İ. ve Büyükbayraktar, Ç. (2018). Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (39), 355-372.
- Cebeci Öncü, E. and Ünlüer, E. (2010). Preschool children's using of play materials creatively. *Procedia Social and Behavioural Sciences*, 2(1), 4457-4461.
- Chapman, R. (2016). A case study of gendered play in preschools: how early childhood educators' perceptions of gender influence children's play. *Early Child Development and Care*, 186(8), 1271-1284.
- Chen, E. and Rao, N. (2011). Gender socialization in chinese kindergartens: teazcher's contributions. *Sex Roles*. (64), 103-116.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çatalcalı Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(1). 13-27.

- Çavdar, D. (2013). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik Bekleviç, A. (2013). *Bir üniversite hastanesi araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet rolleri algısının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, S.A., Pasinlioğlu, T., Tan, G. Ve Koyuncu, H., (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi. *F.N. Hemşirelik Dergisi*, 21(3),181-186.
- Çoşan Eke, D. (2006). *The changing perceptions of gender roles among two cohorts of women: a study in Ankara*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- De Kraker-Pauw, E., Van Wesel, F., Verwijmeren, T., Denessen, E. and Krabbendam, L. (2016). Are teacher beliefs gender-related? *Learning and Individual Differences*, (51), 333-340.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığın sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44 (511), 45-49.
- Demirel, P. (2009). *Annesi çalışan ve çalışmayan öğrencilerde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının yetkinlik ve sevecenlik algısı temelinde incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dewey J. (1996). *Demokrasi ve eğitim*. (Çev: M. S. Oturan). İstanbul: Başarı Yayıncılık.

- Dil Derneği. (2005). *Türkçe sözlük*, (2.baskı). Ankara.
- Dilek, A. (2014). 4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksel analizi. *Journal of Qafqaz University*, 2(1), 94-102.
- Dinç, A., ve Çalışkan, C. (2016). The perspectives of university students on gender roles üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3671-3683.
- Direk, N. ve Irmak, B. (2017). Dokuz eylül üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 31(3), 121-128.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Duffy, J., Warren, K. and Walsh, M. (2001). Classroom interactions: gender of teacher, gender of student, and classroom subject. *Sex Roles*, (45), 579–593.
- Eccles, J. (3989). Bringing young women to maths and science. M. Crawford ve m. Gentry (Eds.), *Gender and rhoughr: psychological perspectives* İn S: 36-58. New York: Springer-Verlag.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Editörler), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi içinde* (s. 2-30), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Elgün, A. Ve Alemdar, M. Y. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına yönelik bir araştırma: Ege Üniversitesi iletişim fakültesi örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 1054-1067.
- Erden, F. (2004). Early childhood teachers' attitudes toward gender roles and toward discipline. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), 83- 90.
- Erdoğan, T. (2012). Ailede cinsiyet sosyalizasyonunu etkileyen faktörlerin araştırılması: Denizli Örneği.

- Erol, M. (2008). Toplumsal cinsiyetin tutumlar üzerindeki etkisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, (32), 199-219.
- Erzeybek, B. (2015). *Anne-babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Esen, E., Siyez, D.M., Soylu, Y. ve Demirgürz, G., (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 46-63.
- Esen, Y. (2013). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirme amaçlı bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 280-295.
- Fabes, R. A., Martin, C. L., & Hanish, L. D. (2009). Children's Behaviors and Interactions With Peers. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *social, emotional, and personality development in context. Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (Pp. 45-62). New York, Ny, Us: The Guilford Press.
- Fagot, B. I. (1977). *Preschool sex stereotyping: effect of sex of teacher vs. Training of teacher*.
- Fogel, A. and Reese, M. (2001). *Infancy: infant, family, and society*. Belmont, Ca: Wadsworth.
- Fraenkel J. R. and Wallen, N. E. (1990). *How to deisign and evaluate research in education*. USA: educaiton. McGraw-Hill, Inc.
- Fritz, C., Morris, P. E. and Richler, J. J. (2011). Effect size estimates: current use, calculations, and interpretation. *Journal of Experimental Psychology General*. 141(1), 2-18.
- Fromberg, D. (2005). The power of play: gender issues in early childhood education. In j. Koch and b. Irby (Eds.), *Gender and schooling in the early years*. 1– 27. Greenwich: Iap.

- Goble, P., Lynn Martin, C., Hanish, L. D. and Fabes, R. A. (2012). Children's gender-typed activity choices across preschool social contexts. *Sex Roles*, (67), 435-451.
- Güldü, Ö. and Kart, M. E. (2007). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 64(3), 98-116.
- Güler, N., Tel, H. ve Tuncay, F.Ö. (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 27, 51-56.
- Gümüş, Z. (2019). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2(3), 31-47.
- Günay, T., Şimşek, H., ve Dönmez, G. (2012). Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler/spouse violence and related factors in married men. *Turkish Journal of Public Health*, 10(3), 151-159
- Günaydın, A. (2011). *Toplumsal cinsiyet rolleri ve anneliğin inşası: 0-18 yaş aile eğitim programı örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: 'kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 1(38), 75-89.
- Gündüz Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar yönünden incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günindi Ersöz, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Gürşimşek, I. ve Günay, D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 53-63.
- Güzel, A. (2016). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve ilişkili faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 1-11.

- Güzel Oruk, S. (2007). *Toplumsal cinsiyetin oluşumunda psiko-sosyal ve dinsel faktörlerin rolü ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harris, K. And Barnes, S. (2009). Male teacher, female teacher: exploring children's perspectives of teachers' roles in kindergartens. *Early Child Development and Care*, 179(2), 167-181.
- Hasta, D. Ve Güler M. E. (2013). Saldırganlık: kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 65-104.
- Hough, J. (1985). Developing individuals rather than boys and girls. *School Organization*, (5), 17-25.
- http-1:** <https://evrimteorisionline.com/2011/05/12/avci-toplayici-yasam-tarzi-ve-alet-teknolojisi/> (Erişim Tarihi: 05.02.2018).
- İnci Kuzu, Ç. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet önyargıları ile oyuncak seçimi ve ebeveynlerin buna etkisi. *Journal of International Social Research*, 8(39), 651-654.
- Jones, C. E. (2016). '... for the love of children and the joy of childhood': the reported values, beliefs and practices of male practitioners in england. *Journal of Early Childhood Research*, 14(4), 407-430.
- Kahraman, P. B. and Başal, H. A. (2011). Play and toys played by children according to mother's educational level with sex role stereotypes. *Social Sciences*, 6(1), 1344-1366.
- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: pepee. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 243-270.
- Kaplan, K. (2016). *Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumuna ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karasu, F., Göllüce, A., Güvenç, E. ve Çelik, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Sdı Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, 8(1), 21-27.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 81-99.
- Kodan Çetinkaya, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne*, 1 (2), 21-43.
- Kodan Çetinkaya, S. and Gençdoğan, B. (2014). The relationship between marital quality, attitudes towards gender roles and life satisfaction among the married individuals. *Psychology, Society and Education*, 6(2), 94-112.
- Koch, J. (2003). Gender issues in the classroom. In W. M. Reynolds and G. E. Miller (Eds.), *Handbook of psychology* (Educational Psychology, Vol. 7, Pp. 259–281). Hoboken: Wiley.
- Korkmaz, Ö. (2009). Öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-13.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuhn, D., Nash, S.C. Ve Brucken, L. (1978). Sex role concepts of two and three year olds. *Child Development*, (49), 445-451.
- Layv, V. And Sand, E. (2015). *On the origins of gender human capital gaps: short and long term consequences of teachers' stereotypical biases*. National Bureau of Economic Research. Cambridge.
- Marshall, T. C. (2010). Love at the cultural crossroads: intimacy and commitment in chinese canadian relationships. *Personal Relationships*, (17), 391–411.
- Martin, C.L. Ve Halverson, C.F. (1981). A schematic processing model of sex typing and stereotyping in children. *Child Development*, (52), 1119 - 1134.

- Miller, Patricia H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Çev: B. Onur). İstanbul: İmge Yayınları.
- Morgan, C. (2001). The effects of negative managerial feedback on student motivation: implications for gender differences in teacher–student relations. *Sex Roles*, (44), 513–515.
- Morojele, P. (2011) what does it mean to be a girl? : implications of girls’ and boys’ experiences of gender roles in rural lesotho primary schools. *Education as Change* 15(1), 133–147.
- Nazlı, A. (2016). Toplumsal cinsiyet ve beden. A. Altunoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları* içinde (s. 44-76). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Negiz, N. ve Yemen, A. (2011). Kamu örgütlerinde kadın yöneticiler: yönetici ve çalışan açısından yönetimde kadın sorunsalı. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 195-214.
- Nielsen, J. M. (1990). *Sex and gender in society (perspective on stratification) second edition*. İllionis: Waveland.
- Öcal Yüceol, S. E. (2016). *Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önder Ör, Yalçın As, Göktaş B. (2013) the attitude of the health institutions management department students towards social sexual roles. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1-2-3), 55-78.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 42(2),1-18.
- Özcan, A. (2012). *Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Özdemir, E. (2006). *Okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özden, S. (2018). *Sağlık çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özden, S. ve Gölbaşı, Z. (2018). Sağlık çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 95-100.
- Pallant, J. (2016). *SPSS survival manuel: SPSS ile adım adım veri analizi*. (Çev: B. Ahi, S. Balcı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pınar, G., Taşkın L. ve Eroğlu, K. (2008). Başkent üniversitesi yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1), 47-57.
- Raag, T. And Rackliff, C. L. (1998). Preschoolers' awareness of social expectations of gender: relationships to toy choices. *Sex Roles*, 38(9), 685-700.
- Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J. and Alspac Study Team. (2000). The role of brothers and sisters in the gender development of preschool children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 77(4), 292-303.
- Sak, R., Sahin, I. T. and Sahin, B. K. (2012). Views of female preschool pre-service teachers about male teaching colleagues. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (47), 586-593.
- Sak, R. (2015). Comparison of self-efficacy between male and female pre-service early childhood teachers. *Early Child Development and Care*, 185(10), 1629-1640.
- Sakallı, N. ve Curun, F. (2001). Romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılara karşı tutumlar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, (22), 31-45.
- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.

- Sari, M. (2012). Exploring gender roles' effects of turkish women teachers on their teaching practices. *International Journal of Educational Development*, 32(6), 814-825.
- Sayılan, F. (2012). Toplumsal cinsiyet ve eğitim: olanaklar ve sınırlar. F. Sayılan(Ed.) *Toplumsal cinsiyet ve eğitim İçinde* (S. 13-76). Ankara: Dipnot
- Seçgin, F. and Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Education Sciences*, 6 (4), 2446-2458.
- Seyidoğlu D.Ç, Güneş G, Gökçe A. (2015). İnönü üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Med Science*, (1), 102-16.
- Sönmez, Y., Kısaoğlu, N. B., ve Dönmez, K. O. (2018). Bir tıp fakültesinin birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve ilişkili faktörler. *Smyrna Tıp Dergisi*, 14-21.
- Spence, J. T. and Helmreich, R. L. (1981). Androgyny versus gender schema: a comment on bem's gender schema theory. *Psychological Review*, 88 (4), 365-368.
- Sumsion, J. (2000). Rewards, risks and tensions: perceptions of males enrolled in an early childhood teacher education programme. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 28(1), 87-100.
- Sumsion, J., Roberts, S. and Lee-Thomas, K. (2005). Teacher understandings of and commitment to gender equity in the early childhood setting. *Australian Journal of Early Childhood*, 30(1), 21-27.
- Strong, B. and Devault, C. (1994). *Human Sexuality*. London: Mayfield.
- Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Tabacknick, B. G. and Fidell, L.S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Talabani, A. and Hassanali, P. (2000). Adolescent females between tradition and modernity: socialization in south asian immigrant culture. *Journal of Adolescence*, (23), 615–627.
- Tantekin Erden, F. (2009). A course on gender equity in education: does it affect gender role attitudes of preservice teachers? *Teaching and Teacher Education*, 25(3), 409-414.
- Taştan, C. ve Küçüker Yıldız, A. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de kadın cinayetleri, 2016-2017-2018 verileri ve analizler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Tatar, M. and Emmanuel, G. (2001). Teachers' perception of their students' gender roles. *Journal of Educational Research*, 94(4), 215–224.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. and Sears, D. O. (2003). *Social psychology* (11. Baskı). New Jersey: Prentice-Hall.
- Trommsdorff, G. and Lwawaki, S. (1989). Students' perceptions of socialisation and gender role in japan and germany. *International Journal of Behavioral Development*, 12(4), 485-493.
- Topuz, C. ve Yıldızbaş, F. (2014). The examination of graduate students’ gender roles in relation with demographics. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (159), 565- 569.
- TÜİK (2016). İstatistiklerle kadın, 2015. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 21519. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=21519> (Erişim Tarihi: 06.05.2018)
- Uçar, T., Derya, Y. A., Karaaslan, T. ve Tunç, Ö. A. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet davranışları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 26(3), 96-103.
- Unger, R. and Crawford, M. (1992). *Woman and gender*. New York: McGraw Hill.
- UNICEF (2001). Dünya çocuklarının durumu raporu. *Erken Çocukluk Dönemi*, Ankara.

- Ünal, F., Tarhan, S. ve Köksal, E. Ç. (2017). Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227.
- Ünlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okulöncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (35), 29-56.
- Vefikuluçay, D., Demirel, S., Taşkın, L. Ve Eroğlu, K. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14 (2): 12–27.
- Wadsworth-Hendrix, A. (2016). *Does gender of the educator influence teacher- child relationships and gender role beliefs: a research study*. Doctoral Dissertation. Oklahoma: Oklahoma State University, Masters of Science.
- Warin, J. and Adrian, V. (2015). Gender flexible pedagogy in early childhood education. *Journal of Gender Studies*, 26(4), 375-386.
- WEF (2018.). *Cinsiyet eşitliği raporu (Global gender gap report)*. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf (Erişim Tarihi: 23.06.2019).
- Williams, J. E. and Best, D. L. (1990). *Measuring sex stereotypes: a multination study*, rev. Sage Publications, Inc.
- Wood, J. T. (1995). Gender relationships and communication. J. T. Wood (Ed.), in *Gendered Relationships* (pp: 3-15). Usa: Myfield.
- Yağan Güder, S. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yağan Güder, S. ve Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Journal of Kırşehir Education Faculty*, 17(2), 91-111.

- Yağar Güder, S. ve Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31(2), 424-446.
- Yaşar, B. (2011). *Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının kadın sağlığı hemşireliği açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, D.V., Zeyneloğlu S., Kocaöz S., Kısa S., Taşkın L., Eroğlu K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-91.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara’da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (40), 409-420.

EKLER

EK-1. Araştırma Gönüllü Katılım Formu

‘Erken Çocukluk Eğitimi Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi’ başlıklı araştırmanın amacı; okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını inceleyerek tutumlarının; okuduğu program türü, cinsiyeti, sınıfı, anne eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin mesleği, baba eğitim durumu, babanın mesleği, büyüdüğü şehir ve bölge değişkenleri açısından farklılaşma olup olmadığını incelemektir.

Çalışma, Ayşe FİLİZ ÜNSER tarafından yürütülmekte olup sonuçları ile erken çocukluk dönemindeki çocuklara eğitim verecek olan okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve bu tutumları etkileyen etkenler ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği* ile veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler şifreleme yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz.

Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Ayşe Filiz Ünser'e yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Ayşe FİLİZ ÜNSER

Adres: Köşklüçeşme Mah. Yenibağdat Cad.

no:449 D:3 Gebze/Kocaeli

İş Tel 0 262 655 73 38

Cep Tel : [REDACTED]

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.*(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)*

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK-2. Kişisel Bilgi Formu

‘Erken Çocukluk Eğitimi Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi’ başlıklı araştırmanın amacı; okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine tutumlarını incelemek, tutumlarının; okuduğu program türü, cinsiyeti, sınıfı, anne eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin mesleği, baba eğitim durumu, babanın mesleği, büyüdüğü şehir ve bölge değişkenleri açısından farklılaşma olup olmadığını incelemektir. Bu çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.

1) Cinsiyetiniz Kadın () Erkek ()

2) Yaşınız:

3) Doğum yeriniz

- İl:
- İlçe:
- Köy:

4) Okuduğunuz Program türünü belirtiniz.

1. Okulöncesi Öğretmenliği Programı ()
2. Sınıf Öğretmeni Programı ()

5) Okuduğunuz sınıfı belirtiniz.

1. sınıf () 4. sınıf ()

6) Liseyi bitirinceye kadar en uzun yaşadığınız yerleşim yeri aşağıdakilerden hangisidir?

1. İl (açık yazınız):
2. İlçe:
3. Köy:

7) Anne ve babanızın öğrenim durumunu belirtiniz. İlgili kutucuğa (x) işareti koyunuz.

Öğrenim durumu	Anne	Baba
Okuryazar değil		
Okuryazar		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Lise mezunu		
Üniversite-yüksekokul mezunu		

8) Anneniz ne iş yapıyor?

1. Ev kadını ()
2. Memur ()
3. İşçi ()
4. Emekli ()
5. Serbest meslek () Lütfen açıklayınız:
6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

9) Babanız ne iş yapıyor?

1. İşsiz ()
2. Memur ()
3. İşçi ()
4. Emekli ()
5. Serbest meslek ()
6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

EK-3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği

Bu ölçekteki cümleler, sizin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarınızı belirlemek için hazırlanmıştır. Bu cümlelerden hiçbirisinin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Her cümle ile ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar sizin kendi görüşünüzü yansıtmalıdır. Her cümle ile ilgili görüşünüzü belirtirken, önce cümleyi dikkatlice okuyunuz sonra, cümlede belirtilen düşüncenin, sizin düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.

Aşağıdaki cümleler size;

Hiç uygun değilse **“Kesinlikle Katılmıyorum”**

Uygun değilse **“Katılmıyorum”**

Karar veremiyor iseniz **“Kararsızım”**

Uygunsa **“Katılıyorum”**

Tamamen uygunsa **“Tamamen Katılıyorum”**

Cümlelerin karşısındaki yerlere aşağıdaki örneğe uygun olarak çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Bir cümleyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni işaretleyiniz ve lütfen bütün cümleleri işaretlemeyi unutmayınız.

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16. Kadının temel görevi anneliktir.					
17. Evin reisi erkektir.					
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.					
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.					
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.					
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.					
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.					
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.					
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.					

EK-4. Etik Kurul İzni

Farek Kayıt Tarihi: 31.05.2018 Protokol No: 55580

Tarih: 31.05.2018

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Okulöncesi Öğretmenlerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi ve Öğretmenlerin Bakış Açısından Tutumlarının Sınıf Uygulamalarına Yansımaları
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖREN
TEZ YAZARI:	Ayşe FLUZ ÜNSER
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olanılı
Prof.Dr. Coşkun BAYRAK (Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK-5. Üniversite Uygulama İzni

Ana. Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 27/12/2018-E.119762

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 30237869-605.01
Konu : Uygulama izni

TEMEL EĞİTİM BÖLÜM BAŞKANLIĞINA

İlgi : 25/12/2018 tarihli ve 118835 sayılı yazı.

Bölümünüz Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖREN'in danışmanlığını yürüttüğü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayşe Filiz ÜNSER'in "Erken Çocukluk Eğitimi Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans tezinin uygulamasını, 2018-2019 Öğretim yılı Güz ve Bahar dönemlerinde Fakültemiz Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ile Okulöncesi Öğretmenliği Programı 1. ve 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirmesi Dekanlığımızca uygun görülmektedir.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Coşkun BAYRAK
Dekan V.

Yunus Emre Kampüsü Topkapı/Eskişehir
Telefon No: +90 222 335 05 80/3311 Faks No: +90 222 335 05 73
E-Posta: egtfak@anadolu.edu.tr İnternet Adresi: www.anadolu.edu.tr

Bilgi İçin: Mine ZİYALİ
Unvan: Büro Personeli
Telefon No: 3502

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı: Ayşe FİLİZ ÜNSER

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri- Yılı: Silifke-Mersin/ 1991

E-posta: ayse.filiz@windowslive.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2013, Lisans Derecesi, Anadolu Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Okulöncesi Öğretmenliği Programı.
- 2013, Öğretmen, Gebze- İl Genel Meclisi İlkokulu
- 2016, Öğretmen, Gebze- Hürriyet İlkokulu
- 2018, Öğretmen, Darıca- Darıca Anaokulu

Mesleki Birlik/Dernek/Kuruluş Üyelikleri:

- 2018, Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı, Kocaeli
- 2018, TEMA Vakfı, Kocaeli